

Velgerstrategier og ideologisk-politisk utvikling i skandinaviske agrarpartier etter 1990

En komparativ studie av det norske Senterpartiet og det svenske Centerpartiet

Petter Haakenstad Godli

Masteroppgave ved Institutt for Statsvitenskap, Det Samfunnsvitenskapelige Fakultetet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2013

Velgerstrategier og ideologisk-politisk utvikling i skandinaviske agrarpartier etter 1990

En komparativ studie av det norske Senterpartiet og det svenske Centerpartiet

© Petter Haakenstad Godli

2013

Velgerstrategier og ideologisk-politisk utvikling i skandinaviske agrarpartier etter 1990. En komparativ studie av det norske Senterpartiet og det svenske Centerpartiet.

Petter Haakenstad Godli

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven er en komparativ casestudie av to partier som tradisjonelt har blitt plassert innenfor den agrare partifamilien, det norske Senterpartiet (Sp) og det svenske Centerpartiet (Cp). Oppgaven tar utgangspunkt i perioden etter 1990, og studerer partienes utvikling utfra et større teoretisk rammeverk om utvikling av politiske partier.

Mer spesifikt studerer oppgaven de to partienes (eventuelle) tilnærming til Otto Kirchheimers catch all-parti/catch all-modell. Jeg studerer partienes utvikling langs to sentrale utviklingstrekk innenfor catch all-modellen. For det første i hvilken grad partiene har anlagt *bredere velgerstrategier* etter 1990 for å skape en bredere velgerprofil. For det andre i hvilken grad de to partiene *har nedtonet (den tradisjonelle) ideologien og forsøkt å utvikle en bredere politisk profil* for å nå ut til et bredere velgergrunnlag. Teoridebatten om partiutvikling er delt inn i to teoriretninger. Den første teoriretningen hevder at partiene vil gå gjennom en homogen utviklingsprosess der de tilnærmer seg de(n) samme partimodellen(e). Den andre teoriretningen hevder at partiene vil gå gjennom en pluralistisk utviklingsprosess der de ikke nødvendigvis utvikler den samme partimodellen. Catch all-modellen er plassert i den første teoriretningen.

I hvilken grad Sp og Cp har tilnærmet seg catch all-modellen etter 1990 skal studeres ved hjelp av dokumentundersøkelser av partienes partiprogrammer og årsmeldinger. Målet er at dette skal bidra til en avsluttende diskusjon av hvorvidt catch all-modellen, som representant for den første teoriretningen er fruktbar for å beskrive Sp og Cp sin utvikling etter 1990 (om de har tilnærmet seg catch all-modellen), eller om den andre teoriretningen best kan beskrive de to partienes utvikling (ingen tilnærming til catch all-modellen).

Analysen viser at begge partier har utviklet bredere velgerstrategier og utviklet en bredere politisk profil, men i begge tilfeller har utviklingen vært sterkest for Cp. Ingen av partiene har tonet ned ideologi på generelt grunnlag, men Cp har i større grad nedtonet den tradisjonelle ideologien til fordel for et nytt ideologisk grunnlag. Til tross for delvis tilnærming til catch all-modellen, er ikke utviklingen stor nok til at partiene per 2013 kan kalles catch all-partier, og de befinner seg i dag et sted mellom det gamle klassiske agrarpartiet og det moderne catch all-partiet.

Forord

Etter nesten fem år som student kom endelig tiden for mitt akademiske høydepunkt, masteroppgaven. Oppgaven har preget stort sett alle deler av hverdagen min i snart ett år. Det har vært en spennende og lærerik prosess, men det er ingen hemmelighet at det til tider også har vært både krevende og frustrerende. Alt i alt føles det godt å sitte her med det ferdige produktet av flere måneders hardt arbeid.

Det er en rekke personer som fortjener en takk for at det i det hele tatt har vært mulig å bli ferdig med masteroppgaven i tide. Aller først vil jeg rette en stor takk til veilederen min, Elin Haugsgjerd Allern. Uten hennes stødige veiledning ville oppgaven vært av betydelig dårligere kvalitet. Konstruktive og konkrete tilbakemeldinger underveis i hele prosessen har hjulpet meg svært mye, spesielt i de periodene der skrivearbeidet gikk tungt. Jeg vil også takke for at hun alltid har vært tilgjengelig når jeg har hatt behov for hjelp.

Videre vil jeg takke alle vitenskapelig ansatte og medstudenter som har vært tilknyttet prosjektet «Political Parties and Democracy: Decline og Change?» ved Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo. Muligheten til å presentere oppgaven i ulike prosjektseminar underveis i prosessen har vært svært nyttig. Administrasjonssekretær i Senterpartiets hovedorganisasjon, Inger Betsy Torp, samt administrasjonssekretær i Centerpartiets riksdagsgruppe, Marianne Magnusson fortjener en stor takk. De har vært til stor hjelp med å sikre meg tilgang til henholdsvis Senterpartiets og Centerpartiets partiprogram og (spesielt) årsmeldinger. Uten deres hjelp ville det ikke vært mulig å skrive denne oppgaven.

Til slutt vil jeg takke familie, venner og kolleger. Spesielt til mamma og pappa som alltid har trådt støttende til. Det setter jeg veldig stor pris på. Øvrig familie fortjener også en takk for god støtte underveis. Alle venner, både på og utenfor Blindern bør også takkes. De har løftet meg opp og plantet meg godt ned på bakken igjen, alt etter behov. Til slutt vil jeg takke alle gode kolleger og stamkunder på KB 5. Kollegene fordi ingen var interessert i å snakke om oppgaven, stamkundene fordi de de til tider var svært interessert.

Alle feil og mangler i denne oppgaven er kun mine egne.

Totalt antall ord: 39 742

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	V
Forord	VII
Innholdsfortegnelse	VIII
1 Introduksjon	1
1.1 Studiens tema og problemstilling	1
1.2 Agrarpartiene i Norden	2
1.3 Hvorfor studere agrarpartiene etter 1990?	3
1.4 Disposisjon	3
2 Historisk bakgrunn	5
2.1 Innledning	5
2.2 Konfliktlinjestrukturen og partisystemene	5
2.2.1 Konfliktlinjene	5
2.2.2 Partisystemene	6
2.3 Agrarpartienes historiske bakgrunn	8
2.3.1 Senterpartiet	8
2.3.2 Centerpartiet	9
3 Teoretisk rammeverk og tidligere forskning	11
3.1 Innledning	11
3.2 Sentrale begreper	11
3.2.1 Hva er en partifamilie?	11
3.2.2 Politisk ideologi	12
3.2.3 Den agrare partifamilien	13
3.3 Catch all-tesen	15
3.3.1 Bakgrunn	15
3.3.2 Catch all-modellen	16
3.3.3 Utviklingstrekkene studien skal fokusere på	16
3.3.4 Catch all-tesens forbehold	17
3.4 Partiutvikling – homogen eller pluralistisk?	19
3.4.1 Kan catch all-modellen beskrive partiutviklingen?	19
3.4.2 Homogen partiutvikling	19
3.4.3 Pluralistisk partiutvikling	21

3.5	Agrarpartienes utvikling før 1990	23
3.5.1	Utvikling av velgerstrategi (velgerprofil) før 1990.....	24
3.5.2	Nedtoning av ideologi og utvikling av politisk profil før 1990	25
3.6	Mot en empirisk analyse.....	28
3.6.1	Teoretiske forventninger	28
3.6.2	Empirisk status i 1990	29
3.6.3	Forventninger til den empiriske analysen	30
4	Forskningsdesign, datamateriale og metode	32
4.1	Innledning.....	32
4.2	Casestudie.....	32
4.2.1	Hva er en casestudie?	32
4.2.2	Valg av forskningsdesign og case	33
4.2.3	Utfordringer og fordeler ved denne casestudien	34
4.3	Datamaterialet.....	36
4.3.1	Hvorfor studere partiprogrammer og årsmeldinger?.....	36
4.3.2	Comparative Manifesto Project.....	38
4.3.3	Utfordringer ved datamaterialet	40
4.3.4	Utvalg av partiprogrammer og årsmeldinger	44
4.4	Dokumentundersøkelser	45
4.4.1	Innholdsanalyse.....	45
4.4.2	Idé- og ideologianalyse	47
5	Operasjonaliseringer.....	50
5.1	Innledning.....	50
5.2	Tradisjonell ideologi – agrar ideologi	50
5.3	Ny ideologi – sentrumsideologi.....	51
5.4	Operasjonaliseringer.....	52
5.4.1	Velgerstrategi	52
5.4.2	Nedtoning av (tradisjonell) ideologi	54
5.4.3	Utvikling av (bredde i) politisk profil	56
6	Empirisk analyse - velgerstrategier	60
6.1	Innledning.....	60
6.2	Utvikling av velgerstrategier	60
6.2.1	Senterpartiet	60

6.2.2	Centerpartiet	62
6.3	Referanse til sosiale grupper.....	65
6.3.1	Senterpartiet	65
6.3.2	Centerpartiet	66
6.4	Oppsummering	67
7	Empirisk analyse – nedtoning av ideologi/utvikling av politisk profil	68
7.1	Innledning.....	68
7.2	Nedtoning av (tradisjonell) ideologi.....	68
7.2.1	Ideologiens og idéutviklingens rolle	68
7.2.2	Nedtoning av (tradisjonell) ideologi	72
7.3	Utvikling av (bredde i) politisk profil.....	76
7.3.1	Helhetlig politisk profil	76
7.3.2	Spesifikk politisk profil.....	81
7.4	Oppsummering	91
8	Diskusjon og konklusjon.....	93
8.1	Tilnærming til catch all-modellen?.....	93
8.1.1	Bredere velgerstrategier og velgerprofil?.....	93
8.1.2	Nedtoning av (tradisjonell) ideologi?.....	95
8.1.3	Bredere politisk profil?.....	96
8.2	Homogen eller pluralistisk partiutvikling?	98
8.3	Hva kan forklare ulik utvikling?.....	100
8.3.1	Inngang til en årsaksdebatt	100
8.4	Konklusjon.....	104
9	Litteraturliste	106
	Vedlegg 1	113
	Vedlegg 2	115
	Vedlegg 3	116

Tabeller

<i>Tabell 1 Universet av agrare partier anno 2012/2013</i>	14
<i>Tabell 2 Utviklingstrekk i retning av catch all-modellen</i>	16
<i>Tabell 3 Teoretiske forventninger</i>	29
<i>Tabell 4 Empirisk status i 1990</i>	29
<i>Tabell 5 Utvalg av partiprogrammer</i>	44
<i>Tabell 6 Utvalg av årsmeldinger</i>	45
<i>Tabell 7 Dimensjon - velgerstrategi/velgerprofil</i>	53
<i>Tabell 8 Dimensjoner - nedtoning av (tradisjonell) ideologi</i>	55
<i>Tabell 9 Dimensjoner - utvikling av (bredde i) politisk profil</i>	59
<i>Tabell 10 Oppsummering av empiriske funn</i>	92

Figurer

<i>Figur 1 Referanse til sosiale grupper 1973-2009, Senterpartiet</i>	66
<i>Figur 2 Referanse til sosiale grupper 1973-2010, Centerpartiet</i>	67
<i>Figur 3 Agrar dimensjon, Senterpartiet</i>	73
<i>Figur 4 Proteksjonismedimensjon, Senterpartiet</i>	74
<i>Figur 5 Agrar dimensjon, Centerpartiet</i>	75
<i>Figur 6 Proteksjonismedimensjon, Centerpartiet</i>	76
<i>Figur 7 Helhetlig politisk profil 1992-2010, Senterpartiet. Basert på koding av vedlagte uttalelser i årsmeldingene. N (antall uttalelser) = 193</i>	77
<i>Figur 8 Helhetlig politisk profil 1988-2010, Centerpartiet. Basert på koding av hvilke saksområder partiet fremhever i årsmeldingene. N (antall årsmeldinger) = 20</i>	80
<i>Figur 9 Vern-vekst-dimensjon, Senterpartiet</i>	82
<i>Figur 10 Vern-vekst-dimensjon, Centerpartiet</i>	83
<i>Figur 11 (De)sentraliseringsdimensjon, Senterpartiet</i>	84
<i>Figur 12 (De)sentraliseringsdimensjon, Centerpartiet</i>	85
<i>Figur 13 Venstre-høyre-plassering 1985-2009/2010, Senterpartiet og Centerpartiet</i>	87
<i>Figur 14 Syn på velferdsstaten, Senterpartiet</i>	88
<i>Figur 15 Syn på velferdsstaten, Centerpartiet</i>	89
<i>Figur 16 Syn på statens rolle i økonomien, Senterpartiet</i>	90
<i>Figur 17 Syn på statens rolle i økonomien, Centerpartiet</i>	91

1 Introduksjon

1.1 Studiens tema og problemstilling

Endring i og utvikling av de politiske partiene er et mye debattert tema innenfor statsvitenskapen. I hvilken grad er partiene i endring, og hva kjennetegnes endringene av?

Denne studien retter søkelyset mot en bestemt gruppe partier, nemlig de skandinaviske (nordiske) agrarpartiene. Agrarpartiene i Skandinavia/Norden har siden dannelsen vært partier med betydelig innflytelse på politikken. Partiene som tradisjonelt har utgjort denne grupperingen er henholdsvis Senterpartiet (Norge), Centerpartiet (Sverige), Venstre (Danmark), Centerpartiet (Finland) og Fremskrittspartiet (Island) (Arter 2001).

Studien retter seg mer spesifikt inn mot å studere det norske Senterpartiet og det svenske Centerpartiet. Det overordnede temaet er de to agrarpartienes utvikling etter 1990, som nærmere bestemt skal studeres innenfor rammene av Otto Kirchheimers *catch all*-tese (Kirchheimer 1966). *Catch all*-tesen beskriver endring i de politiske partiene, og vektlegger spesielt hvordan partiene vil utvikle seg til å bli såkalte *catch all-partier*. Som en del av denne endringsprosessen, pekte Kirchheimer (1966: 190-191) på flere utviklingstrekk som alle (de fleste) partier ville preges av i sin tilnærming til *catch all-modellen*.¹ Her vil det bli tatt utgangspunkt i to av disse utviklingstrekene; utviklingen av velgerstrategier og nedtoning av (tradisjonell) ideologi/utvikling av politisk profil. Hovedmålet er å studere i hvilken grad de to partiene har tilnærmet seg *catch all-modellen* i perioden etter 1990. Dette leder til følgende problemstilling:

I hvilken grad har Senterpartiet² og Centerpartiet³ etter 1990 (ytterligere) tilnærmet seg *catch all-modellen* ved å danne bredere velgerstrategier, nedtone (den tradisjonelle) ideologien og utvikle en bredere politisk profil?

Gjennom å besvare dette spørsmålet, ønsker studien videre å kaste lys over diskusjonen om hvorvidt *catch all-modellen* er et fruktbart analyseverktøy for å studere agrarpartiene spesielt (og tidligere særinteressepartier generelt). Hvorvidt man forventer at *catch all-modellen* er et fruktbart analyseverktøy eller ikke, avhenger av hvilke teoretiske forventninger man har til

---

¹ *Catch all-modellen* forstås her som analyseverktøyet som skal brukes for beskrive partienes utvikling.

² Fra nå av benyttes forkortelsen Sp.

³ Fra nå av benyttes forkortelsen Cp.

partiutvikling på et overordnet nivå. Teoridebatten om partienes utvikling kan svært forenklet sies å være delt i to retninger. Den første teoriretningen vektlegger homogen partiutvikling mellom de fleste (alle) partier (se f.eks. Kirchheimer 1966 og Katz og Mair 1995), mens den andre teoriretningen vektlegger pluralistisk partiutvikling mellom partier (se f.eks. Koole 1996, Gunther og Diamond 2001 og van Biezen 2003). Catch all-modellen er plassert i den første teoriretningen. Målet med den avsluttende diskusjonen er å vurdere i hvilken grad catch all-modellen er fruktbar for å beskrive utviklingen til Sp og Cp, som en del av den første teoriretningen. Dette vil i så fall bety at partiene i dag har tilnærmet seg catch all-modellen, og at de kan ha blitt *catch all-partier*. Eventuelt er ikke catch all-modellen fruktbar for å beskrive utviklingen til Sp og Cp. Dette betyr i så fall at partiene ikke har tilnærmet seg catch all-modellen (at den andre teoriretningen er mer fruktbar for å beskrive utviklingen), og at de ikke er catch all-partier. Dette kan videre bety at Sp og Cp fortsatt til en viss grad er *klassiske agrarpartier* (av masse-/klasseparti-modellen), eller at de i dag kan befinne seg et sted imellom de to ytterpunktene. Det er spesielt interessant å studere partiene innenfor rammene av partimodellutvikling, fordi det kan bidra til bedre innsikt i hvordan partier utvikler seg på tvers av land, partifamilier og/eller politisk kontekst.

1.2 Agrarpartiene i Norden

Agrarpartiene utgjør en liten partifamilie sammenliknet med f.eks. den sosialdemokratiske og konservative partifamilien. I følge Rokkan (1970: 126-129) vokste agrarpartiene frem der byene og de sentrumsnære områdene var svake ved stemmerettsutvidelser, der familiejordbruk dominerte jordbrukssektoren, der det eksisterte kulturelle barrierer mellom bygd og by (eller sentrum-periferi) og til slutt der den katolske kirken hadde en svak stilling i samfunnet. I mange europeiske land ble disse forutsetningene i liten grad møtt. Det var først og fremst i Skandinavia at man så utviklingen av agrarpartier av betydning. Agrarpartiene hadde, slik von Beyme (1985:112) har beskrevet det: «*their main strongholds in Scandinavia and Eastern Europe*».

Universet av agrarpartier er relativt lite, og de skandinaviske/nordiske partiene har utgjort en viktig del av universet. Disse fem agrarpartiene har tradisjonelt blitt delt i to grupper, agrarpartier med «stor A» og agrarpartier med «liten a». Partiene i Norge, Sverige og Finland har tradisjonelt blitt kalt agrarpartier med «stor A» fordi de i begynnelsen het Bondepartiet og hadde tett kobling til den agrare sektoren. Partiene i Danmark og på Island har blitt kalt

agrarpartier med «liten a» fordi de aldri het Bondepartiet og fordi koblingen til den agrare sektoren var svakere (Arter 2001: 162).

1.3 Hvorfor studere agrarpartiene etter 1990?

Tradisjonelt har de skandinaviske landene blitt sett som politisk stabile, men også i Skandinavia har man vært vitne til store politiske endringer de seneste tiårene. Det er interessant å studere hvordan partiene utvikler seg, fordi partiene fortsatt er blant de viktigste bestanddelene i et demokratisk politisk system. Agrarpartiene studeres etter 1990 av to årsaker. For det første grunnet den spesielle utfordringen agrarpartiene som partifamilie har møtt etter andre verdenskrig, med en gradvis marginalisering av kjerneelektoratet. Dette er en del av en generell politisk utvikling i Skandinavia der den tidligere stabiliteten innenfor den skandinaviske femparti-modellen (Berglund og Lindström: 1978) ble mer ustabil. Noen av årsakene til dette var urbanisering, økt velgermobilitet, nedgang i klassestemmegivningen og verdi- og holdningsendringer blant velgerne (Inglehart 1979). Både i Norge og i Sverige sank andelen av personer sysselsatt innenfor primærnæringene betydelig etter 1950. Per 2009 var denne andelen på ca. 2 prosent i Norge (Rognstad og Steinset 2010: 84), mens det totale antallet i Sverige var på ca. 170 000 sysselsatte (Jordbruksverket 2005). Dette tvang frem endring i agrarpartiene, og utviklingen er relevant også i etterkant av 1990.

For det andre er det få studier av agrarpartiene, både alene og i et komparativt perspektiv, spesielt etter 1990. Bidrag som Kristinsson (1991), Christensen (1997), Arter (1999b), Christensen (2001), Widfeldt (2001) og Christensen (2005) studerer agrarpartiene innenfor rammene av catch all-modellen, men de konsentrerer seg om perioden før 1990. Studien ønsker å bidra med en oppdatert analyse som dekker perioden etter 1990. Videre tyder hendelser etter 1990 på at de to partiene ikke har fulgt hverandre like tett som de gjorde før 1990. Partienes forhold til EU-spørsmålet (Christensen 2001, Widfeldt 2001) og partienes samarbeidsmønster de seneste årene (Allern og Aylott 2009:269-278) er eksempler på dette.

1.4 Disposisjon

I *kapittel to* presenteres den historiske bakgrunnen. Her vil det først bli gitt en kort presentasjon av konfliktlinjestrukturen og skillelinjene som preget skandinavisk politikk på slutten av 1800-tallet og store deler av 1990-tallet, før fremveksten av partisystemene i Norge

og Sverige på bakgrunn av skillelinjene gjennomgås. Avslutningsvis presenteres Sp og Cp sin historiske bakgrunn, med fokus på perioden frem til 1990.

I *kapittel tre* presenteres det teoretiske rammeverket og tidligere forskning. Først presenteres og diskuteres en rekke begreper som er sentrale i oppgaven, deretter presenteres catch all-tesen med fokus på de utviklingstrekkene i retning av catch all-modellen som oppgaven tar utgangspunkt i. Videre presenteres de to teoriretningene innfor teoridebatten om partiutvikling, før tidligere litteratur om de to agrarpartiene frem til 1990 gjennomgås. Avslutningsvis utledes forventninger/hypoteser til den empiriske analysen, på bakgrunn av det teoretiske rammeverket og litteraturgjennomgangen.

Kapittel fire presenterer oppgavens forskningsdesign, datamateriale og metode. Først presenteres casestudiet som forskningsdesign, før kapitlet deretter gir en kortfattet beskrivelse av Comparative Manifesto Project, et forskningsprosjekt helt sentralt for oppgavens datamateriale. Deretter presenteres datamaterialet, partienes partiprogrammer og årsmeldinger. Avslutningsvis diskuteres oppgavens metodiske fremgangsmåte, dokumentundersøkelser. *Kapittel fem* redegjør for operasjonaliseringene forut for den empiriske analysen, operasjonalisering av velgerstrategier, nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av politisk profil.

Kapittel seks presenterer første del av den empiriske analysen, med fokus på utvikling av velgerstrategier og velgerprofil. Her finner jeg at Cp i større grad enn Sp har tilnærmet seg catch all-modellen. *Kapittel sju* presenterer andre del av den empiriske analysen, med fokus på nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av politisk profil. Her finner jeg at ingen av partiene i særlig grad har tilnærmet seg catch all-modellen i form av nedtoning av ideologi på generelt grunnlag, men at Cp i større grad enn Sp har nedtonet det tradisjonelle ideologiske grunnlaget. Hva gjelder utvikling av politisk profil finner jeg at begge partier har utviklet en bredere politisk profil, men tilnærmingen til catch all-modellen har vært størst for Cp.

Kapittel åtte diskuterer funnene fra den empiriske analysen. I hvilken grad har Sp og Cp tilnærmet seg catch all-modellen? Dette leder videre til diskusjon av hvorvidt catch all-modellen er fruktbar, og om teoriretningen som vektlegger homogen partiutvikling eller pluralistisk partiutvikling best kan beskrive utviklingen til Sp og Cp. Deretter diskuteres eventuelle årsaker til ulik utvikling mellom partiene, og hva fremtidige studier av Sp og Cp kan ta utgangspunkt i. Til slutt vil kapitlet trekke konklusjoner over funnene som er gjort.

2 Historisk bakgrunn

2.1 Innledning

Dette kapitlet skal i korte trekk redegjøre for fremveksten av partisystemene i Norge og Sverige og den historiske bakgrunnen til Senterpartiet og Centerpartiet. Kapitlet er todelt. Først gis det en kort redegjørelse for konfliktlinjestrukturen og skillelinjene som preget skandinavisk politikk på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet, deretter følger en kort gjennomgang av hvordan partisystemene vokste frem på bakgrunn av konfliktlinjene/skillelinjene. Kapitlet avsluttes med en gjennomgang av Senterpartiets og Centerpartiets historiske bakgrunn, med spesiell fokus på perioden fra partidannelsene på 1920-tallet og frem til 1990.

2.2 Konfliktlinjestrukturen og partisystemene

2.2.1 Konfliktlinjene

Blant de mest sentrale bidragene for å forklare partisystemutviklingen i Vest-Europa er Lipset og Rokkan (1967) og Rokkan (1970). Her vektla man to utgangspunkt som spesielt viktige for å forstå partisystemenes fremvekst på tvers av land. For det første de konstitusjonelle spillereglene, f.eks. barrierene den politiske opposisjonen møtte i demokratiseringsprosessen og institusjonelle terskler opposisjonen måtte passere på veien mot regeringsmakt (Rokkan 1970: 79). For det andre, og av større interesse her, fokuserte Rokkan på konfliktlinjer, de grunnleggende interessemotsetningene i samfunnet som gav opphav til politiske partier. Rokkan avdekket i alt fem skillelinjer som dominerte norsk politikk på 1900-tallet, og som også hadde relevans for utviklingen i Sverige. Skillelinjene hadde, ifølge Rokkan sin bakgrunn i to store revolusjoner og fire kritiske valgpunkter. Den første av revolusjonene var den nasjonale. Denne revolusjonen skapte to kritiske valgpunkter. Et religiøst valgpunkt gjennom reformasjonen og kampen mellom katolikker, protestanter og staten om kontroll over kirken, og et demokratisk valgpunkt som med utspring i den franske revolusjonen omhandlet kampen om nasjonal selvråderett og spesielt kontroll over utdanningsinstitusjonene. To konfliktlinjer ble et direkte resultat av dette, den *religiøse konfliktlinjen* og den *sosiokulturelle konfliktlinjen*. Sistnevnte konfliktlinje var i stor grad en

konflikt mellom det bestående, europeiserte sentrum og de stadig mer nasjonalt orienterte distriktene (i Norge tett forbundet med motkulturene; pietismebevegelsen, avholdsbevegelsen og målrørsla). I tillegg utviklet det seg en tredje konfliktlinje mellom sentrale og perifere strøk kalt *sentrum-periferi* som også kan kobles til den nasjonale revolusjonen (Rokkan 1967: 389, Rokkan 1970: 101-112, 112-120).

Den andre store revolusjonen var i følge Rokkan den industrielle, med bakgrunn i fremveksten av arbeiderklassen. Den skapte to kritiske valgpunkter, på varemarkedet og på arbeidsmarkedet. Dette resulterte i de to siste konfliktlinjene, *konfliktlinjen på varemarkedet* som stod mellom produsentene av varer innenfor primærnæringen (land) og konsumenter (by) av disse varene. Denne konfliktlinjen er spesielt viktig for å forstå fremveksten av agrarpartiene. Den femte og siste *konfliktlinjen på arbeidsmarkedet* stod mellom arbeidstakere (arbeidskraften) og arbeidsgivere (kapitalen) på lønnsmarkedet (Rokkan 1967: 389, Rokkan 1970: 101-112, 112-120). Til slutt kom splittelsen av arbeiderbevegelsen i en radikal kommunistisk del og en moderat sosialdemokratisk del gjennom den internasjonale revolusjon etter 1917, som Rokkan ikke behandlet (Arter 1999a: 52). Rokkan pekte på hvordan tyngden til de fire første konfliktlinjene skapte ulikheter mellom land, mens konfliktlinjen på arbeidsmarkedet utspilte seg likt i de fleste land (Rokkan 1970: 112-113).

2.2.2 Partisystemene

De fem konfliktlinjene/skillelinjene er helt sentrale for å forstå fremveksten av partisystemene i Norge og Sverige. Her vil det kun bli gitt et kort omriss av hvordan partisystemene vokste frem med fokus på partiene som er relevante per 2013.

Norge

De to første partiene ble dannet i 1884, det liberale *Venstre* (V) og det konservative *Høyre* (H). Bakgrunnen for partidannelsene var den konstitusjonelle striden rundt innføringen av parlamentarismen, der Venstre ble støttet av de radikale og nasjonalistisk orienterte velgergruppene, mens Høyre ble støttet av det bestående lederskapet (Malmström 2005: 135, Heidar 2008a: 46-47). Blant annet den sosiokulturelle skillelinjen var sentral her. Det sosialdemokratiske *Arbeiderpartiet* (Ap) ble dannet i 1887, som en del av konflikten på arbeidsmarkedet. Etter en radikal startfase etablerte partiet seg som et moderat sosialdemokratisk parti og har spesielt i etterkrigstiden vært sentralt i å bygge ut den norske

samfunnsmodellen (Heidar 2008a:46-47). *Bondepartiet/Senterpartiet* ble dannet i 1920, først og fremst som et forsvar av primærnæringenes interesser. Konfliktlinjen på varemarkedet og sentrum-periferi-konflikten var spesielt sentrale (Christensen 2001:36-39). *Kristelig Folkeparti* (Krf) ble et landsdekkende parti i 1945, med sterk forankring i den religiøse konfliktlinjen, og til dels den sosiokulturelle konfliktlinjen. I etterkant av 1960 har ytterligere to partier vokst frem, et på hver av flankene. Sosialistisk Folkeparti (fra 1975 *Sosialistisk Venstreparti* (Sv)) vokste frem på venstresiden. Spørsmål knyttet til den internasjonale revolusjonen/konfliktlinjen i tillegg til konfliktlinjen på arbeidsmarkedet stod sentralt. Til slutt ble partiet som i dag er kjent som *Fremskrittspartiet* (Frp) dannet i 1973, på høyresiden.

Disse 7 partiene utgjør per 2013 de relevante partiene i norsk politikk. Systemstabiliteten antas å være relativt stor med flerdimensjonale trekk. Konfliktlinjene har mistet noe betydning, men spesielt konfliktlinjene knyttet til arbeidsmarkedet, varemarkedet og sentrum-periferi er fortsatt relevante (Heidar 2008a: 47-50).

Sverige

Det liberale Folkepartiet (Fp) var det første partiet, som vokste frem i 1902. Etter flere splittelser kom den endelige gjenforeningen i 1934. Hovedmotstanderen var det konservative Högerpartiet som ble stiftet i 1904, i dag bedre kjent som *Moderata Samlingspartiet* (M). Fp ble støttet av de som stod i motsetning til det bestående, og de som ønsket demokratisering, mens det bestående lederskapet støttet de konservative. *Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti* (SAP) ble dannet i 1887 basert på konfliktlinjen på arbeidsmarkedet. SAP utviklet seg etter hvert til å bli det mest dominerende partiet i svensk politikk (Heidar 2008b: 62). En utbrytergruppering fra SAP dannet i 1917 et kommunistparti som i dag er kjent som *Vänsterpartiet* (Vp), i dag en utfordrer på ytterste venstre side med direkte organisatorisk kontinuitet fra kommunistpartiet. Videre ble *Bondeförbundet/Centerpartiet* dannet i 1921, der konfliktlinjen på varemarkedet stod spesielt sentralt (Widfeldt 2001: 3-7). Disse fem partiene utgjorde det klassiske fempartisystemet frem til slutten av 1980-tallet. I 1988 entret *Miljöpartiet de Gröna* (Mp) Riksdagen, der new-politics og spesielt miljøraken var hovedårsaken til partidannelsen. *Kristdemokratiska Samhällspartiet* (Ks) ble dannet i 1987, på bakgrunn av den religiøse skillelinjen. Til sist ble det høyrepopulistiske partiet *Sverigedemokraterna* (Sd) valgt inn i Riksdagen i 2010, etter over to tiår uten representasjon i parlamentet.

Disse åtte partiene utgjør de relevante partiene i Sverige per 2013. Systemstabiliteten har tradisjonelt vært regnet som svært høy, høyere enn i Norge. I tillegg regnes det svenske systemet i større grad for å være endimensjonalt, der konfliktlinjen på arbeidsmarkedet dominerer. De seneste årene har man imidlertid vært vitne til økende ustabilitet (Heidar 2008b: 62-66).

2.3 Agrarpartienes historiske bakgrunn

2.3.1 Senterpartiet

Organiseringen av den norske bondestanden startet på slutten av 1800-tallet, da grupper tilknyttet primærnæringene dannet Norsk Landmandsforbund i 1896, senere Norges Bondelag. Foreningen ble dannet grunnet misnøyen med to av de eksisterende partienes (V og H) landbrukspolitikk. Norsk Småbrukerforbund (senere Norsk Bonde- og Småbrukarlag) ble dannet i 1913. De første årene forsvarte bøndene sine interesser gjennom rene interesseorganisasjoner, men i kjølevannet av første verdenskrig økte oppslutningen om å danne et parti (Christensen 2001: 36). Til tross for intern uenighet ble partidannelsen en realitet sommeren 1920. Da så Bondepartiet (Bp) dagens lys, et klassisk eksempel på et parti dannet med base utenfor parlamentet (Duverger 1954). Til et stykke ut på 1930-tallet var Bp en politisk forlengelse av Bondelaget som interesseorganisasjon og Bondelaget hadde stor innflytelse over politikktutforming, partiet søkte først og fremst å representere storbøndene. Partiet stod sterkt nettopp i denne gruppen, og generelt i de delene av landet der primærnæringen var mest utviklet. Det er likevel viktig å være klar over at Bp møtte konkurranse fra både AP i kampen som småbrukerne og H i kampen om storbøndene, Bp kontrollerte ikke alle de agrare stemmene (Christensen 1997: 398-399). BP bygget politikken sin på en agrar ideologi, to hovedlinjer stod spesielt sentralt. For det første tok partiet til orde for en proteksjonistisk landbrukspolitikk for å beskytte den norske bondeklassens økonomiske interesser. For det andre var Bp et utpreget klasseparti, der man rettet seg nettopp mot bondeklassen og storbøndene, en bredere elektoral strategi var ikke en del av Bp sin strategi i begynnelsen (Christensen 2005:160-162).

Årene før, under og rett etter andre verdenskrig var utfordrende for Bp, grunnet partielitens bånd til nazistene og Nasjonal Samling (NS). Sterke krefter i BP tok etter krigen til orde for en gjenreisning av partiet. Bondelaget inntok formelt en nøytral posisjon til partiet og svekket

sin innflytelse over politikktutformingen. Bp tok over kontrollen av den tidligere Bondelagseide avisen Nationen og det ble opprettet underorganisasjoner for kvinner og ungdom. En sentral illustrasjon på reorienteringen er navnedebatten, som fant sted på 1950-tallet. Tre ulike grupperinger kjempet om både partinavnet og politikkens videre innhold. Den første gruppen var tradisjonalistene som ønsket et fortsatt smalt klasseparti som henvendte seg til bondeklassen. Den andre gruppen bestod av bygdeforkjempere som ønsket en bredere bygdeprofil på partiet som traff flere velgere enn kun storbøndene, og som ønsket navnendring deretter. Den siste gruppen bestod av reformatorer som ønsket seg bort fra et smalt politisk fokus på agrare og bygdedominerte saker, denne gruppen ville fremme en bred strategi for å tiltrekke velgere fra alle velgergrupper. Etter flere forsøk på reformering vant den siste gruppen gjennom da Bp i 1959 endret navn til Senterpartiet (Sp). Selv om partiet i realiteten ikke førte en særlig bred strategi på 60- og 70-tallet var dette en tilnærming til en mer pragmatisk og bredere politikk (Christensen 2001: 36-41).

Sp var plassert i den ikke-sosialistiske leiren helt frem til 1990-tallet. Foruten det kortvarige samarbeidet med Ap på 1930-tallet under kriseforliket og samlingsregjeringen som satt en kort periode i 1945 deltok Sp kun i regjeringer bestående av borgerlige eller sentrumsorienterte partier. Sp sin regjeringsdeltakelse før 1990 inkluderte Lyng-regjeringen i 1963, de Senterpartiledede Borten-regjeringene fra 1965-1971, Korvald-regjeringen fra 1972-1973, Willoch-regjeringen fra 1983-1986 og Syse-regjeringen fra 1989-1990.

2.3.2 Centerpartiet

Opprinnelsen til det svenske agrarpartiet har det hersket uenighet om. Den første organiseringen av bondeklassen kom senere enn i Norge, da avisen Landsbygden, som ble grunnlagt i 1910, tok til orde for politisk mobilisering blant bøndene. Misnøyen med eksisterende partiers politikk var avgjørende. Forsøket på å organisere et landsdekkende parti mislyktes. Neste steg i organiseringen kom da de samme personene som stod bak overnevnte avis dannet interesseorganisasjonen Bondeförbundet (BF) i 1914. Året etter ble den rivaliserende organisasjonen Jordbrukarnas Riksförbund (JR) dannet. Det kan diskuteres hvorvidt dette var faktiske partier, Widfeldt (2001: 3) har pekt på at de var så løst organisert og preget av indre stridigheter at de knapt kan betegnes som partier. Organisasjonene kjempet om bondeklassens gunst og deltok begge i Riksdagsvalget i 1917. Skuffende resultater og en voksende anerkjennelse av at bondeklassen burde forene krefter i et samlet parti bidro til

samtaler mellom partene. I 1921 slo de seg sammen, men beholdt navnet Bondeförbundet (Bf). Partiet opptok et vakuum i svensk politikk, det var den første suksessfulle organiseringen av agrare interesser. Bf tok seg raskt av bondeklassens stemmer. Selv om de var et utpreget agrarparti i starten så de aldri seg selv som representant kun for en spesiell del av bondestanden (storbøndene) slik det norske Bp gjorde. Den agrare ideologien til Bf var ikke i like stor grad preget av hverken proteksjonisme⁴ eller fokus på å inneha posisjonen som et rent klasseparti, slik som Bp i Norge. Bf hadde en bredere strategi (Christensen 2005:164-165).

Bf sin situasjon under krigsårene var annerledes enn for det norske partiet. Sverige holdt seg nøytralt, Bf hadde dermed ikke forbindelser til nasjonale grupperinger som støttet okkupering av landet. I tillegg hadde Bf mindre konkurranse fra andre partier om de agrare stemmene, og stod ikke i fare for å miste kjernevelgerne til andre partier i like stor grad som det norske søsterpartiet om man forsøkte å legge om til en bredere profil (Kristinsson 1991).

Reformeringsprosessen satte i gang raskere enn i Norge, navnedebatten er et eksempel. Også i Sverige stod tre grupperinger mot hverandre. De som ønsket bevaring av det gamle partiet og partinavnet, en mellomgruppe som ønsket en bredere distriktsorientert profil og til slutt fornyerne som ønsket et bredt sentrumsorientert parti. Den siste gruppen vant frem i 1957 da Bf endret navn til Centerpartiet (Cp) (Christensen 2005: 165-168). Dette markerte inngangen til hva Widfeldt (2001) har kalt den andre fasen av Cp sin utvikling. Etter den første fasen som et smalt agrarparti ble partiet bredere. I motsetning til Sp nådde Cp bredere ut blant velgerne i den andre fasen, og hadde sin storhetsperiode fra ca. 1960 til slutten av 1970-tallet. Ved valget i 1976 ble Cp det største borgerlige partiet med 24,1 prosent av stemmene (ibid).

Cp sin første erfaring med regjeringsdeltakelse kom i 1936 da partiet satt alene i overgangsregjering. Senere satt de i regjering med SAP fra 1936-1939 (som en del av kriseforliket), i en bred koalisjon under krigsårene fra 1939-1945, før de igjen satt i regjering med SAP fra 1951-1957. Til forskjell fra Sp i Norge samarbeidet Cp til venstre også etter krigen. Partiet gikk imidlertid permanent over til den borgerlige blokken da de brøt ut av regjeringen med SAP i 1957, og etter dette deltok de frem til 1990 kun i ikke-sosialistiske regjeringer. Dette inkluderte to regjeringsperioder sammen med FP og M i 1976-1978 og 1979-1981 og en sentrumsregjering med FP fra 1981-1982 (Widfeldt 2001: 5).

---

⁴ Det svenske partiet så proteksjonistiske tiltak som ekstraordinære tiltak under krigsårene på 1930-tallet (Christensen 2005: 164).

3 Teoretisk rammeverk og tidligere forskning

3.1 Innledning

Dette kapitlet behandler først begreper som står sentralt i oppgaven, med hovedfokus på diskusjon av begrepene partifamilie, politisk ideologi og den agrare partifamilien. Videre presenteres oppgavens teoretiske rammeverk, med fokus på teser og teorier om utvikling av partier. Det sentrale i denne fremstillingen er presentasjonen av catch all-tesen (Kirchheimer 1966), med fokus på tesens bakgrunn, de to utviklingstrekkene i retning av catch all-modellen som skal studeres og til sist hva jeg her har valgt å kalle catch all-tesens to forbehold som står spesielt sentralt når den anvendes i studier av agrarpartier. Deretter presenteres de to teoriretningene innenfor teoridebatten om partiutvikling, først teoriretningen som vektlegger homogen partiutvikling mellom de fleste (alle) partier, deretter teoriretningen som vektlegger pluralistisk partiutvikling mellom partier. Etter dette presenteres aktuell litteratur om de to agrarpartiene fra perioden før 1990. Avslutningsvis utledes forventninger til den empiriske analysen på bakgrunn av det teoretiske rammeverket og litteraturgjennomgangen.

3.2 Sentrale begreper

3.2.1 Hva er en partifamilie?⁵

Et av de mest vanlige begrepene å benytte seg av for å organisere partier er begrepet partifamilie. Dette er et sammensatt begrep. Den teoretiske definisjonen av begrepet jeg har valgt å benytte meg av er hentet fra Mair og Mudde (1998). Her fokuseres det på at mangfoldige bidrag har forsøkt å definere begrepet, men at man fortsatt mangler en definisjon som fanger opp alle sentrale aspekter. Fire tilnærminger har tradisjonelt blitt benyttet for å definere partifamilie, ofte brukt hver for seg, men med betydelig overlapp. Den første av disse tilnærmingene tar utgangspunkt i partienes opprinnelse og sosiologiske oppbygging for å avgrense partifamiliene. Den andre tilnærmingen definerer en partifamilie utfra internasjonale

---

⁵ Da det ikke hersker noen tvil om hvilke partier oppgaven skal studere (eller om de kvalifiserer til å kunne kalles partier) drøftes ikke partibegrepet nærmere. Definisjonen det her bygges på er hentet fra Sartori (2005: 56): "A party is any political group identified by an official label that presents at elections and is capable of placing through elections (free and non-free), candidates for public office".

føderasjoner av partier, der medlemmene i en føderasjon utgjør en partifamilie. Den tredje tilnærmingen tar utgangspunkt i partiets ideologi og policyorientering, og bruker dette som grunnlag for å plassere partiene i familier. Den fjerde og siste tilnærmingen ser på partinavn, partier med like navn identifiseres som en partifamilie.

Disse fire tilnærmingene ses hver for seg som problematiske (Mair og Mudde 1998: 214-223), derfor lanseres en definisjon som kombinerer to aspekter (ibid: 223-225). For det første tas det utgangspunkt i partienes *felles opprinnelse*. Partiene i en partifamilie bør ha den samme «genetiske identiteten», hvilket betyr at de vokste ut fra de samme bevegelsene og at de vokste frem på samme siden av bestemte skillelinjer som skilte ulike grupperinger i samfunnet. Dette er i tråd med Lipset og Rokkan (1967), der det fokuseres på sosiologiske faktorer og hvordan partiene transformerer sosiale identiteter om til politiske identiteter (Scarrow 2006: 20-21). I tillegg tar Mair og Mudde (1998) utgangspunkt i at *ideologisk profil* også bør ligge til grunn for å identifisere partifamilier. Selv om partienes felles opprinnelse og ideologiske innhold ofte vil overlappe, trekker de frem nettopp europeiske agrarpartier som et eksempel på det motsatte ved å vise til at alle partiene har felles opprinnelse, men at ideologisk profil i dag er ulik (ibid: 224). Den første delen av definisjonen plasserer ethvert parti i en partifamilie uten rom for reklassifisering, den andre delen gir mulighet til å studere hvordan partier kan bevege seg fra en familie til en annen.

3.2.2 Politisk ideologi

For å kunne definere den agrare partifamilien står den politiske ideologien sentralt. Hva innebærer så dette begrepet? Det har blitt skrevet mye om ideologibegrepet, men man har i liten grad greid å enes om en samlende definisjon (Heywood 1998, McLellan 1995). Et teoretisk hovedskille kan trekkes mellom et snevert ideologibegrep og et bredt ideologibegrep. Det snevre ideologibegrepet tar til orde for at ideologi kun er et middel de politiske partiene benytter seg av for å nå målet om maksimering av stemmer. Ideologi blir kun en del av partiets strategi (Vassallo og Wilcox 2006: 413-414). Dette er i tråd med Downs (1957), der individets rasjonelle søken etter (politisk) makt overskygger behovet for et solid ideologisk fundament. Ideologi brukes instrumentelt, idéer og oppfatninger har ingen selvstendig verdi eller rolle (Heywood 1998: 1-2). En bredere forståelse av ideologibegrepet ser ideologi som selve eksistensgrunnlaget for et politisk parti. Ideologi ligger til grunn når et parti skal sette sammen et helhetlig tankesett av idéer om hvordan samfunnet bør styres

(Vassallo og Wilcox: 413-414). Dette synet hevder generelt at ideologi styrer det meste av menneskelig handling. I denne oppgaven legges en bredere forståelse av ideologibegrepet til grunn. Det er imidlertid viktig med analytiske begrensinger for å hindre at begrepsoppfatningen blir for bred (McLellan 1995: 1-3).

For det første bør en ideologi bestå av sammenhengende idéer, oppfatninger og verdsett. En ideologi søker alltid troverdighet og for å oppnå dette bør den være *internt konsistent*. Det vil si fravær av interne motsetninger som gjør det ideologiske grunnlaget uklart. For det andre er det sentralt at ideologien er relativt *stabil*. Den bør ikke utsettes for radikale og raske omveltninger, men bør utvikles (og eventuelt endres) over tid (Vassallo og Wilcox: 414). Flere studier har pekt på hvordan forutsetningene kan være problematiske å oppfylle. Både for partier og individer kan det være utfordrende å nå målet om internt konsistente og stabile oppfatninger som grunnlag for ideologiske oppfatninger (se f.eks. Converse 1964). I tillegg til de to forutsetningene blir følgende tre aspekter ofte inkludert i ideologibegrepet (Heywood 1998: 12-16): En ideologi bør (1) *gi en beskrivelse av den eksisterende samfunnsordenen*, (2) *legge frem en alternativ modell for hvordan denne samfunnsordenen bør se ut* og til slutt (3) *tilby løsninger til hvordan politiske endringer i retning av den ønskede samfunnsordenen bør foregå*.⁶

3.2.3 Den agrare partifamilien

Med bakgrunn i kjennetegnene man bør ta utgangspunkt i for å definere en partifamilie, og herunder en gjennomgang av hva ideologibegrepet omfatter, hvordan kan man definere den agrare partifamilien, som Sp og Cp er en del av? De agrare partiene har *felles opprinnelse*, og de deler genetisk identitet. Den felles oppfinnelsen har utgangspunkt i bondebevegelsene fra sent på 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet, som forsvarte primærsektorens økonomiske interesser. Dette skjedde mange steder først gjennom interesseorganisasjoner før partidannelsene. Den sosiale profilen var preget av sterk overvekt av agrare/rurale stemmer og medlemmer. Partiene vokste frem med bakgrunn i skillelinjen som delte varemarkedet (produsenter mot konsumenter). For det andre har agrarpartiene i stor grad delt den samme *ideologiske profilen*. Her kan det være fruktbart å skille mellom den smale agrare ideologien/bondeideologien (heretter agrar ideologi) og den bredere baserte

---

⁶ Andre og tredje aspekt forutsetter at aktøren er motstander av eksisterende samfunnsorden. Om man er tilhenger av eksisterende samfunnsorden (enig i ideologisk grunnlag), vil man kun gi en beskrivelse av denne og ikke forsøke å endre den.

sentrumsideologien. Den agrare ideologien⁷ preget alle agrarpartiene i de første tiårene (spesielt før andre verdenskrig), i denne perioden hadde partiene en relativt lik ideologisk profil. I den etterfølgende perioden (etterkrigstiden) har partiene derimot utviklet ulike ideologiske profiler, alt ifra høyrevridde nasjonalistiske partier som i Sveits (Berntzen 2008: 198) til sentrumsorienterte⁸ partier som i Norge (Heidar 2008a). Enkelte av agrarpartiene utviklet klare trekk i retning av catch all-partiet før 1990, f.eks. det finske partiet (Arter 1999b) og det danske partiet (Goul Andersen og Jensen 2001). Her ser man hvordan det første kjennetegnet (felles opprinnelse) plasserer partiene i den samme familien uten som for reklassifisering, mens det andre kjennetegnet (ideologisk profil) i større grad åpner for variasjon, og viser hvordan partiene innenfor en familie kan utvikle seg i ulike retninger.

Tabell 1 Universet av agrare partier anno 2012/2013.

Den agrare partifamilien anno 2012/2013	
Land	Partinavn
Norge	Senterpartiet
Sverige	Centerpartiet
Danmark	Venstre
Finland	Centerpartiet
Island	Fremskrittspartiet
Sveits	Sveitsisk Folkeparti (SVP)
Polen	Det Polske Bondepartiet (PSL)

Kilde: Batory og Sitter (2004: 524).

På bakgrunn av denne gjennomgangen inkluderes totalt sju partier i universet av agrare partier, som til sammen utgjør den agrare partifamilien. Det er viktig å danne et slikt univers, for å klargjøre hvor de utvalgte enhetene i oppgaven er hentet fra. Alle de sju partiene er kjennetegnet av å være relevante partier anno 2012/2013, og er gjengitt i tabell 1 (se også Batory og Sitter 2004: 524).⁹

⁷ Se kap 5.2 for en redegjørelse av den agrare ideologien (tradisjonell ideologi).

⁸ Se kap 5.3 for en redegjørelse av sentrumsideologien.

⁹ I tillegg kommer det ungarske Uavhengige Småbrukeres Parti (FkGP), som siden 2002 ikke har oppnådd representasjon.

3.3 Catch all-tesen¹⁰

3.3.1 Bakgrunn

Catch all-tesen ble lansert på 1960-tallet av Otto Kirchheimer (1966) og var inspirert av politiske endringsprosesser i Vest-Europa, fremfor alt fra Kirchheimers hjemland Tyskland. En sentral del av endringsprosessen bestod i overgangen fra det klassiske *masse-/klassepartiet* (Duverger 1954)¹¹ til den nye partimodellen beskrevet av Kirchheimer (1966); *catch all-partiet*. Partimodellbegrepet ses her som en idealtypisk fremstilling av et parti utfra bestemte kriterier. Disse kriteriene kan f.eks. være *funksjonelle* (konkrete mål), *organisatoriske* (aspekter ved partienes organisasjon) *sosiologiske* (forholdet til sosiale grupperinger, spesielt i valg) eller *ideologiske*. Det har blitt hevdet at catch all-partiet kan karakteriseres utfra alle disse kriteriene (se Gunther og Diamond 2001: 4-7, Krouwel 2006: 252-253), f.eks. gjennom nedtoning av ideologiens rolle.

Massepartiet som partimodell var kjennetegnet av at hver sosiale gruppe i samfunnet var politisk representert gjennom sitt «eget» parti, f.eks. var den agrare samfunnsklassen i flere land representert gjennom agrarpartiene. Høye medlemstall og stor grad av aktivitet hos medlemmene var med på å sikre stabil velgeroppslutning for partiene, fordi de fleste innenfor hver enkelt samfunnsklasse stemte på sitt «eget» parti (Kirchheimer 1966: 177-192, Katz og Mair 1995: 6-8).

Kirchheimer vektla hvordan alle de politiske partiene¹² ble utsatt for nye utfordringer i kjølevannet av andre verdenskrig. Den økende sosiale mobiliteten og de sterkt svekkede båndene mellom de sosiale gruppene og massepartiene ledet til at massepartiet som partimodell ikke lenger var den beste modellen for å oppnå suksess i valg. Betingelsene for konkurransen mellom partiene var i endring, og partiene var nødt til å tilpasse seg en ny virkelighet. Dette innebar blant annet fremveksten av massemediene og medialiseringen av politikken. Enda viktigere var den økende ustabilitet blant velgerne. Det var ikke lenger slik at de ulike sosiale gruppene kun stemte på sitt «eget» parti. De tidlige masse-/klassepartiene var derfor nødt til å endre strategi, og søke støtte fra velgere i alle sosiale grupper. Det var her

---

¹⁰ Denne presentasjonen av catch all-tesen er ikke en fullstendig gjennomgang, kun de delene som er relevant for oppgaven.

¹¹ Det var Maurice Duverger (1964) som lanserte begrepet massepartiet, begrepet har senere blitt systematisert blant annet av Katz og Mair (1995).

¹² Kirchheimer tok enkelte forbehold her, dette blir diskutert nedenfor.

begrepet catch all-partiet ble lansert. Dette var i følge Kirchheimer den nye partimodellen som alle partiene måtte strekke seg etter for å unngå politisk marginalisering (Kirchheimer 1966: 177-192). Her er det tydelig hvordan tesen legger til grunn at alle partier vil være nødt til å følge en relativt homogen utvikling mot catch all-modellen for ikke å bli marginalisert. Blant annet skrev han: *“Under present conditions (...), the former class-mass parties and denominational mass parties are both under pressure to become catch all peoples ‘parties’”* (Kirchheimer 1966: 190).

3.3.2 Catch all-modellen

Oppgaven tar utgangspunkt i en spesifikk del av catch all-tesen, der Kirchheimer (1966: 190-191) pekte på totalt fem utviklingstrekk i retning av catch all-modellen. Tabell 2 gir en oversikt over disse utviklingstrekene.

Tabell 2 Utviklingstrekk i retning av catch all-modellen.

Utviklingstrekk i retning av catch all-modellen		
Dimensjon	Inkludert i studien	Forventninger
Styrking av partilederskapet	Nei	Sentralisering av makt i partiledelsen
Nedtoning av partimedlemmet	Nei	Partimedlemmene blir færre og mindre viktige
Bredere kontakt med interessegrupper	Nei	I stedet for å søke kontakt med få sektorer, ønsker man kontakt med mange sektorer
Nedtoning av den politiske ideologien	Ja	Partiene nedtoner den politiske ideologien, spesielt den tradisjonelle ideologien
Bredere velgerprofil og politisk profil.	Ja	Partiene inkluderer nye saksområder for å skape en bredere politisk profil med det mål å rekruttere velgere fra flere velgergrupper

Kilde: Kirchheimer (1966: 190-191).

3.3.3 Utviklingstrekene studien skal fokusere på

Som vi så av tabell 2 er det kun to av de fem utviklingstrekene i retning av catch all-modellen som er inkludert i denne studien. I den videre fremstillingen er det kun disse to utviklingstrekene som vil bli presentert mer inngående. De to utviklingstrekene som skal inkluderes i studien er:

Nedtoning av ideologi/avideologisering: “*A drastic reduction of the party’s ideological baggage*” (Kirchheimer 1966: 190). Kirchheimer beskriver hvordan partiene etter krigen befinner seg i en ny situasjon, der for store innslag av ideologi vil føre til at mange velgergrupper ikke ønsker å identifisere seg med eller stemme på partiet (ibid: 186-187). Løsningen på dette problemet er å nedtone ideologien, eller de-ideologisere partiet. En mer nedtonet ideologi vil kunne føre til at langt flere velgere kan identifisere seg med og stemme på partiet. Et uttrykk for ideologisk nedtoning kan f.eks. være at partiets tradisjonelle ideologi blir mindre viktig. Dette går overens med «the end of ideology»-tesene som ble fremført i tiårene etter krigen, der man hevdet at ideologiene var i ferd med å dø ut, og at ideologi betød mindre for både velgere og partier (Heywood 1998, McLellan 1995).

Utvikling av en bredere politisk-sosial profil (politisk profil og velgerprofil): “*Deemphasis of the classe gardée, specific social-class or denominational clientele, in favour of recruiting voters among the population at large*” (Kirchheimer 1966: 190). De gamle masse-/klassepartiene rekrutterte velgere fra bestemte sosiale segment, f.eks. agrarpartiene som rekrutterte fra det agrare segmentet. De nye catch all-partiene ønsker å ha en bredere profil, både politisk og sosialt. Dette innebærer at partiene i stedet for å beskytte saksinteressene til og hente velgere fra et bestemt sosialt segment heller ønsker å fokusere på et bredt spekter av saker som beskytter interessene til alle velgergrupper, slik at man rekrutterer velgere fra flere sosiale segment.

3.3.4 Catch all-tesens forbehold

Kirchheimer (1966) tok enkelte forbehold i sine antakelser om at alle partier ville gjennomgå en utvikling i retning av catch all-modellen. Det er to forbehold som bør nevnes her. For det første pekte Kirchheimer (1966: 188) på det faktum at for partier etablert i mindre demokratier er ikke catch all-partiet nødvendigvis det endelige målet. Dette gjaldt spesielt de større partiene, som ofte satt i hegemoniske posisjoner i årene etter krigen. På grunn av sin majoritetsstatus hadde ikke disse partiene like sterke incentiver til fornying. Dette kan problematisere en catch all-studie av partier i Norge og Sverige. Forbeholdet er imidlertid ikke like aktuelt i dag, fordi ingen partier lenger innehar en liknende hegemonisk status slik de sosialdemokratiske partiene tidligere hadde (Arter 1999a: 118-120). Med andre ord har de fleste partier også i de mindre demokratiene incentiver til endring i retning av catch all-modellen.

Det andre forbeholdet er mer sentralt for denne studien. Kirchheimer (1966: 187-188) mente at partier innenfor den agrare partifamilien passet mindre godt inn i catch all-tesen enn partier fra andre partifamilier. Hovedårsaken til dette var at agrarpartier, i følge Kirchheimer, forsvarte spesifikke og smale gruppeinteresser. Dette stod i veien for å kunne utvikle brede catch all-karakteristikk. Det svenske Cp ble trukket frem som eksempel og representant for særinteressepartier (Kirchheimer 1966:187-188):

“As a rule, only major parties can become successful catch-all parties. Neither a (...) or a specific professional category’s claims, such as the Swedish Agrarians (...) can aspire to a catch-all performance.”

Dette problematiserer catch all-studier av agrare partier, fordi Kirchheimer altså mente at de sjelden ville utvikle catch all-kjennetrekke. Jeg mener likevel at to argumenter begrenser problemet. For det første vektla Kirchheimer (1966) at de fleste partier ville bli utsatt for det samme endringspresset. Til tross for forbeholdet er det ingen grunn til å tro at agrarpartiene de seneste tiårene har blitt utsatt for et mindre press om endring for å beholde en relevant posisjon, snarere tvert imot. I følge forbeholdet som ble tatt var det smale partier som beskyttet spesifikke yrkesinteresser som i liten grad ville utvikle catch all-modellen. Man kan spørre seg om de agrare partiene heller har beskyttet en samfunnsklasse heller enn en yrkesgruppe. Når denne samfunnsklassen i økende grad har blitt marginalisert, vil det bety at agrarpartiene har blitt utsatt for et sterkt endringspress, i like stor grad som de andre partiene. Det kan til og med hevdes at den kraftige marginaliseringen av kjernevelgerne har utsatt agrarpartiene for et *sterkere* endringspress i forhold til å søke nye velgergrupper enn det andre parti har blitt utsatt for, fordi andre partiene ikke har hatt en like tett kobling til en samfunnsklasse i nedgang. Derfor er det liten grunn til å tro at Sp og Cp ikke skulle kunne ha tilnærming til catch all-modellen som en del av sin strategi og målsetting. For det andre har det blitt gjennomført flere studier i løpet av de siste tiårene som tar for seg agrarpartienes utvikling og endring innenfor rammene av catch all-tesen (se f.eks. Kristinsson 1991, Christensen 1997, Arter 1999b, Christensen 2001, Widfeldt 2001, Christensen 2005). Disse studiene behandler de skandinaviske/nordiske agrarpartiene, og viser at catch all-studier av agrarpartiene både lar seg gjennomføre og at de er relevante.

3.4 Partiutvikling – homogen eller pluralistisk?

3.4.1 Kan catch all-modellen beskrive partiutviklingen?

Problemstillingen omhandler i hvilken grad agrarpartiene faktisk har utviklet kjennetegn på catch all-modellen langs de to aktuelle utviklingstrekkene. Med utgangspunkt i den empiriske analysen er det i tillegg et mål å kunne si noe om hvor fruktbar catch all-modellen er for å beskrive utviklingen. I hvilken grad man forventer at catch all-modellen kan gi en god beskrivelse av Sp og Cp sin utvikling avhenger blant annet av hva slags (teoretiske) forventninger man har til partiutvikling på et mer overordnet nivå.

Teoridebatten om utvikling av partiene kan svært forenklet sies å være inndelt i to retninger, der hver av teoriretningene har ulike forventninger til hvordan partiene vil utvikle seg. Hva man kan kalle den første teoriretningen kjennetegnes av forventninger om at de fleste (alle) partier vil gjennomgå relativt lik utvikling og at de vil utvikle kjennetegn i retning av de(n) samme idealtypiske partimodellen(e). Hva man kan kalle den andre teoriretningen kjennetegnes av forventninger om at partiene vil gjennomgå ulik utvikling, at de ikke vil utvikle de samme kjennetegnene og dermed heller ikke vil utvikle seg i retning av de samme idealtypiske partimodellene. Disse to retningene blir blant annet beskrevet av van Biezen (2003: 178): *“One extreme of the continuum is occupied by those who stress diversity, emphasizing that “each party is unique” (...) while at the opposite extreme it is argued that the evidence indicates convergence”*.

Selv om dette selvsagt er en sterk forenkling, tas det utgangspunkt i en slik inndeling. Den første teoriretningen fremhever homogen partiutvikling (partiene utvikler/tilnærmer seg de(n) samme partimodellen(e)), den andre teoriretningen fremhever pluralistisk partiutvikling (partiene utvikler seg ulikt og tilnærmer seg ulike partimodeller). Som vi skal se nedenfor kan man generere bestemte forventninger utfra hver teoriretning, her mer spesifikt i hvilken grad Sp og Cp har tilnærmet seg catch all-modellen etter 1990.

3.4.2 Homogen partiutvikling¹³

Catch all-tesen (Kirchheimer 1966) kan plasseres innenfor denne første teoriretningen. Tesen inngår altså som en del av et større teoretisk rammeverk der det vektlegges hvordan partiene

---

¹³ Dette refereres også til som den første teoriretningen.

vil følge en relativt lik utvikling og tilnærming til de idealtypiske partimodellene. Denne teoriretningen har tradisjonelt stått sterkt. Catch all-tesen ses her for øvrig som en del av en større utviklingsprosess, der partiene tilnærmer seg ulike partimodeller i en trinnvis prosess fra en idealtypisk partimodell til den neste (Katz og Mair 1995). Utviklingsmodellen som ble lansert av Katz og Mair (1995) identifiserer fire partimodeller som har preget partienes utvikling fra slutten av 1800-tallet og frem til i dag. Her hevdes det at partiene utviklet seg stegvis fra kaderpartiet som dominerte frem til begynnelsen av 1900-tallet, til massepartiet som dominerte frem til etterkrigstiden. Nettopp fra 1950 og 1960-tallet fremheves catch all-partiet som den mest dominerende partimodellen før partiene de siste tiårene har utviklet kjennetrekke i retning av hva de kaller kartellpartiet (ibid: 8-25).¹⁴

Partiene tilnærmer seg ulike partimodeller i ulike tidsperioder grunnet flere forhold. Blant annet endrer forholdet til sivilsamfunnet og staten seg. I begynnelsen hevdes det at partiene, i form av kaderpartiet er skjæringspunktet mellom sivilsamfunnet og staten før de går over til å bli den viktigste linken mellom sivilsamfunnet og staten i form av massepartiet (mobilisering av massene i sivilsamfunnet). Til slutt har partiene utviklet seg til å bli en del av statsapparatet i seg selv, spesielt i kartellpartiet, men til en viss grad også i catch all-partiet (Katz og Mair 1995: 8-21). Det er viktig å bemerke at Katz og Mair (1995) ikke vektlegger fullstendig homogen utvikling, men at de åpner for noe variasjon i partienes tilnærming til partimodellene. Likevel har det blitt hevdet at deres utviklingsmodell inneholder evolusjonære argumenter (Krouwel 2006: 252, Koole 1996: 520), fordi den i grove trekk fokuserer på hvordan de fleste (alle) partier gjennom en relativt lik utviklingsprosess vil tilnærme seg den samme partimodellen i den samme tidsperioden.

Samlet sett representerer derfor Kirchheimer (1966) og Katz og Mair (1995) eksempler på bidrag som kan plasseres innenfor teoriretningen som vektlegger og forventer at partiene vil gjennomgå en nokså lik utvikling og tilnærming til partimodellene. Det som er viktig å merke seg er hvordan bidragene innenfor teoriretningen i mindre grad er opptatt av drivkrefter og faktorer som kan *hindre* at hvert enkelt parti utvikler seg som forventet (og likt alle andre partier). Her er man mer opptatt av strukturelle faktorer som sørger for at alle partier tilnærmer seg partimodellene likt. To sentrale spørsmål blir dermed: Er det slik at alle partier følger en homogen utviklingsprosess mot og tilnærming til de(n) samme idealtypiske

---

¹⁴ Jeg velger her ikke å bruke plass på å presentere de andre partimodellene ytterligere. For den fullstendige presentasjonen, se Katz og Mair (1995).

partimodellen(e)? Hvis ikke, bør det analytiske rammeverket for studier av partier og partiendring heller ta høyde for at partiene utvikler seg pluralistisk fordi ulike drivkrefter og faktorer hindrer enkeltpartier i å utvikle seg homogent, og at partiene dermed utvikler kjennetrekke på og tilnærmer seg ulike idealtypiske partimodeller?

3.4.3 Pluralistisk partiutvikling¹⁵

Den andre teoriretningen problematiserer antakelsene i den overnevnte teoretiske tilnærmingen. Igjen bør det nevnes at dette er en forenkling, også den andre teoriretningen inneholder et mangfold av studier som vektlegger ulike forhold. Et fellestrekk er likevel antakelsen om at partiene vil gjennomgå en pluralistisk utviklingsprosess, i form av å utvikle ulike kjennetegn og tilnærme seg et mangfold av partimodeller.

van Biezen (2003: 179) og Allern (2010: 67-68) fremhever at forhold i partiets ytre miljø ofte påvirker partiene ulikt, og at det kan forklare hvorfor de ikke følger samme utviklingsprosess. Dette kan være *sosiostrukturelle faktorer* (f.eks. partiets særegne sosiale basis), *sosioøkonomiske faktorer* og *institusjonelle faktorer* (f.eks. valgsystemet) som kan påvirke partier innenfor samme tidsperiode og partisystem til å utvikle seg forskjellig. Videre vektlegger van Biezen (2003:179) at partiene er *autonome aktører*. Det er ikke kun de ytre forholdene som avgjør hvordan partiene utvikler seg. Aktører innenfor partiet kan ta valg, uavhengig av f.eks. sosiale og økonomiske strukturer i partiets miljø, og dermed sørge for at partiet beveger seg i en annen retning enn den retningen ytre faktorer presser partiet imot. Harmel og Janda (1994) støtter opp om dette, ved å fremheve hvordan både ytre og indre drivkrefter kan lede til endring i partier. Eksempler på slike indre drivkrefter kan f.eks. være at partiene har ulik oppfattelse av overordnede målsettinger, utskiftning av partiledelsen eller intern maktkamp mellom ulike fraksjoner (ibid: 264-271) .

Koole (1996) tar spesifikt for seg Katz og Mairs (1995) utviklingsmodell som ble presentert ovenfor, og omfatter dermed også en indirekte kritikk av Kirchheimer (1966). Koole (1996: 520) er blant de som kritiserer de han kaller «evolutionary arguments» i utviklingsmodellen, fordi han mener den legger opp til en deterministisk, evolusjonær prosess der partiene er dømt til å tilnærme seg bestemte partimodeller. Her fremheves det hvordan man heller bør utvikle et teoretisk rammeverk (f.eks. typologier over partier) som tar høyde for pluralistisk

---

¹⁵ Dette refereres også til som den andre teoriretningen.

partiutvikling, og som fanger opp den reelle variasjonen som den første teoriretningen ikke er i stand til å fange opp (ibid: 519-521). Det er tydelig hvordan Koole avviser at alle partier utvikler seg likt, tvert i mot mener han at målet med forskning på partienes utvikling bør være å forklare variasjon, og hvorfor partiene ikke utvikler seg likt (ibid:519-521).

Gunther og Diamond (2001: 4-5) fokuserer på partier i nye demokratier, og kritiserer f.eks. Katz og Mair (1995) for først og fremst å tilpasse seg en vestlig kontekst på 1900-tallet, og at de tradisjonelle teoriene og modellene ikke tar hensyn til de store politiske omveltningene ikke-vestlige land har gjennomgått de seneste tiårene. Her ser man igjen hvordan det tydelig vektlegges at den første teoriretningens antakelser om homogen utvikling på tvers av partier ikke holder mål. I liket med Koole (1996) hevder Gunther og Diamond (2001: 4-5) at det er nødvendig å danne langt flere partimodeller og typologier som kan fange opp all reell variasjon, det vil gjøre det mulig å studere hvert enkelt parti mer nøyaktig. Dette blir kritisert av blant andre van Biezen (2003: 180-181), som mener det fører til unødig stor kompleksitet.

Det sentrale poenget er å vise at studiene plasserer seg innenfor den andre teoriretningen som fremhever pluralistisk tilnærming til partimodeller. Denne teoriretningen er i større grad opptatt av drivkreftene og faktorene som kan *hindre* at hvert enkelt parti utvikler seg likt som alle andre partier (homogent), mens man nedtoner de strukturelle faktorene som legger til rette for homogen utvikling. For agrarpartiene spesielt, kan det f.eks. være slik at særegenheter ved partienes sosiale basis (overvekt av perifere stemmer og grad av velgerlojalitet), institusjonelle forhold eller indre forhold (maktkamp, lederskifte) er drivkrefter og faktorer som sørger for at de som enkeltpartier ikke følger en homogen utviklingsprosess (ikke tilnærmer seg catch all-modellen).

Gjennomgangen viser hvordan man kan generere bestemte forventinger utfra hver teoriretning. Nettopp det at teoriretningene vil forvente en nokså ulik utvikling av partiene kan benyttes til å problematisere catch all-modellens fruktbarhet som analyseverktøy i studier av agrarpartiene. Catch all-modellen vil, som representant for den første teoriretningen forvente at Sp og Cp har tilnærmet seg catch all-modellen (ytterligere) etter 1990 (homogen utvikling). Om den empiriske utviklingen støtter dette vil det bety at catch all-modellen er et fruktbart analyseverktøy. Den andre teoriretningen vil derimot ikke forvente at Sp og Cp har tilnærmet seg catch all-modellen, men åpner for at de kan ha fulgt en annen utviklingsprosess etter 1990 (pluralistisk utvikling). Om den empiriske utviklingen støtter dette, vil det bety at partiene ikke er «mainstream» catch all-partier anno 2013. Videre betyr det at Kirchheimers

forbehold hva gjaldt studier av agrarpartier innenfor rammene av catch all-modellen fortsatt er relevante, og at catch all-modellen i liten grad er et fruktbart analyseverktøy i studier av agrarpartiene (og særinteressepartier generelt).

3.5 Agrarpartienes utvikling før 1990

For å kunne sette den empiriske analysen av perioden etter 1990 i en bredere sammenheng er det nødvendig å gå gjennom litteraturen som behandler agrarpartienes utvikling langs de to utviklingstrekkene frem til ca. 1990. I hvilken grad tilnærmet Sp og Cp seg catch all-modellen ved å utvikle bredere velgerstrategier, tone ned (den tradisjonelle) ideologien og å utvikle (bre ut) den politiske profilen før 1990? Før gjennomgangen av tidligere litteratur er det imidlertid nødvendig å diskutere enkelte endringer jeg har foretatt i anvendelsen av catch all-modellen som analyseverktøy. Det har blitt foretatt enkelte endringer innenfor de to utviklingstrekkene analysen skal behandle, årsaken til dette er for det første at dette passer bedre overens med litteraturen før 1990, og for det andre fordi det bidrar til å forenkle analysen.

For det første blir **ideologisk nedtoning og utvikling av politisk profil**¹⁶ slått sammen til et utviklingstrekk. I kapittel 3.3.3 så vi at disse i utgangspunktet var plassert hver for seg (politisk profil sammen med velgerprofil). Dette begrunnes utfra følgende resonnement: Om det er mulig å spore ideologisk nedtoning i agrarpartiene, og da spesielt i form av nedtoning av den tradisjonelle ideologien vil dette innebære at man skaper rom for nye politiske saksområder i den ideologisk-politiske plattformen. Mindre plass til (tradisjonell) ideologi og tradisjonelle saksområder gir mer plass til nye saksområder som utvikler den politiske profilen og gjør den bredere. Et sentralt aspekt som kan supplere diskusjonen av dette utviklingstrekket er partienes utvikling langs sentrale skillelinjer. Om partiene inntar mindre «ekstreme» posisjoner på sentrale skillelinjer og beveger seg inn mot en mer moderat midtposisjon kan dette være et tegn på nedtoning av ideologi. Det er spesielt sentrum-periferi-skillelinjen, skillelinjen på varemarkedet og skillelinjen på arbeidsmarkedet som er sentrale for agrarpartiene (Rokkan 1967: 389, Rokkan 1970: 101-112, 112-120).

For det andre innebærer dette videre at **velgerstrategi**¹⁷ isoleres som et eget utviklingstrekk. Hovedfokus blir lagt på hvilke strategier partiene legger til grunn for å utvide

---

¹⁶ Se kap. 5.4.2 og 5.4.3 for mer informasjon om hvordan utviklingstrekket defineres og operasjonaliseres.

¹⁷ Se kap. 5.4.1 for mer informasjon om hvordan utviklingstrekket defineres og operasjonaliseres.

sammensetningen av velgergruppen og øke oppslutningen blant velgerne i parlamentsvalg. Også innenfor dette utviklingstrekket kan man diskutere utviklingen av en skillelinje, sentrum-periferi-skillelinjen (Rokkan 1967: 389, Rokkan 1970: 101-112, 112-120). Velgermassen til Sp og Cp har tradisjonelt vært agrar/rural (se f.eks. Christensen 2001, Widfeldt 2001), og har slik sett forsvart interessene til perifere velgere (distriktsbaserte velgere) heller enn velgere fra mer sentrale strøk. Om partiene i større grad henvender seg til nye velgergrupper, f.eks. i sentrale strøk kan dette bety at denne skillelinjen ikke lenger er like relevant. I analysedelen vil velgerstrategiene bli presentert først.

3.5.1 Utvikling av velgerstrategi (velgerprofil) før 1990

Det er problematisk å finne gode kilder som sier noe om innholdet i eventuelle velgerstrategier partiene har lagt til grunn foran valg i perioden før 1990, men det litteraturgjennomgangen kan si noe om er hvordan sammensetningen av velgergruppene til de to partiene har sett ut. I etterkrigstiden var Sp sin velgersammensetting smal, og i hovedsak dominert av agrare stemmer. I følge Christensen (2005: 24-51) ble velgersammensettingen gradvis bredere i de etterfølgende tiårene. Den ble i mindre grad dominert av agrare stemmer, det var spesielt arbeidere og funksjonærer i offentlig og privat sektor som utgjorde en økende andel av velgergrunnet. Det er en tydelig trend at Sp sine velgere ble stadig mindre «agrare». Flere valgundersøkelser i perioden støtter dette, blant annet viser Valen og Aardal (1983: 68) hvordan over 60 prosent av Sp sitt stemmegrunnlag kom fra primærnæringene i 1969 før den samme andelen sank til omkring 40 prosent i 1981. Videre viser Valen, Aardal og Vogt (1990: 70) hvordan andelen agrare stemmer sank ytterligere til 31 prosent i 1989. Det er likevel ikke grunnlag for å si at velgerprofilen endret seg så mye, eller ble så bred at den per 1990 kunne sies å være catch all. Riktignok rekrutterte Sp flere velgere utenfor primærnæringene i 1989 enn rett etter krigen. Dette var imidlertid kun nok til å erstatte de agrare velgerne man mistet på grunn av den stadig pågående marginaliseringen av primærnæringene (Valen og Aardal 1983: 67). Bredere profil gjorde seg altså ikke utslag i høyere oppslutning.

Cp gjennomgikk en annen utvikling før 1990. I årene etter krigen var Cp sin velgersammensetting smal og i overveiende grad preget av agrare stemmer, i likhet med Sp. Utover mot 1970-tallet skiller imidlertid utviklingen seg fra Sp. Oppslutningen steg betydelig fra midten av 1960-tallet og nådde et høydepunkt i 1976, da Cp nådde en oppslutning på over

24 prosent. Oppslutningen holdt seg på over 15 prosent frem til 1982, men sank jevnt fra høydepunktet i 1976 og til slutten av 1980-tallet. (Widfeldt 2001: 8-16). Dette så man også i velgerprofilen. Selv om de agrare stemmene fortsatt utgjorde en sentral del av velgergrunnet var det spesielt arbeiderklassen og funksjonærer i offentlig og privat sektor som utgjorde en voksende andel av velgermassen. I 1976 var andelen til begge disse gruppene større enn den agrare andelen (ibid: 14). I denne perioden kan Cp sin velgerprofil kalles catch all, fordi man rekrutterte mange flere nye velgere fra grupper utenfor primærnæringene enn det man mistet av velgere som et resultat av marginalisering av primærnæringene. Velgergrunnet ble både større og bredere. Etter midten av 1970-tallet har trenden snudd, velgergrunnet har blitt stadig mindre og smalere. Selv om velgerprofilen til Cp i 1990 ikke lenger kvalifiserte til catch all, var den bredere enn Sp sin velgerprofil på samme tidspunkt. (ibid).

Generelt har konkurransen om de agrare velgerne vært hardere i Norge enn i Sverige. Den strukturelle oppbyggingen av det norske landbruket har ført til at en del småbrukere har vendt seg mot Arbeiderpartiet, Venstre eller Kristelig Folkeparti, mens en del storbønder har stemt Høyre. I Sverige har derimot Cp i større grad hatt «monopol» på de agrare stemmene, grunnet en mer ensidig landbruksstruktur (Kristinsson 1991: Kap 11). Dette har resultert i at det har vært lettere for Cp enn for Sp gradvis å endre sin politiske plattform for å nå nye velgere uten frykt for å miste de agrare stemmene, fordi Sp har kjempet hardere for å holde på de agrare stemmene (ibid).

3.5.2 Nedtoning av ideologi og utvikling av politisk profil før 1990

Nedtoning av ideologi

Tidligere litteratur har argumentert til dels motstridene hva gjelder ideologiens rolle. F.eks. har Widfeldt (2001) hevdet at de første tiårene etter partidannelsene var preget av beskyttelse av en samfunnsklasse, snarere enn en distinkt (agrar) ideologi. Andre har argumentert for at ideologi stod sentralt i partienes tidlige fase, nettopp i form av agrar bondeideologi (agrarianisme) (Dahle og Larsson 2010: 148-149).

Studier av ideologiens rolle og betydning for Sp vektlegger hvordan man på 1960-tallet kunne identifisere en «ideologisk-politisk åpning» av partiet. I årene etter krigen beskyttet man i stor

grad de smale klasseinteressene (Madsen 2001). I motsetning til hva tesen (Kirchheimer: 1966) hevder, ser det ikke ut til at 1960-tallet markerte startfasen for nedtoning av ideologi. Den «ideologisk-politiske åpningen» av partiet preges tvert i mot av at «(...) *Det gav tilskot til at partiet vart opna politisk-ideologisk. (...). Interesse for ideologi og politikutviklinga auka særleg frå andre halvta av 1960-åra*» (Madsen 2001: 301). Dette innebar at de radikale strømningene i partiet fikk større plass enn tidligere. Økt fokus på grønn miljøpolitikk, EF-motstand og desentralisering av makt er eksempler på sentrale elementer (ibid:301). Christensen (1997: 400-401) argumenterer for hvordan økt skepsis til fri markedsliberalisme og et mer positivt syn på statens rolle i landbrukspolitikken på grunn av det norske jordbrukets avhengighet av statlige overføringer ble inkorporert som en del av Sp sitt ideologiske grunnlag på 1970 og 1980-tallet. Lite tyder dermed på at den tradisjonelle ideologien ble nedtonet inn mot 1990. Datamateriale fra CMP-prosjektet¹⁸ viser hvordan Sp i etterkrigstiden først beveget seg fra en posisjon ute på høyresiden og inn mot sentrum i perioden 1945-1961. Dette kan tyde på at venstre-høyre-ideologi ble mindre viktig, og man ønsket å plassere seg i sentrum. Etter 1961 viser CMP-dataene imidlertid hvordan Sp har dreid over på venstresiden (Budge og Klingemann 2001: 37). Lite taler dermed for at tradisjonell venstre-høyre-ideologi ble mindre sentralt inn mot 1990, fordi Sp aktivt søkte ut til venstre for sentrum. Oppsummert ble hverken tradisjonell ideologi eller venstre-høyre ideologi nedtonet i betydelig grad før 1990, dette indikerer liten tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

Også i studiene av ideologiens rolle for Cp blir det hevdet at man i de første årene etter 2. verdenskrig i liten grad vektla partiideologi. Det var først rundt 1960 at Cp startet utviklingen av det Widfeldt (2001: 16-19) kaller «sentrumsideologien»: «*The process was accelerated after the name change in 1957-1958 (...). Since then, the party's publications have contained claims to a specific Centre ideology consisting of three main elements: Decentralism, environmentalism and market liberalism*» (ibid: 16). Dette kan sammenliknes med den «politisk-ideologiske åpningen» av Sp, men prosessen startet noe tidligere i Cp. Også for Cp var det i liten grad slik at 1960-tallet markerte begynnelsen på nedtoning av ideologi. I etterkant av dette hevder Widfeldt (2001: 23) at sentrumsideologien ikke er blitt mindre sentral, men at den har blitt videreutviklet og redefinert blant annet gjennom å inkorporere økohumanismen som en del av partiets ideologiske grunnlag. I følge Christensen (1997: 400-

---

¹⁸ For en detaljert beskrivelse av CMP-prosjektet, se kapittel 4.3.2

401) har Cp i mindre grad enn Sp vært skeptisk til fri markedsliberalisme og vært mer skeptisk til statlig innblanding i landbrukssektoren frem til 1990, hovedårsaken til dette antas å være at det svenske jordbrukets avhengighet av statlige overføringer etter hvert ble mindre. Det er tydelig hvordan den tradisjonelle ideologien ble nedtonet (mye mer enn for Sp), men på generelt grunnlag ble ikke ideologi nedtonet fordi sentrumsideologien ble gradvis mer sentral mot 1990. Data fra CMP-prosjektet har pekt på hvordan Cp lå plassert nære sentrum frem til 1960, før partiet dreide kraftig til venstre frem mot 1973, her ser det ikke ut til at venstre-høyre-ideologi ble mindre sentralt. I etterkant av 1973 bevegde imidlertid Cp seg gradvis inn mot sentrum, i etterkant av 1985 lå partiet tett plassert rundt sentrumsposisjonen (Budge og Klingemann 2001: 38). Dette kan tyde på at den rene venstre-høyre-ideologien ble mindre sentral for Cp de siste årene før 1990. Oppsummert ble den tradisjonelle ideologien nedtonet (men sentrumsideologien ble mer dominerende), mens venstre-høyre-ideologien ser ut til å ha blitt noe mindre viktig rett før 1990. Dette gir ingen entydig støtte til utvikling mot catch all-modellen, fordi ideologi på generelt grunnlag ikke ble nedtonet.

Utvikling av politisk profil

Flere studier har sett på den politiske profilen før 1990 (se f.eks. Kristinsson 1991, Christensen 1997 og Christensen 2005). Felles for studiene er at de ofte har benyttet datamateriale fra CMP-prosjektet. Dette har gjort det mulig å analysere hvilke politiske saksområder som dominerer den politiske profilen, og hvor mye plass hvert av saksområdene har fått. Christensen (1997) og Christensen (2005) har gjennomført en todelt analyse. Andelen av partiprogrammene som ble tilegnet landbruks-, - fiskeri-, - og skogsbrukspolitikk (agrarian policy) ble sett som et mål på tradisjonell politikk eller et saksområde som dominerte den tradisjonelle profilen. Andelen av partiprogrammene som ble tilegnet «nye» politikkområder som f.eks. miljøpolitikk, desentraliseringspolitikk og velferdspolitikk ble sett som et mål på ny politikk eller nye politiske saksområder som stod sentralt i å utvide den politiske profilen.

Christensen (1997: 393-395) og Christensen (2005: 169-170) har vist hvordan de tradisjonelle politikkområdene var sentrale for Sp i etterkrigsårene, men mindre sentrale enn for Cp. Det tok noe tid før nye politikkområder ble dominerende saksområder i profilen, først på 60- og 70-tallet ble miljø og desentralisering viktige saker, på bekostning av de tradisjonelle sakene. Kristinsson (1991:174-182) finner mye av det samme. De tradisjonelle sakene ble mindre viktig på 60-tallet, her trekkes det frem hvordan sosialpolitikk var en av sakene som vokste

frem i den politiske profilen dette tiåret. Miljø og desentralisering ble sentrale politikkområder først i overgangen til 1970-tallet. Denne utviklingen fortsatte frem mot 1990, men det er viktig å merke seg at den politiske profilen til Sp også på dette tidspunktet fortsatt var betydelig preget av de tradisjonelle politikkområdene. Generelt utvidet den politiske profilen seg frem mot 1990, i retning av en mer catch all-orientert profil. De tradisjonelle sakene dominerte likevel for mye til at man ikke kan ta til orde for at Sp hadde utviklet en fullverdig catch all-profil per 1990.

Hva gjelder den politiske profilen til Cp er den nokså lik, men utviklingen begynte tidligere og gikk raskere for Cp enn for Sp. Rett etter krigen var de tradisjonelle saksområdene enda mer sentrale for Cp enn de var for Sp, men allerede på slutten av 50-tallet begynte denne andelen å synke (Christensen 1997: 393-395, Christensen 2005: 168-170). Det er spesielt desentralisering som ble inkorporert som et nytt politikkområde allerede her. Først litt senere skjedde det samme med miljøpolitikk, begge deler på bekostning av de tradisjonelle saksområdene (ibid). Også her støttes disse funnene av Kristinsson (1991: 163-174). Han trekker frem hvordan de tradisjonelle sakene utgjorde en stadig synkende andel fra ca. 1950, mens sosial- og velferdspolitikken sammen med desentralisering og miljø vokste frem som nye viktige politikkområder i den politiske profilen. Også her er det tydelig hvordan den politiske profilen har vokst seg bredere i etterkrigsårene. Per 1990 har den politiske profilen til Cp beveget seg i retning av catch all-modellen i større grad enn Sp sin profil, blant annet fordi de tradisjonelle sakene var blitt mindre sentrale.

3.6 Mot en empirisk analyse

3.6.1 Teoretiske forventninger

Som en inngang til den empiriske analysen kan det være nyttig skjematisk å fremstille de teoretiske forventningene til de to teoriretningene, slik de ble presentert ovenfor. Det er viktig å merke seg at det her tas eksplisitt utgangspunkt i de to utviklingstrekkene innenfor catch all-modellen som den empiriske analysen omfatter. Kort oppsummert vil den første teoriretningen forvente tilnærming til catch all-modellen (homogen partiutvikling), mens den andre teoriretningen ikke vil forvente tilnærming til catch all-modellen (åpner for pluralistisk partiutvikling). Tabell 3 viser en oversikt.

Tabell 3 Teoretiske forventninger.

Teoretiske forventninger	
Den første teoriretningen (homogen partiutvikling): Tilnærming til catch all-modellen	
Velgerstrategi	Partiene legger eksplisitte strategier for å nå bredere ut til flere velgergrupper, og for å øke oppslutningen
Ideologisk nedtoning og utvikling av politisk profil	Partiene toner ned (den tradisjonelle) ideologien og utvikler en bredere politisk profil
Den andre teoriretningen (pluralistisk partiutvikling): Ingen tilnærming til catch all-modellen	
Velgerstrategi	Partiene legger ikke eksplisitte strategier for å nå bredere ut til flere velgergrupper, eller for å øke oppslutningen
Ideologisk nedtoning og utvikling av politisk profil	Partiene toner ikke nødvendigvis ned (den tradisjonelle) ideologien og utvikler ikke nødvendigvis en bredere politisk profil

3.6.2 Empirisk status i 1990

Tabell 4 oppsummerer kort litteraturgjennomgangen, slik at det er klart hvordan partiene faktisk hadde utviklet seg frem mot 1990. Dette er viktig å ha med seg dette som utgangspunkt inn i den empiriske analysen.

Tabell 4 Empirisk status i 1990.

Empirisk utvikling per 1990		
Dimensjon	Senterpartiet	Centerpartiet
Nedtoning av ideologi	Tradisjonell ideologi og venstre-høyre-ideologi fortsatt sentral i 1990	Tradisjonell ideologi og venstre-høyre-ideologi mindre sentralt i 1990
Bredere politisk profil	Gradvis bredere, men ingen catch all-status i 1990	Gradvis bredere profil (bredere enn Sp), men ikke fullverdig catch all-status i 1990
Velgerstrategi/velgerprofil	Strategiene og velgerprofilen blir noe bredere	Spesielt bred på 70-tallet, men smalere igjen mot 1990

Partiene hadde utviklet seg noe i retning av catch all-modellen med tanke på politisk profil og bredere velgerstrategier (Cp mer enn Sp), selv om partiene per 1990 ikke kvalifiserte til full catch all-status. Hva gjelder nedtoning av ideologi utviklet ikke partiene seg i retning av catch all-modellen i betydelig grad før 1990.

3.6.3 Forventninger til den empiriske analysen

Jeg vil her presentere tre sett med hypoteser. Partiene er slått sammen i hvert av hypotesesettene, mens utviklingstrekkene er holdt separat.

Første sett med hypoteser forventer at catch all-modellen er fruktbar for å beskrive partienes utvikling. Dette innebærer at begge partier har tilnærmet seg catch all-modellen, og at Sp har tatt igjen utviklingen til Cp. Dette gir støtte til den første teoriretningen som fremhever en homogen utviklingsprosess:

***H1_A*: Sp og Cp har etter 1990 utviklet bredere velgerstrategier og dermed tilnærmet seg catch all-modellen.**

***H1_B*: Sp og Cp har etter 1990 nedtonet (den tradisjonelle) ideologien og utviklet en bredere politisk profil og dermed tilnærmet seg catch all-modellen.**

Videre kan man tanke seg hypoteser som fanger opp en mellomposisjon. Her tar denne mellomposisjonen utgangspunkt i at det kan være «intern» variasjon mellom Sp og Cp, og at de har tilnærmet seg catch all-modellen i ulik grad. Den empiriske utviklingen frem til 1990 viste hvordan Cp var nærmere catch all-modellen per 1990 enn det Sp var. Det kan tenkes at Cp og så etter 1990 har tilnærmet seg modellen raskere enn Sp. Dette gir i så fall moderat støtte til den første teoriretningen, fordi begge partier har tilnærmet seg modellen, men Cp i større grad enn Sp:

***H2_A*: Cp har i større grad enn Sp etter 1990 utviklet bredere velgerstrategier og dermed tilnærmet seg catch all-modellen i større grad.**

***H2_B*: Cp har i større grad enn Sp etter 1990 nedtonet (den tradisjonelle) ideologien og utviklet en bredere politisk profil og dermed tilnærmet seg catch all-modellen i større grad.**

Det tredje settet med hypoteser forventer at catch all-modellen ikke er fruktbar for å beskrive partienes utvikling. Dette innebærer at partiene ikke har tilnærmet seg catch all-modellen, og det gir støtte til den andre teoriretningen som fremhever en pluralistisk utviklingsprosess:

***H3_A*: Hverken Sp eller Cp har etter 1990 utviklet bredere velgerstrategier. Partiene har ikke tilnærmet seg catch all-modellen.**

H3_B: Hverken Sp eller Cp har etter 1990 nedtonet (den tradisjonelle) ideologien og utviklet en bredere politisk profil. Partiene har ikke tilnærmet seg catch all-modellen.

Det første og tredje settet med hypoteser markerer ytterpunktene, mens det andre hypotesesettet markerer en mellomposisjon. Det er ingen grunn til å forvente at den empiriske utviklingen vil passe perfekt inn under noen av hypotesesettene forventninger, blant annet kan det tenkes at et parti har tilnærmet seg modellen kun langs et utviklingstrekk. Det er likevel nyttig å utvikle hypoteser fordi det bidrar til analytisk klarhet, og fordi det gjør det lettere å diskutere funnene fra analysen.

Allerede her er det mulig kort å diskutere forventninger til den empiriske analysen. Det vi vet er at hverken Sp eller Cp har dødd ut. Partiene har beholdt sin posisjon som relevante partier i de respektive partisystemene. Dette illustreres blant annet gjennom at begge partiene i dag deltar i regjeringssamarbeid. Videre vet vi at ingen av partiene rent oppslutningsmessig har nådd en catch all-profil, da både Sp og Cp fortsatt er små partier. Ferske hendelser tyder på ideologi ikke ser ut til å ha blitt mindre sentralt.¹⁹ Dette gir indikasjoner på at partiene ikke nødvendigvis har utviklet seg slik catch all-tesen forventer. Samtidig har marginaliseringen av agrarpartienes tidligere kjernegrupper fortsatt (Rogstad og Steinset 2010: 84, Jordbruksverket 2005), dette gir grunn til å tro at Sp og Cp i økende grad har blitt utsatt for press til å tilpasse seg omgivelsene for å overleve. Dette kan peke mot at partiene har forsøkt å tilnærme seg catch all-modellen, og at de også kan ha fullført en slik tilnærming langs ett eller flere utviklingstrekk, om enn noe forsinket. Den empiriske analysen vil kunne si noe om hvilke av hypotesene som stemmer best overens med utviklingen etter 1990.

---

¹⁹ Både Sp og Cp har i 2012/2013 lagt frem henholdsvis forslag til nytt Stortingsvalgsprogram og nytt idéprogram som har fremhevet ideologiens rolle eller blitt sterkt kritisert for kontroversielle ideologiske standpunkt. I tillegg har sentrale partiaktører i Sp lagt frem prinsipper for «agrarliberalisme».

For Sp se: <http://www.senterpartiet.no/meny-forside/senterpartiet-ivaretar-norske-interesser-og-ressurser-article79667-12919.html>

og

http://www.nationen.no/2012/11/01/politikk/senterpartiet/ola_borten_moe/verdidebatt/agrarliberal/7765380/ For Cp se: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15953505.ab>

4 Forskningsdesign, datamateriale og metode

4.1 Innledning

Dette kapitlet beskriver oppgavens forskningsdesign, datamateriale og metode, og er delt inn i tre deler. Først presenteres casestudiet som forskningsdesign. Herunder diskuteres hva en casestudie er, hvorfor jeg har valgt casestudie som forskningsdesign, begrunnelsen for valget av mine to caser samt en diskusjon av utfordringer og fordeler ved denne casestudien. Videre presenteres datamaterialet. Først begrunner jeg hvorfor jeg bruker partiprogrammer og årsmeldinger som datamateriale, deretter presenteres Comparative Manifesto Project (CMP), som sentrale deler av kildematerialet er hentet fra. Videre gjennomgås potensielle utfordringer ved å benytte partiprogrammer og årsmeldinger som datamateriale, før jeg avslutningsvis presenterer utvalget av partiprogrammer og årsmeldinger som er inkludert i datamaterialet. Den siste delen av kapitlet redegjør for dokumentundersøkelser, studiens metodiske fremgangsmåte. Her presenteres to underformer for dokumentundersøkelser, innholdsanalyse og idé- og ideologianalyse. Hovedfokus blir lagt på sentrale kjennetrekke, samt utfordringer og ulemper knyttet til metodene.

4.2 Casestudie

4.2.1 Hva er en casestudie?

En casestudie kan defineres på forskjellige måter. Gerring (2007: 20) definerer casestudiet slik: *“A case study may be understood as the intensive study of a single case where the purpose of that study is – at least in part – to shed light on a larger class of cases (population)”*. Et komparativt opplegg faller utenfor denne definisjonen fordi casestudiet beskrives som intensiv undersøkelse av en enkelt case. Gerring (2007: 5) åpner imidlertid også for å inkludere flere case, så lenge man er klar over at dette vil føre til at casene ikke lenger kan studeres like intensivt.

George og Bennett har en liknende definisjon (2005: 17-18): *“... a class of events (...) a phenomenon of scientific interest (...) that the investigator chooses to study with the aim of*

developing theory regarding the similarities or differences among cases of that class of events. A case study is thus a well-defined aspect of a historical episode that the investigator selects for analysis, rather than historical event itself “. Her spesifiseres det at man velger ut en avgrenset del av en case (casene) som man ønsker å se på. Heller enn å studere casen(e) i sin helhet velger man ut et bestemt fenomen(er) eller side av casen. Yin (1994: 11-14) hevder at overgangen mellom fenomenet man velger å studere og faktorer som påvirker fenomenet ofte er uklare, og det kan være mange potensielle faktorer som er med å påvirke. Casen(e) er som oftest svært kontekstsensitive, dvs. at de lett lar seg påvirke av omgivelsene. Fordi det finnes mange kilder til denne påvirkningen kan man ikke regne med at man greier å avdekke alle relevante faktorer (ibid).

Kort oppsummert forstås en casestudie her som en studie av én eller relativt få caser (her; Sp og Cp). Heller enn å studere casen(e) i sin helhet velger man seg ut et bestemt fenomen (her; partienes tilnærming til catch all-modellen) man ønsker å studere nærmere. Videre konsentrerer man seg om bestemte faktorer (her; utvikling av velgerstrategier samt nedtoning av (tradisjonell) ideologi/utvikling av politisk profil) som kan tenkes å påvirke denne utviklingen. Dette sikrer at casestudiet blir fokusert rundt konkrete faktorer (George og Bennett 2005: 70-71).

4.2.2 Valg av forskningsdesign og case

Forskningsdesignet som danner grunnlaget for denne studien er en historisk-komparativ casestudie. Dette begrepet inngår i typologien over ulike casestudier som Gerring (2007: 27-29) presenterer. Studien er historisk-komparativ for det første fordi den studerer variasjon innenfor enheten(e) over tid, og for det andre fordi den inneholder mer enn en case, og dermed benytter en komparativ tilnærming. Hovedårsaken til at jeg har valgt å inkludere to case i studien er fordi dette vil gi oppgaven et videre synsfelt og bidra med mer informasjon enn om jeg kun hadde inkludert en case. På den andre siden har jeg valgt ikke å inkludere flere enn to case for å unngå at analysen blir for omfattende og kompleks. Blant annet har Tarrow (2010) tatt til orde for at komparative studier med to enheter ofte er den beste tilnærmingen ved bruk av casestudier.

Utgangspunktet for studien er en interesse for partiene i de nordiske partisystemene generelt, og den agrare partifamilien spesielt. Universet av relevante agrare partier (anno 2012/2013) ble presentert i kapittel 3.2.3, og består av i alt sju partier hvorav fem av disse er

skandinaviske/nordiske. Jeg har valgt å studere to enheter som er en del av dette universet, det norske Sp og det svenske Cp. Årsaken til at jeg har valgt akkurat disse enhetene er todelt. For det første var Sp et åpenbart valg fordi interessen for og kunnskapen om de(t) norske partiene/partisystemet er størst. For det andre har jeg valgt Cp som sammenlikningsgrunnlag, fordi det innenfor rammene av den agrare partifamilien er det svenske partiet som har ligget nærmest det norske partiet i utvikling. Utfra strategien om *comparable-cases*, som studien bygger på, blir det derfor mest fruktbart å sammenlikne Sp med nettopp Cp. Denne strategien vektlegger at man bør velge case som er så like som mulig på de fleste variabler slik at man enklere kan avdekke på hvilke variabler casene har utviklet seg ulikt (Lijphart 1975). De andre skandinaviske/nordiske partiene som tradisjonelt har blitt plassert i den agrare partifamilien (og de øst- og sentraleuropeiske søsterpartiene) (se f.eks. Batory og Sitter 2004: 524) har enten utviklet seg i andre retninger eller vokst frem under andre betingelser som gjør sammenlikning med Sp mindre fruktbar.

Avslutningsvis kan det nevnes at litteraturgjennomgangen viste hvordan partiene tilnærmet seg catch all-modellen i ulik grad de siste årene før 1990, og at dette videre kan tyde på at Sp og Cp de siste tiårene ikke har fulgt hverandre like tett som de tidligere gjorde. Et mål med studien er derfor å undersøke om denne trenden har fortsatt. Har partiene også etter 1990 tilnærmet seg catch all-modellen ulikt, og hvor ulike er de per dags dato? Dette vil kaste lys over hvor fruktbar catch all-modellen er for å beskrive hvert av partiene sin utvikling.

4.2.3   Utfordringer og fordeler ved denne casestudien

Utfordringer

Det er spesielt to sider ved casestudien som kan trekkes frem som problematiske. For det første er den *ytre validiteten/generaliseringspotensialet* svak(t). Ved å studere få case i dybden heller enn mange case i bredden mister jeg mulighet til å kunne generalisere funnene (Gerring 2007: 43). Både fordi de to agrarpartiene er små, og fordi partifamilien de tilhører er liten er det i liten grad mulig å overføre funn til partier utenfor den agrare partifamilien. Også innenfor den agrare partifamilien skal man være forsiktig med å generalisere funnene. Søsterpartiene i Danmark, Island og Finland har de siste tiårene fulgt en annen utviklingsprosess der de har utviklet seg til bredere (og større) sentrum-høyre-orienterte partier (se f.eks. Arter 2001). Dette gjør det utfordrende å generalisere fra studier av Sp og

Cp. Også ovenfor de to siste partiene, fra Sveits og Polen bør man utvise forsiktighet hva gjelder overførbarhet, blant annet på grunn av ulik politisk historie, politisk kultur, samfunnsutvikling og politisk utvikling generelt. Casestudien kan først og fremst si noe om utviklingen av skandinaviske agrarpartier med stor A. Her begrenser dette seg til å kunne si noe om Sp og Cp, og i hvilken grad de har tilnærmet seg catch all-modellen.

Videre vil studien ikke kunne benyttes for å «teste» grunnlaget i noen av teoriretningene om partiutvikling (Gerring 2007: 39-43). Om studien hadde tatt form av en bredere gjennomgang der mange (og større/mersentrale) partier var inkludert kunne den i større grad blitt benyttet til å teste forventninger, og da spesielt antakelsene om homogen vs. pluralistisk partiutvikling. Studien kan først og fremst bidra til diskusjon og innsikt i hvordan ulike teoretiske rammeverk kan beskrive utviklingen til agrarpartiene spesielt, (og til mindre særinteressepartier mer generelt). Om catch all-modellen er fruktbar for å forklare partienes utvikling vil dette være med på å vise at modellen kan anvendes også på små særinteressepartier. Utover dette vil det imidlertid ikke være grunnlag for å kunne si at den første teoriretningen er blitt «bekreftet». Om catch all-modellen er lite fruktbar for å beskrive utviklingen til Sp og Cp kan dette benyttes til å problematisere forventningen om homogen utvikling mellom de fleste (alle) partier. Videre vil det være med på å vise at den andre teoriretningen som vektlegger pluralistisk partiutvikling mellom partier er et bedre analytisk og teoretisk rammeverk for å studere agrarpartiene spesielt, og mindre særinteressepartier spesielt.

Fordeler

Reliabilitet kan på generelt grunnlag ofte være truet i casestudier, fordi det kan være utfordrende å dokumentere og redegjøre for datamaterialet og operasjonaliseringen som er gjort forut for analysen (George og Bennett 2005: 106). En illustrasjon på dette er når like case utsettes for den samme analysen av ulike forskere, og man kommer frem til ulike resultat. Reliabilitetsproblemer kan begrenses ved å klargjøre hva som er datamaterialet, og ved å klargjøre operasjonaliseringene som ligger til grunn for analysen. I denne studien mener jeg at reliabilitetsproblemene er begrensede. Utvalget av datamateriale er klart, det er ingen tvil om hva som er kildegrunnlaget for studien (se nedenfor). Videre blir det grundig redegjort for operasjonaliseringene som ligger til grunn for store deler av analysen. Dette sørger for at studien blir mer transparent og lettere å etterprøve. Den delen av analysen som er blitt

stabilitets- og reliabilitetstestet støtter opp om et slikt syn fordi stabiliteten/samsvaret mellom koding og rekoding er høy.²⁰

Casestudier har sin styrke i å bidra til utvikling av begreper og hypoteser. Casestudier danner ofte grunnlaget for å danne nye begreper og teorier som senere kan etterprøves i mer kvantitativt orienterte studier (Gerring 2007: 39-43). Målet her er ikke å utvikle nye hypoteser eller teorier. Målet er å kunne si noe om Sp og Cp sin (eventuelle) tilnærming til catch all-modellen, og hvor fruktbar modellen er som analyseverktøy i studiet av agrarpartier. Studien vil videre kunne si noe om hvilke(n) partimodell som preger partiene i dag. Er begrepet klassisk masseparti i form av tradisjonelle agrarpartier fortsatt et passende begrep, eller er catch all-modellen/catch all-partiet et mer passende begrep? Kan det eventuelt være slik at partiene befinner seg et sted midt i mellom? En dypstudie av partiene vil bidra til å kaste lys over dette. Avslutningsvis er det grunn til å mene at målevaliditeten/konstruksjonsvaliditeten i studien er relativt god. Dette omhandler i hvilken grad operasjonaliseringene²¹ måler det de er ment å måle, eller som Bryman (2012: 47) beskriver det; *“Essentially, it is to do with the question of whether a measure that is devised of a concept really does reflect the concept that it is supposed to be denoting”*. Om dette ikke er tilfelle, kan det stilles spørsmål ved dataenes validitet og kvalitet (ibid). De overliggende begrepene som skal måles her er velgerstrategier, nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av politisk profil. Som vi skal se nedenfor, operasjonaliseres disse begrepene nøye og operasjonaliseringene blir teoretisk og/eller substansielt begrunnet. Jeg mener dette er med på styrke målevaliditeten/konstruksjonsvaliditeten, fordi hver enkelt operasjonalisering *«reflects the content of the concept in question»* (Bryman 2012: 171).

4.3 Datamaterialet

4.3.1 Hvorfor studere partiprogrammer og årsmeldinger?

Oppgaven baserer seg på dokumentstudier av partiprogrammer til parlamentsvalg og partiens årsmeldinger. Potensielt kunne man valgt å benytte flere ulike fremgangsmåter for å studere Sp og Cp sin tilnærming til catch all-modellen, f.eks. ved å studere velgerne (opinionsdata), ved å studere andre dokumenter utgått fra partiene som f.eks. uttalelser/taler fra partiledelsen

---

²⁰ Se kapittel 4.3.3 for resultater av stabilitetstesten.

²¹ Operasjonaliseringene blir presentert i kapittel fem.

(Budge og Bara 2001:2-6), eller ved å gjennomføre ekspertsurveys (Dinas og Gemenis 2010: 427-428).

Det er flere årsaker til at partiprogrammene er godt egnet. For det første vil de gi et relativt objektivt bilde av hvor partiene står og hva de mener. Opinionsdata og ekspertsurveys vil i større grad gi rom for subjektive oppfatninger (Budge og Bara 2001: 2-3, Dinas og Gemenis 2010: 428). For det andre er partiprogrammene partienes viktigste dokument, fordi de definerer det politiske handlingsrommet, er sentrale i valgkampen og gir et representativt bilde av partienes syn på aktuelle samfunnsproblemer (Narud og Valen 2007: 137-138). For det tredje er det ingen andre kilder som på samme måte gir uttrykk for partiets kollektive synspunkter og gir en ryddig oversikt over partiets offisielle profil (Budge 2001: 211). En av de vanligste kritikkene som er blitt rettet mot komparative dokumentstudier av partier er at sammenlikningsgrunnlaget i enkelte tilfeller er svakt. Dette gjelder spesielt i de tilfellene der man ikke har mulighet til å benytte offisielle partiprogrammer for begge (alle) partier, ganske enkelt fordi slike dokumenter ikke eksisterer. Her vektlegges det hvordan dokumenter som partiledertaler, avisartikler og lokale partiprogrammer ikke er et ekvivalent dokumentgrunnlag til studier av sentrale partiprogrammer (Gemenis 2012a: 7-8). Videre viser Gemenis (2012b) hvordan ulikt dokumentgrunnlag for partiene kan lede til målefeil. En styrke ved denne studien er at det kun er de offisielle partiprogrammene til parlamentsvalg som er kildegrunnlaget. Det er imidlertid verdt å merke seg at Sp sine programmer er betydelig lenger enn Cp sine. Dette kan ifølge Gemenis (2012a: 7-9, Gemenis 2012a) skape større rom for målefeil i kodingen av Cp sine programmer fordi de lange programmene er utsatt for mindre målefeil. Denne utfordringen fjerner likevel ikke styrken ved at dokumentgrunnlaget er ekvivalent. Dette reduserer faren for målefeil, og sammenlikningsgrunnlaget styrkes.

Årsmeldingene er offentlige dokumenter produsert av partiene som er tilgjengelig for partiets omgivelser. De er et godt supplement til partiprogrammene fordi de i større grad gir innsikt i partiets indre aktivitet i hvert kalenderår. Det som er spesielt interessant med årsmeldingene er hvordan partiet selv vurderer og beskriver den politiske virksomheten. Allern (2010) er et godt eksempel på en studie som benytter partienes årsmeldinger som en del av datamaterialet. Spesielt i valgår er årsmeldingene interessante, da de i stor grad beskriver hvilke saker partiet velger å fokusere på og hvordan man vurderer sin posisjon i det politiske landskapet (blokkpolitikk). I årsmeldingene til Sp ligger i tillegg partiets offisielle uttalelser vedlagt. Dette gir god oversikt over hvilke saker man velger å profilere seg på. Videre er det innenfor

rammene av denne oppgaven interessant å studere hva partiene skriver om ideologiens rolle, og hva slags betydning idéer og ideologi har i det daglige arbeidet, samt hva de skriver om velgerstrategier og målsettinger foran valg. På generelt grunnlag bidrar årsmeldingene til å fylle ut partiprogrammene. Det er ekstra nødvendig her fordi undersøkelser av partiprogrammene alene etter min mening ville blitt et for tynt materiale.

4.3.2 Comparative Manifesto Project

De delene av studien som undersøker partiprogrammene, bygger på materiale fra et større forskningsprosjekt ved navn Comparative Manifesto Project.²² CMPs historie strekker seg tilbake til 1979 (Dinas og Gemenis 2010: 428). Prosjektet konsentrerer seg i hovedsak om to områder. For det første måler CMP partienes plassering langs sentrale politiske dimensjoner, f.eks. sentralisering-desentraliseringsdimensjonen. For det andre måler CMP hvor mye plass partiene gir til bestemte politikkområder i sine partiprogram, som f.eks. helsepolitikk og miljøpolitikk. CMP har utviklet en standardisert metode for koding av partiprogrammer for å kunne måle dette. Metoden benytter seg av en kvantitativ innholdsanalytisk tilnærming, og baserer seg på partiprogrammene til parlamentsvalg. I begynnelsen omfattet prosjektet 19 land, i dag kodes partiprogrammer i over 50 land (Budge, Robertson og Hearl 1987, Budge et al. 2001).

Den standardiserte metoden går ut på at CMP har dannet 56 kategorier²³ som dekker ulike politikkområder. To eksempler på slike kategorier er «federalism» og «environmental policy: positive». Hver kategori er definert av spesielle kjennetegn. Alle (kvasi)-setninger²⁴ i partiprogrammet plasseres i én av de 56 kategoriene av forhåndsgodkjente kodere, med utgangspunkt i overnevnte kjennetegnene. Kategoriene er *posisjonelle kategorier* som skal være uttømmende (alle setninger i partiprogrammet kan plasseres i én av kategoriene) og gjensidig utelukkende (enhver setning kan kun plasseres i én kategori (Volkens og Klingemann 2002: 154).

Studiene av partiprogrammene analyserer hvor mye plass partiene gir til hver av de 56 kategoriene. Lengden på partiprogrammene varierer betydelig mellom partier og land, dette gjøres derfor gjennom å kalkulere hvor mange prosent av (kvasi)-setningene i programmet

---

²² Jeg bruker konsekvent forkortelsen CMP, da dette er prosjektets nåværende navn.

²³ For en oversikt over alle 56 kategorier: https://manifesto-project.wzb.eu/coding_schemes/1

²⁴ Kvasi-setning er definert som: «An argument which is the verbal expression of one political idea or issue» (Volkens 2001: 96). En vanlig setning kan altså inneholde flere kvasi-setninger.

som er plassert i hver kategori i forhold til partiprogrammets totale størrelse. Dette gjør det mulig å avdekke hvor stor andel av partiprogrammet som omhandler f.eks. føderalisme eller positiv holdning til miljøpolitikk. Videre har CMP konstruert en venstre-høyre-dimensjon.²⁵ Dette er også en standardisert dimensjon som alle partier plasseres langs for å vise hvordan de posisjonerer seg i forhold til konkurrerende partier i sine respektive partisystemer ved hvert enkelt valg. Dimensjonen dannes gjennom at 26 av de 56 kategoriene plasseres inn i enten en venstreposisjon (13 kategorier) eller høyreposisjon (13 kategorier) (utfra teoretiske forutsetninger) (Budge et al. 2001:21-22).

Disse 26 kategoriene er hentet fra politikkområder som omhandler f.eks. sosioøkonomi, sosialpolitikk og utenrikspolitikk. Hver gruppe av 13 kategorier er ment å representere typiske venstreorienterte eller høyreorienterte verdier. Andelen av partiprogrammene som faller innenfor venstreposisjonen og høyreposisjonen avdekkes ved å legge sammen andelene til de 13 kategoriene, etter at hele programmet er blitt kodet som beskrevet ovenfor. For å finne partienes plassering langs venstre-høyre-dimensjonen trekker man prosentandelen av programmet som er blitt kodet innenfor venstrekategoriene ifra andelen av programmet som er blitt kodet innenfor høyrekategoriene. Et sluttresultat på +100 innebærer et fullstendig høyreorientert program, -100 et fullstendig venstreorientert program. Dette er imidlertid rene idealtyper, ingen partier vil oppnå et resultat som ligger tett inntil +/- 100. 0 indikerer at partiet befinner seg i en sentrumsposisjon (Volkens og Klingemann 2002:154-155).

Til tross for kritikk (Gemenis 2012a)²⁶, har CMPs fremgangsmåte etablert seg som den mest populære for studier av partiprogrammer, blant annet fordi metoden er standardisert på tvers av land, partier og tid. Alle partier i alle valg blir studert på samme måte. CMP har bygget opp store tidsseriedata som gir mulighet til å studere partienes bevegelse over tid. Dinas og Gemenis (2010: 427-428) hevder den standardiserte metoden etter hvert har blitt «*the prima facie method by which to estimate parties positions against alternative data sources*». En oversikt over kategoriene i venstre-høyre-dimensjonen finnes i vedlegg 1 (Budge et al 2001: 22).

---

²⁵ Denne skalaen blir også kalt RILE-skalaen.

²⁶ Denne artikkelen er så vidt jeg har kunnet finne enda ikke publisert, men teksten kan finnes her: <http://dl.dropbox.com/u/4736878/Gemenis-CMP.pdf>

4.3.3 Utfordringer ved datamaterialet

Det finnes selvsagt også metodiske utfordringer knyttet til å benytte partiprogrammer og årsmeldinger som kildegrunnlag. Her vil jeg gå gjennom det jeg mener er mest sentralt. Først gjennomgås en generell kritikk som kan rettes mot både partiprogrammene og årsmeldingene. Deretter vil jeg mer konkret behandle kritikk som er rettet mot den metodiske tilnærmingen til CMPs standardiserte metode og bruken av manifestodataene.

Dokumentenes objektivitet

En generell kritikk av å benytte partiets egenproduserte offentlige dokumenter som datagrunnlag i empiriske analyser er at partiene bruker dokumentene til å fremstille seg selv på en best mulig måte. Spesielt i partiprogrammene er man opptatt av å selge politikken sin i en best mulig innpakning for å tiltrekke seg velgere. I årsmeldingene kan partiene i større grad komme med innrømmelser om nederlag, motgang eller andre hendelser som fremstiller partiet i et mer negativt lys, men også her er partiene opptatt av å promotere seg selv. Dermed er det mulig å sette spørsmålsteget ved hvor «objektive» dokumentene er. Som f.eks. Budge (2001: 219) peker på: “(…), *no sentence appears in them (partiprogrammene) without a purpose*”. Videre beskriver han hvordan det ofte brukes retoriske virkemidler for å vri seg unna vanskelige saker, og for å unngå å måtte bli konfrontert på måter som vil stille partiet i et dårlig lys (ibid). Ved bruk av et slikt datamateriale er det dermed nødvendig hele tiden å studere dokumentene med «mild skepsis», og ha i bakhodet at ingenting står der uten grunn.

Mer spesifikt er det blitt rettet kritikk mot CMP sin standardiserte metode og bruken av manifestodataene som datagrunnlag. Slik jeg ser det er det spesielt tre kritikker som potensielt kan rettes mot datamaterialet slik det brukes her, den ene av disse kritikkene retter seg også mot bruken av årsmeldingene. Kritikken har vist seg å være relevant i mange studier som benytter CMP-data (se f.eks. Dinas og Gemenis (2010), Gemenis (2012a) (Gemenis 2012b)).

Kritikk av venstre-høyre-dimensjonen

Ifølge sentrale deltakere i CMP-prosjektet er konstruksjonen av venstre-høyre-dimensjonen en av prosjektets største suksesser; «*The crowning achievement (...) has been to measure party policy change (...) along the Left-Right dimension*» (Budge og Klingemann 2001: 19).

Til tross for dette har konstruksjonen av dimensjonen blitt møtt med mye kritikk. Dinas og Gemenis (2010: 430-434) sammenlikner den standardiserte venstre-høyre-dimensjonen med konkurrerende metoder for å måle partienes plassering som er blitt utviklet i etterkant. De finner at flere av de konkurrerende metodene oppnår høyere reliabilitet enn standardmetoden, blant annet fordi de viser at det interne samsvaret mellom de 13 venstreorienterte kategoriene og de 13 høyrekategoriene i standardmetoden er svakt. De stiller derfor spørsmål ved påliteligheten (ibid). Om det viser seg at den standardiserte metoden ikke er til å stole på vil det være alvorlig, fordi den er svært sentral i denne studien. Blant annet inngår den som en del av en større dimensjon jeg selv konstruerer.²⁷

Face validity

Videre, og tett forbundet med den overnevnte kritikken hevder blant annet Dinas og Gemenis (2010) at en sentral form for validitet er truet i CMP-dataene, nemlig *face validity*. Dette er i følge Bryman (2012: 171): "(...), *that the measure apparently reflects the content of the concept in question*". Med andre ord omhandler face validity i hvilken grad måleinstrumentet og resultatene ved første øyekast ser ut til å gi mening, at man måler det man faktisk ønsker å måle. Overført til CMP-dataene kan en slik kritikk anvendes på venstre-høyredimensjonen isolert, men også på alle 56 kategoriene generelt. Om resultatene ikke gir intuitiv mening, f.eks. ved at partiene i et bestemt land ikke blir plassert langs venstre-høyre-dimensjonen på en måte som stemmer overens med den allmenne oppfatningen av hvordan partiene er/bør være plassert kan dette indikere lav face validity. Denne kritikken må tas på alvor. For å vise at face validity er tilfredsstillende i denne studien har jeg gjennomgått venstre-høyre-plasseringen til alle relevante partier i Norge og Sverige fra 1985 og frem til i dag. De to tabellene finnes i vedlegg 1.

Oversikten over de norske partiene viser at face validity ikke er truet, fordi partiene er blitt gitt en plassering på venstre-høyredimensjonen som stemmer godt overens med den allmenne oppfatning av hvordan partiene er plassert. Resultatene av kodingen av valgene mellom 1985-2009 ser ut til å gi god mening. Fremskrittspartiet er i hele perioden lokalisert lengst til høyre, etterfulgt av Høyre. De tre sentrumpartiene Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre plasserer seg i midten, nært sentrum. Arbeiderpartiet inntar i hele perioden en posisjon noe til venstre for sentrum, mens Sosialistisk Venstreparti ligger plassert lenger ute på venstresiden.

---

²⁷ Dette blir spesifisert nærmere i kap. 5.4.3.

Hva gjelder de svenske partiene²⁸ bør resultatene av kodingene av valgene 1985-2010 vurderes som noe svakere enn for de norske partiene, men jeg mener at face validity også her er god nok til at det ikke representerer et problem. Moderaterna ligger lengst til høyre i stort sett hele perioden, men blir kodet til venstre for Kristdemokraterna ved siste valg. Centerpartiet og det Liberale Folkepartiet ligger plassert i sentrum i hele perioden. Det sosialdemokratiske SAP sin posisjon varierer og i slutten av perioden ligger de lengst til venstre, da både Vänsterpartiet og Miljöpartiet de Gröna kodes til høyre for SAP. Det er i hovedsak det at Moderaterna ikke ble kodet lengst til høyre ved valget i 2010, og at SAP ble kodet til venstre for Vänsterpartiet og Miljöpartiet de Gröna ved samme valg som ved første øyekast ikke stemmer godt overens med den allmenne oppfatningen av hvordan partiene burde vært plassert. Bortsett fra dette stemmer resultatene godt overens med den allmenne oppfatningen, og totalt sett mener jeg at face validity er godkjent.

Reliabilitet

Det er også blitt rettet kritikk mot CMP-dataenes reliabilitet og pålitelighet. Dette er for øvrig en kritikk som også gjelder deler av analysen som gjøres av årsmeldingene. Reliabilitet omhandler hvor nøyaktige målene som utføres er, og i hvilken grad man kan stole på resultatene man kommer frem til. Ifølge Bryman (2008: 149) er reliabilitet; “*fundamentally concerned with the consistency of measures*”. Krippendorff (2012) trekker frem to typer av reliabilitet som jeg mener er sentrale for denne studien. For det første *stabilitet* (intrasubjektivitet), der samme person gjør den samme kodingen ved ulike tidspunkt, høyt samsvar indikerer god reliabilitet. For det andre *nøyaktighet* (intersubjektivitet) der to eller flere personer koder det samme materialet utfra en streng forhåndsbestemt standard. Jo større resultatsamsvar mellom koderne, jo bedre er reliabiliteten. Den andre typen reliabilitet er spesielt vesentlig for CMP-prosjektet. Her har man gjennomført testkodinger der flere kodere har kodet det samme testmaterialet, nettopp etter en streng forhåndsbestemt standard representert ved den standardiserte CMP-metoden. Gemenis (2012a: 9-13) peker på at de involverte i CMP-prosjektet har til gode å bevise at reliabiliteten i kodingene er god, og hevder at rundene med testkoding som er gjennomført har gitt nedslående resultater fordi samsvaret mellom koderne har vært lavt. Det er problematisk innenfor rammene av oppgaven å teste reliabiliteten til kodingene av Sp og Cp sine partiprogrammer direkte, da kodingene utfra hva jeg har funnet ut gjøres én gang. Hovedpoenget her er snarere å være klar over at

---

²⁸ Sverigedemokratene er ikke inkludert.

studier av testkodingene peker på tidvis lav reliabilitet, og at dette på generelt grunnlag er med på å svekke CMP-dataene når de benyttes i empiriske analyser.

Stabilitetsmål er her mest relevant for analysen som gjøres av årsmeldingene. Den delen av analysen som undersøker utviklingen av den politiske profilen koder årsmeldingene etter politiske saksområder for å gi en oversikt over den politiske profilen i form av hvilke saker partiene velger å profilere seg på. For å sikre best mulig reliabilitet valgte jeg å gjennomføre en rekoding av årsmeldingene en stund etter den første kodingen. Om resultatet av rekodingen viser lavt samsvar med den første kodingen indikerer dette lav stabilitet og svekket reliabilitet (Krippendorff 2012:270-272, Bryman 2001:186-169). For Sp, der jeg kodet på bakgrunn av vedlagte uttalelser i årsmeldingene var det i alt 193 uttalelser. 97,4 prosent av uttalelsene ble kodet i samme kategori (politisk saksområde) da jeg foretok rekodingen, mens kun 2,6 prosent av uttalelsene (i alt fem stykker) ble plassert i en annen kategori i rekodingen.²⁹ Jeg foretok en reliabilitetstest av kodingen av Sp sine årsmeldinger, der Cohens Kappa³⁰ fikk en verdi på 0,972 (se vedlegg 2). Dette er et statistisk stabilitetsmål, som måler grad av overenstemmelse mellom en koding og rekoding (eller mellom to ulike forskere). En Cohens Kappa på over 0,80 regnes som en solid bekreftelse på god stabilitet, testen gir dermed støtte til å kunne hevde at stabiliteten og reliabiliteten er god.

For Cp ble kodingen gjort på en litt annen måte, på bakgrunn av hvilke politiske saksområder som ble fremhevet som viktig for partiet hvert enkelt år. I første runde ble det kodet i alt 109 slike fremhevninger. I rekodingen ble 106 av disse 109 rekodingene fremhevet³¹ (samme saksområde, samme årsmelding). Dette gir et samsvar på 97,2 prosent, som jeg mener gir støtte til å hevde at stabiliteten og reliabiliteten er god. De tre siste fremhevningene ble ikke kodet i rekodingen, mens det i rekodingen ble kodet to fremhevninger som ikke ble kodet i den første koderunden. Selv om samsvaret er høyt for begge partier, er det svært viktig å være klar over at det ville ha vært en sterkere test av stabiliteten/reliabiliteten om en annen forsker hadde gjennomført rekodingen, og ikke meg selv.

---

²⁹ Figuren som presenteres i analysen er basert på den første kodingen. Jeg valgte ikke å trekke ut de fem uttalelsene som ble kodet annerledes i rekodingen. Figuren viser derfor alle 193 uttalelser.

³⁰ Fordi fremgangsmåtene for Sp og Cp var ulik, var ikke Cohens Kappa et godt mål for å teste stabiliteten på kodingen av Cp sine årsmeldinger.

³¹ Figuren som presenteres i analysen er basert på den første kodingen. Jeg valgte ikke å trekke ut de tre fremhevningene som ikke ble kodet i rekodingen. Figuren viser derfor alle 109 fremhevninger fra første koderunde.

4.3.4 Utvalg av partiprogrammer og årsmeldinger³²

Partiprogrammene skal studeres gjennom manifestodata fra CMP-prosjektet. Jeg operasjonaliserer i alt seks dimensjoner på bakgrunn av kategorier fra kategorisettet til CMP som skal representere velgerstrategier, nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av politisk profil. Partiprogrammene som studeres gjennom CMP-prosjektet er Sp og Cp sine offisielle valgprogrammer til parlamentsvalg. Min analyseperiode starter i 1990, men jeg har valgt å inkludere alle partiprogrammer fra og med henholdsvis siste Stortingsvalg og Riksdagsvalg før 1990. Dette betyr at alle Sp sine programmer fra og med 1989 til og med 2009 og alle Cp sine programmer fra og med 1988 og til og med 2010 er med i utvalget. Alle partiprogrammene i perioden er kodet av CMP bortsett fra Sp sitt program fra 2005. Et slikt hull i datamaterialet svekker analysen, men det ville ha blitt altfor krevende å gjennomføre kodingen på egen hånd. Tabell 5 viser oversikten over utvalget av partiprogrammer.

Tabell 5 Utvalg av partiprogrammer.

Utvalg av partiprogrammer	
Senterpartiet (Stortingsvalgsprogrammer)	Centerpartiet (Riksdagsvalgsprogrammer)
1989	1988
1993	1991
1997	1994
2001	1998
2005 ³³	2002
2009	2006
	2010
Totalt: 6 (i realiteten 5)	Totalt: 7

Årsmeldingene utgjør den andre hoveddelen av kildematerialet. Jeg har valgt å inkludere årsmeldingene fra valgår (parlamentsvalg), i tillegg til årsmeldingene fra årene før og etter valgår. Dette har jeg gjort fordi valgårene er spesielt sentrale, og det er viktig å studere innholdet i disse årsmeldingene. I tillegg kan årsmeldingene fra året før valgår inneholde en del informasjon om planlegging/forberedelser til valgår, mens de fra året etter valgår ofte oppsummerer og evaluerer. Jeg har inkludert flere årsmeldinger fra Cp enn fra Sp av to årsaker. For det første var det i begynnelsen av perioden treårig valgperiode i Sverige, gjennom overnevnte utvalgs-kriterium ble derfor alle årsmeldingene i denne perioden

³² For en komplett oversikt over alle partidokumenter som er inkludert i datamaterialet, se vedlegg 3. Jeg har valgt ikke å sette partidokumentene inn i litteraturlisten, de er derfor kun plassert i vedlegg 3.

³³ Ikke kodet av CMP.

automatisk inkludert. For det andre ligger ikke de offisielle uttalelsene partiene kommer med vedlagt i Cp sine årsmeldinger. Jeg studerer den politiske profilen utfra innholdet i selve årsmeldingen, og har derfor valgt å inkludere samtlige årsmeldinger i perioden for å få et så solid datamateriale som mulig. Jeg har ikke vært i stand til å få tilgang til årsmeldingene til Sp fra årene rundt valget i 1989, første årsmelding er derfor fra 1992. Tabell 6 viser oversikten over utvalget av årsmeldinger.

Tabell 6 Utvalg av årsmeldinger.

Utvalget av årsmeldinger	
Senterpartiet	Centerpartiet
1992, 1993, 1994	1988, 1989, 1990
1996, 1997, 1998	1991, 1992, 1993
2000, 2001, 2002	1994, 1995, 1996, 1997
2004, 2005, 2006	1998, 1999, 2000, 2001,
2008, 2009, 2010	2002, 2003, 2004,
	2005/2006, 2007/2008, 2009/2010
Totalt: 15	Totalt: 20

4.4 Dokumentundersøkelser

Dokumentundersøkelser (tekstanalyse) innenfor statsvitenskapelig forskning benytter seg av ulike metoder og fremgangsmåter. Analysen bygger på to av disse metodene, innholdsanalyse og idé- og ideologianalyse. Selv kodingen i den innholdsanalytiske delen kommer jeg ikke til å gjøre selv, da den allerede er gjort gjennom CMP-prosjektet. Jeg skal imidlertid bearbeide og tolke resultatene.

4.4.1 Innholdsanalyse

Innholdsanalyse er en form for tekstanalyse som tradisjonelt har blitt karakterisert som en tekstanalytisk metode som kan plasseres innenfor den kvantitativt orienterte forskningstradisjonen. Bryman (2008: 274)) definerer innholdsanalysen som:

“an approach to the analysis of documents and texts (which may be printed or visual) that seeks to quantify content in terms of predetermined categories and in a systematic and replicable manner.”

Innholdsanalysen preges av at man trekker ut et utvalg av dokumenter som skal analyseres. Analysen forberedes gjennom å danne bestemte kategorier eller kodeskjemaer som innholdet i

dokumentene skal plasseres inn i utfra bestemte kjennetegn. Dette kan f.eks. være å telle forekomsten av ord, eller å plassere (kvasi)-setninger inn i kategorier (se f.eks. Krippendorff 2012 kap. 5 og 7, Bryman 2008 kap 12). En innholdsanalytisk tilnærming består av mange trinn. Sterkt forenklet kan man si at startfasen ofte består i å velge ut dokumentmaterialet som skal undersøkes, før man deretter velger ut hvilke aspekter ved dokumentene som skal kodes (ord, setninger, tema). På bakgrunn av dette dannes kategorier eller et kodeskjema før kodingen/kvantifiseringen av dokumentene kan begynne.

To deler av den empiriske analysen bygger på en slik innholdsanalytisk tilnærming. For det første den delen som bruker CMP-data, for det andre den delen som koder årsmeldingene inn i politiske saksområder. Hvordan CMP går frem ble beskrevet ovenfor. Den andre delen benytter årsmeldingene som dokumentmateriale, og bruker henholdsvis de vedlagte uttalelsene (Sp) og fremheving av politiske saksområder (Cp) som kodegrunnlag. De politiske saksområdene (f.eks. agrar politikk, miljøpolitikk, helsepolitikk) utgjør kategoriene som dokumentet skal kodes innenfor.

Det er viktig å merke seg at telling og kvantifisering av enheter i en tekst i seg selv ikke har stor verdi. Forskning som benytter seg av innholdsanalyse må koble resultatene opp mot en større kontekst (Krippendorff 2012, McCulloch 2004). Ved bruk av CMP-dataene er det viktig at det ikke kun er forekomsten av f.eks. setninger som er positivt innstilt til miljøvern i seg selv som er viktig, men at dette kobles opp i mot partiets utvikling og mer generelt den politiske utviklingen man over tid er vitne til. En relatert utfordring er at innholdsanalysen ofte er lite egnet til å besvare *hvorfor-problemstillinger* (Bryman 2008: 291). Kvantifiseringen gir innsikt i forekomsten av et fenomen og utviklingen av dette, men den sier lite om hvorfor utviklingen er slik den er. En utfordring blir derfor i tillegg å kunne si noe om kausalprosessene som ligger bak. Om CMP-dataene for eksempel viser en tydelig utvikling i partienes politiske profil bør dette suppleres med diskusjoner om hva som kan ligge bak. Problemer knyttet til dokumentgrunlaget blir også nevnt som en vanlig utfordring ved innholdsanalysen (Bryman 2008: 29, McCulloch 2004) Dette kan være forbundet med dokumenter som mangler (partiprogrammet for Sp i 2005 er ikke kodet), ikke eksisterer, dokumenter som er sterkt normative (jf. diskusjonen om dokumenter utgått fra partiene selv), som inneholder andre skjevheter, eller hvorvidt dokumentet faktisk er hva det utgir seg for å være (Bryman 2008: 291, McCulloch 2004). Som nevnt ovenfor er ikke dette et relevant

problem her, fordi det er de offisielle partiprogrammene som er grunnlaget for all koding. Det samme gjelder årsmeldingene.

En fordel med en innholdsanalytisk tilnærming er at fremgangsmåten ofte er transparent og sikrer god reliabilitet (Bryman 2008: 288-289). Det er som oftest redegjort for i detalj hvordan man har konstruert codeskjemaet og på hvilken bakgrunn enhetene skal kodes i bestemte kategorier. Dette gjør det mulig for andre forskere å gjenta analysen og sikrer god reliabilitet. Rekodingen av årsmeldingene som ble diskutert ovenfor er et eksempel på dette. Dimensjonene jeg konstruerer på bakgrunn av CMP-kategoriene er et annet (se neste kapittel). Ved å klargjøre hvilke kategorier jeg benytter, er det uproblematisk å gjenta analysen. Videre er en stor styrke ved innholdsanalysen at den er en ikke-reaksjonær metode. Dette innebærer at de studerte enhetene (partiprogrammer og årsmeldinger) ikke selv kan påvirke analysen. Selv om det selvsagt alltid vil være noe tolkning inne i bildet betyr dette også at forskeren sjelden vil påvirke analysen i stor grad. (Bryman 2008: 289, Krippendorff 2012: 45). Avslutningsvis er innholdsanalysen egnet til å studere tekst fordi den kan håndtere store mengder data. Innholdsanalyse kan benyttes på de fleste dokumenttyper og man vil sjelden oppleve at store mengder data begrenser analysemulighetene (Bryman 2008: 289, Krippendorff 2012: 47). Dette er en fordel spesielt når partiprogrammene er lange, slik Sp sine programmer har utviklet seg til å bli.

4.4.2 Idé- og ideologianalyse

Idé- og ideologianalyse har tradisjonelt blitt karakterisert som en form for tekstanalyse som kan plasseres i en midtstilling mellom den kvantitative og kvalitative forskningstradisjonen (se f.eks. Bratberg 2011: 11-12). Bergström og Boréus (2005: 19) definerer idé- og ideologianalyse som en metode der målet er:

«at kunna undersöka förekomsten av vissa typer av idéer eller ideologier i texter, exempelvis utredningar, policymaterial, partiprogram...»

Et sentralt mål for en idé- og ideologianalyse er å trekke underliggende idéer og ideologi ut av tekst. Ofte vil man kunne telle forekomsten av disse i et dokument, dette markerer en tilnærming mot den mer kvantitativt orienterte innholdsanalysen. Samtidig vil en idé- og ideologianalyse alltid inneholde en viss grad av fortolkning, det holder ikke kun å telle idéer eller ideologiske referanser. Dette markerer en tilnærming til mer kvalitativt orienterte former

for tekstanalyse. Denne mellomposisjonen har også blitt kalt for «qualitative content analysis» (Bryman 2008: 529). En slik mellomposisjon innebærer ofte bruk av kategorier og kodeskjemaer slik som innholdsanalysen, men de er langt mindre rigide. Analysen består av mer enn kun å plassere enhetene innenfor kategoriene. Mulighetene for tolkning er større, forskeren kan bevege seg utenfor det forhåndsbestemte kodeskjemaet, og kategoriene kan endre seg i løpet av prosessen. I søken etter idéer, ideologi eller spesifikke tema i en tekst er bevegelsen mellom operasjonalisering av kategorier, dokumentinnsamling, analyse og tolkning mye større enn ved en standardisert innholdsanalytisk tilnærming (ibid: 529-531).

En idé-og ideologianalyse kan ta utgangspunkt i flere typer analyseverktøy. Her brukes *idealtyper* som analyseverktøy (Bergström og Boréus 2005: 159-164). Et slikt utgangspunkt er inspirert av Weber. En ideotype skal ikke ses som en modell som beskriver virkeligheten, og kan heller ikke avleses direkte fra virkeligheten. Målet er at idealtypen(e) skal fungere som et analytisk instrument som gjør det enklere å trekke ut posisjoner/funn fra en empirisk analyse (ibid: 159). Dette er en nyttig fremgangsmåte å benytte seg av for å sortere et materiale som i utgangspunktet kan være uoversiktlig. Slik det ble beskrevet ovenfor kan idé- og ideologianalysen ta utgangspunkt i kategorier, men som er mindre rigide enn i en innholdsanalyse. I hver av de to delene av analysen som benytter seg av idé- og ideologi analyse har jeg valgt å danne to åpne kategorier i hver del som er inspirert av idealtyper. Disse kategoriene er preget av å være generelle, men målet er at de skal bidra til å systematisere analysen.

Den første delen av analysen som bygger på idé-og ideologianalyse er gjennomgangen av årsmeldingene som studerer i hvilken grad partiene danner velgerstrategier og målsettinger forut for valg med hensyn til velgerprofil. Det idealtypiske utgangspunktet deler seg her i to; én ideotype der partiene i liten grad danner velgerstrategier, og der de heller ikke sier noe om målsettinger for velgerprofilen eller utvikling av denne. Dette kan f.eks. bety at partiet er fornøyd med å rekruttere velgere fra bestemte klasser/grupperinger, på linje med det gamle masse-/klassepartiet, og at man ikke ønsker en bredere catch all-orientert profil. Denne idealtypen kan kalles *tradisjonell velgerstrategi*. Den andre idealtypen er der partiene danner velgerstrategier og målsettinger om velgerprofil og utvikling av denne, der siktemålet er tilnærming til en mer catch all-orientert profil. Her ønsker partiet å endre velgerprofilen gjennom bredere velgerstrategier, denne idealtypen kan kalles *catch all-velgerprofil*. Hver av disse idealtypiske utviklingene danner en bred kategori som den empiriske utviklingen kan

sorteres innenfor. Innenfor den andre delen av analysen som studerer ideologiens og idéutviklingens rolle på generelt grunnlag benyttes det også to idealtypiske utgangspunkt; én idealtipe der partiene fremhever ideologi og idéutvikling som helt sentralt i partiets daglige arbeid (ingen tilnærming til catch all-modellen). Denne idealtypen kan kalles *ingen nedtoning av ideologi*. Den andre idealtypen består i at partiene nedtoner viktigheten av ideologi og idéutvikling (tilnærming til catch all-modellen). Denne idealtypen kan kalles *nedtoning av ideologi*. Igjen danner hver av idealtypene en bred kategori som den empiriske utviklingen kan plasseres innenfor.

Den største fordelen med idé- og ideologianalysen er at (om den gjennomføres på en god måte) balanserer de beste fra to verdener (Bratberg 2011: 11-12). I tillegg til kategorisering og kvantifisering kan en slik analyse i større grad bidra utfyllende til å si noe om *hvorfor* et fenomen utvikler seg som det gjør. Dette så vi ovenfor at en ren innholdsanalytisk tilnærming sliter med (Bryman 2008: 291). På den andre siden sørger kategoriseringen for at det ikke er helt og holdent forskerens egen tolkning og forståelse som avgjør analysen, fordi kategoriene og idealtypene danner et analytisk rammeverk (Bergström og Boréus 2005: 159). I rent kvalitative tilnærminger til dokumentanalyse kan forskernes egen tolkning ofte bli tillagt så stor vekt at det kan skape betydelige validitets og reliabilitetsproblemer (ibid: 352-352).

Den største utfordringen ved idé- og ideologianalyse består i å mestre balansegangen mellom telling og tolkning. Mer konkret betyr det her at idealtypene/kategoriene ikke må bli for smale og rigide, slik at analysen kun blir bestående av telling, men at de heller ikke blir for diffuse og åpne slik at analysen kun blir bestående av tolkning. I det siste tilfellet åpner det også for reliabilitetsproblemer, fordi uklar bruk av idealtyper og kategorier samt stort innsalg av tolkning gjør det vanskeligere å gjennomføre en transparent analyse som andre forskere kan gjenta (Bergström og Boréus 2005: 175).

5 Operasjonaliseringer

5.1 Innledning

Dette kapitlet tar for seg oppgavens operasjonaliseringer. Slik det er beskrevet ovenfor er det to utviklingstrekk som skal studeres, med utgangspunkt i catch all-tesen (Kirchheimer 1966). For det første skal jeg studere velgerstrategier. For det andre skal jeg studere nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av den politiske profilen. Den agrare ideologien ses her som et uttrykk for den tradisjonelle ideologien til Sp og Cp. Den såkalte sentrumsideologien brukes som et uttrykk for en bredere ideologisk-politisk profil. Kapitlet er tredelt. Fordi de to overnevnte ideologiene er så sentrale inn mot operasjonaliseringenes presenteres de her. Først presenteres den agrare ideologien, deretter sentrumsideologien. Kapitlet avsluttes med å presentere operasjonaliseringene av velgerstrategi/velgerprofil, nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av (bredde i) politisk profil.

5.2 Tradisjonell ideologi – agrar ideologi

Den agrare ideologien brukes her som et uttrykk for agrarpartienes tradisjonelle ideologiske fundament, som preget partiene spesielt i de første tiårene etter partidannelsene. Den agrare ideologien vokste for alvor frem på begynnelsen av 1900-tallet som et alternativ til de dominerende ideologiene, venstresidens sosialisme og høyresidens liberalisme og konservativisme. Dette ideologiske tilskuddet vokste først frem nokså uavhengig av hverandre i mange ulike land før det etterhvert ble innledet et ganske omfattende samarbeid mellom bevegelsene på tvers av land (Dahle og Larsson 2010). I sin gjennomgang av agrar ideologi i henholdsvis Sentral- og Øst-Europa og Norden peker Dahle og Larsson (2010) på enkelte forskjeller, men er tydelige på at spesielt fem trekk karakteriserer den agrare ideologien: (1) *Frihet*, troen på grunnleggende demokratiske rettigheter og frihet for enkeltindividet, spesielt koblet opp imot å eie sin egen jord, beholde nasjonal suverenitet og hindre fremveksten av en allmektig stat. (2) *Sosial rettferdighet*,³⁴ sosial utjevning og likestilling mellom ulike grupper, spesielt mellom by og land. (3) *Trygghet*, i form av fredelig sameksistens og fravær av krig, men også privat eiendomsrett som grunnleggende for økonomisk trygghet. (4) *Samvirke*, et tredje alternativ til sosialismen og kapitalismen, der

---

³⁴ Til tross for fokus på sosial rettferdighet var agrarpartiene plassert i ikke-sosialistisk leir fra begynnelsen av.

respekt for privat eiendomsrett innenfor rammene av kooperativer som tilrettelegger for felles kjøp og salg av varer og kontroll over produksjonsmidler står sentralt. (5) *Desentralisering*,³⁵ i form av lokalt selvstyre som motsetning til et sentralisert, byråkratisk skjemavelde i sentrale strøk. Siktemålet var å skape grunnlag for næringsstruktur i hele landet og sørge for at verdiskapning kom både sentrum og periferi til gode. Dette var ikke nødvendigvis eksklusive trekk for den agrare ideologien, det var snarere en kombinasjon av trekkene som gjorde ideologien særegen (Dahle og Larsson 2010: 148-159). Den agrare ideologien plasserte gjerne partiene i sentrum av partisystemene, men med slagside til høyre. Det førte til at mange tidligere agrarpartier ble spist opp av andre partier på sentrum-høyresiden, som igjen har bidratt til å vanne ut den smale agrare ideologien fordi det i etterkrigstiden ble stadig færre agrarpartier av betydning (Ware 1996: 39, von Beyme 1985: 112-115). Flere av de overnevnte trekkene viser hvordan partiideologien i begynnelsen var preget av *en generell beskyttelse av primærnæringene og den agrar sektoren*, samt et positivt syn på *proteksjonisme* for å støtte opp om sektoren. Dette støttes av gjennomgangen av partienes historie (se f.eks. Christensen 2005: 160-165) og de opprinnelige partinavnene (Christensen 2001: 39-41, Widfeldt 2001: 5-7).

5.3 Ny ideologi – sentrumsideologi

Sentrumsideologien ses som et uttrykk for en nyere og bredere ideologisk-politisk forankring. Dette har spesiell relevans for agrarpartiene fordi det er blitt pekt på at partiene i etterkrigstiden gjennomgikk en utvikling der nettopp sentrumsideologien ble mer sentral, og at dette gikk på bekostning av den tradisjonelle ideologien (Christensen 1997, Christensen 2005, Widfeldt 2001). Begrepet sentrumsideologi er hentet fra Widfeldt (2001). Ware (1996) og von Beyme (1985) beskriver hvordan de tidligere agrarpartiene skiftet fokus for ikke å bli marginalisert etter andre verdenskrig. Partiene inkorporerte konservative og liberale verdier med det hovedmål å rekruttere velgere fra et bredere segment (jf. catch all-tesen). Likevel ønsket man fortsatt å være et reelt alternativ til de sosialistiske og konservative ytterpunktene. Det har blitt hevdet at det først var i denne perioden at agrarpartiene i det hele tatt adopterte en form for ideologi og at partiene i starten så seg selv som ikke-ideologiske (Widfeldt 2001: 16, 23). Den nye og bredere sentrumsideologien bestod spesielt av tre deler som ble sentrale i partienes politikk fra slutten av 1950-tallet (Widfeldt 2001: 16-19):

---

³⁵ Desentralisering er en av hovedelementene også i sentrumsideologien.

(1) *Desentralisering/regionalpolitikk*, i form av en fortsatt beskyttelse av rurale interesser mot den kraftige urbaniseringen. Beskyttelse av primærnæringene, velutviklet infrastruktur og spredning av makt ses som sentrale elementer for å kunne ta hele landet i bruk. Fokuset på desentralisering kan ses som en forlengelse av den langvarige beskyttelsen av rurale strøk og markerte begynnelsen av det man i dag ser på som regionalpolitikk. (2) *Miljøpolitikk*, dette vokste frem på 1960-tallet. I startfasen var miljøpolitikken i hovedsak rettet mot de negative konsekvensene av urbaniseringen. Etter hvert ble miljøfokuset supplert med jordbruket som grønn næring, grønn økologi og bærekraft generelt og spesielt for Cp sin del et sterkt fokus på anti-atomkraftpolitikk. I dag antas det at miljøpolitikk er en viktig del av begge partienes politiske profil, blant annet gjennom fokuset på øko-humanisme. (3) *Avveining mellom stat og marked*, Sp og Cp har med sin sentrumplasserte posisjon alltid balansert de statsvennlige venstrepartiene og markedsvennlige høyrepartiene. Denne delen av ideologien har vært preget av variasjon, f.eks. ble Cp mer markedsorienterte spesielt under Fällidin på 70-tallet mens Sp frem til 90-tallet ble mer statsorientert. Hovedårsaken er at det norske landbruket i dag er langt mer avhengig av statlige overføringer enn det svenske. Sp har kjempet for bedre økonomi i primærnæringene gjennom de offentlige budsjettene (i større grad enn Cp), og har utviklet et mer positivt syn på statlig innblanding (Christensen 1997, Madsen 2001). Avveiningen mellom stat og marked er i dag preget av tro på markedsliberalisme, men med enkelte restriksjoner (Widfeldt 2001: 16-19).

5.4 Operasjonaliseringer

5.4.1 Velgerstrategi

Velgerstrategi defineres her mer presist som de strategiene og målsettingene partiene har i forhold til å bevare eller øke oppslutningen, f.eks. målsettinger om generell oppslutning, oppslutning i spesielle velgergrupper eller å nå ut til nye velgergrupper (utvikle velgerprofilen). For å måle dette velger jeg her å skille mellom *tradisjonell velgerstrategi* og *catch all-velgerstrategi* som ytterpunkter. En tradisjonell velgerstrategi blir her forstått som at partiene ikke aktivt ønsker å utvide velgerprofilen til å omfatte nye velgergrupper, men at man er opptatt av å henvende seg til de tradisjonelle (her agrare) kjernevelgerne. Fordi den agrare andelen av velgermassen blir stadig mindre, innebærer dette derfor at man heller ikke nødvendigvis har som mål å øke oppslutningen, men at man er fornøyd med den

«tradisjonelle» oppslutningen. En catch all-velgerstrategi blir her forstått som at partiene aktivt ønsker å utvide velgerprofilen til å omfatte nye velgergrupper, og at dette videre innebærer et ønske om å bevare og helst øke oppslutningen. Utvikling av slike velgerstrategier vil være en tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966) som vektlegger hvordan partiene vil forsøke å rekruttere velgere fra alle grupper.

Velgerstrategiene skal studeres i to steg. Først skal årsmeldingene gjennomgås. I hvilken grad utarbeider partiene konkrete målsettinger om generell oppslutning, oppslutning i nye velgergrupper og utvikling av velgerprofilen? Årsmeldingene bidrar med informasjon om partiorganisasjonens arbeid f.eks. opp i mot valgkamp, og vil kunne gi god innsikt i hva partiene ønsker i forhold til velgerstrategi og velgerprofil. Videre skal jeg benytte CMP-data. Kategorisettet til CMP inneholder kategorier som omhandler i hvilken grad partiene referer til bestemte sosiale grupper i positive termer i partiprogrammene. CMP-dataene kan dermed fortelle noe om hvordan målsettingene og strategiene til partiet settes ut i praksis. De viktigste nye velgergruppene som agrarpartiene tradisjonelt ikke har hatt et like sterkt grep om som den agrare velgergruppen defineres her til å være arbeiderklassen (blue collar) og lønnsinntakere i den nye middelklassen (white collar). CMP-dataene vil vise om partiene i praksis forsøker å nå ut til velgergrupper der man tradisjonelt har hatt svakere oppslutning. Dette vil i så fall markere en tilnærming til catch all-velgerstrategier. Her har jeg valgt å innhente tall fra hele perioden tilbake til 1973, da det ble holdt valg i både Norge og Sverige. Dette gjør det mulig å se på utviklingen også de siste årene før den opprinnelige analyseperioden begynner, og gjør det mulig å avdekke om partiene har endret sine referanser til de to sosiale gruppene inn på 90-tallet. Dimensjonen som skal måle dette kalles her **referanse til sosiale grupper** og konstrueres ved å benytte følgende kategorier fra CMP: **per 701 Labour Groups: Positive** og **per 704 Middle Class og Professional Groups**. Dimensjonen er gjengitt i tabell 7.

Tabell 7 Dimensjon - velgerstrategi/velgerprofil.

Velgerstrategi/velgerprofil	
Dimensjon 1: Referanse til sosiale grupper	
CMP-kategori:	Innhold:
per 701: Labour groups	Positive referanser til arbeiderklassen
per 704: Middle class and professional groups	Positive referanser til lønnsinntakere i den nye middelklassen

Kilde: Comparative Manifesto Project.

5.4.2 Nedtoning av (tradisjonell) ideologi

I hvilken grad ideologi nedtones skal studeres på to måter. Igjen begynner jeg med en gjennomgang av årsmeldingene. Her skal jeg studere ideologienes rolle på et mer generelt grunnlag, som et supplement til studien av det tradisjonelle og mer spesifikke ideologigrunnlaget. Årsmeldingene refererer ofte til idéutvikling, arbeid med ideologisk-politisk profil eller partiideologiens plass og rolle i det aktuelle arbeidsåret. En gjennomgang av hva årsmeldingene sier om dette vil kunne bidra til å kaste lys over hva slags rolle idéer og ideologi har spilt. Dette vil gi innsikt i ideologisk arbeid og idéutvikling i partiene, og i hvilken grad dette på generelt grunnlag har blitt nedtonet, eller om det fortsatt ses som viktig. Om det er mulig å avdekke en slik generell nedtoning, vil dette være en tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

For det andre skal CMP-dataene benyttes til å måle utviklingen av den tradisjonelle og mer spesifikke agrare ideologien. Det er i første rekke et trekk ved CMP-dataene som gjør at de egner seg godt til dette. Hver kategori forteller ikke bare noe om hvor mye plass et parti bruker på bestemte politikkområder i partiprogrammene, de forteller også noe om hvilke *posisjoner* partiene inntar på de ulike partiområdene, f.eks. ved at partiet innenfor miljøpolitikk inntar en posisjon som et miljøvennlig parti som fremmer vern foran vekst. Alternativt kan et parti bruke like mye plass på miljøpolitikk, men innta en posisjon som «miljøfiendtlig» parti som fremmer vekst foran vern. Dette betyr at CMP-kategorier som omfatter de tradisjonelle kjernesakene til et parti kan benyttes til å vise for det første hvor sentralt et politikkområde er i sin helhet, men også i hvilken grad partiene inntar (ytterliggående) posisjoner innenfor politikkområdet som gjenspeiler at det er en del av den tradisjonelle ideologien.

Utvikling og eventuell nedtoning av den tradisjonelle ideologien skal måles gjennom CMP-dataene ved hjelp av to dimensjoner. For å avgjøre hvilke dimensjoner dette bør være kan man blant annet ta skillelinjene til hjelp. Jeg mener at spesielt en skillelinje er sentral, både for å forklare de agrare partienes dannelse, men også deres videre utvikling. Dette er skillelinjen på varemarkedet (Rokkan 1967: 389, Rokkan 1970: 101-112, 112-120). Skillelinjen er relevant fordi den vektlegger hvordan de agrare partiene tradisjonelt har ønsket å ivareta interessene til produsentene på varemarkedet heller enn konsumentene. Blant annet uttrykkes dette gjennom at partiene er opptatt av å referere positivt til den agrare sektoren, og at man har vært opptatt av å støtte proteksjonisme som politisk virkemiddel. Partiene har tradisjonelt

inntatt en relativt ytterliggående posisjon på skillelinjen. I tillegg kan sentrum-periferi-skillelinjen også nevnes her, fordi agrarpartiene på generelt grunnlag har vært en forkjemper for distriktene og periferien. To dimensjoner utledes på bakgrunn av dette. For det første hva jeg har valgt å kalle for **agrar dimensjon**.³⁶ Denne dimensjonen konstrueres på bakgrunn av CMP-kategorien **per 703: Agriculture and Farmers**. Kategorien inneholder positive referanser til den agrare sektoren og ønsket om å tilrettelegge for primærnæringene. For det andre utledes hva jeg har valgt å kalle **proteksjonismedimensjon**. Denne dimensjonen konstrueres på bakgrunn av CMP-kategoriene **per 406: Protectionism: Positive** og **per 407: Protectionism: Negative**. Dimensjonene er gjengitt i tabell 8.

Tabell 8 Dimensjoner – nedtoning av (tradisjonell) ideologi.

Tradisjonell ideologi	
CMP-kategori:	Innhold:
Dimensjon 2: Agrar dimensjon	
per 703: Agriculture and farmers	Positive referanser til primærnæringene/agrar sektor
Dimensjon 3: Proteksjonismedimensjon	
per 406: Protectionism: Positive	Positive referanser til proteksjonisme som politiske virkemiddel
per 407: Protectionism: Negative	Negative referanser til proteksjonisme som politisk virkemiddel

Kilde: Comparative Manifesto Project.

Hvilke posisjoner forventes det at partiene vil innta på dimensjonene som skal representere de tradisjonelle kjernesakene? Her må man skille mellom på den ene siden en utvikling der den tradisjonelle ideologien ikke blir nedtonet over tid, og som dermed ikke markerer tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966), og på den andre siden en utvikling der den tradisjonelle ideologien blir nedtonet, og dermed markerer tilnærming til catch all-modellen (ibid). En utvikling der den tradisjonelle ideologien ikke blir nedtonet vil her bety at partiene fortsatt refererer i positive termer til den agrare sektoren og ønsker å tilrettelegge for primærnæringene og at andelen av partiprogrammet som omhandler dette ikke blir mindre over tid. Videre vil det bety at partiene fortsetter å innta en posisjon der man stiller seg positiv til proteksjonisme som politiske virkemiddel for å beskytte produsentenes interesser på varemarkedet, og at andelen av partiprogrammet som omhandler dette ikke blir mindre over

³⁶ Fordi det her kun finnes en kategori som dekker en side (man har ingen kategori for Agriculture and Farmers: Negative) blir dette ingen politisk dimensjon i streng forstand. Jeg mener den likevel kan representere en agrar dimensjon fordi den sier noe om fokuset på agrare kjernesaker.

tid. Motsatt vil en utvikling der partiene over tid nedtoner den tradisjonelle ideologien her være preget av at partiene i stadig mindre grad refererer til den agrare sektoren i positive termer (samt tilrettelegging for primærnæringene) og at partiene i stadig mindre grad stiller seg positive til proteksjonisme som politisk virkemiddel, og at man til og med kan avdekke en utvikling over tid der partiene blir mer negativt innstilt til dette. En slik utvikling vil markere tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

5.4.3 Utvikling av (bredde i) politisk profil

Utvikling av den politiske profilen blir her forstått som en bredere politisk profil. En bredere politisk profil operasjonaliseres slik: Partiet nedtoner tradisjonell ideologi og kjernesaker og skaper rom for en ny ideologisk-politisk plattform, altså at nye politiske saksområder inkorporeres som en del av den politiske profilen. Av dette kan man se at utvikling av politisk profil henger tett sammen med nedtoning av tradisjonell ideologi som ble presentert ovenfor.

Utvikling av den politiske profilen skal studeres i to steg, først en generell del og deretter en mer spesifikk del. I det første steget skal årsmeldingene gjennomgås. Denne gjennomgangen skal gi et bilde av alle saksområdene partiet har hatt i sin politiske profil siden ca. 1990, og hvor stor andel de ulike saksområdene har hatt. Målet er ikke å si mye om det substansielle innholdet, men snarere å si noe om hvordan den politiske saksprofilen har sett ut etter 1990 på et mer generelt grunnlag. I Sp sine årsmeldinger ligger uttalelser fra partiets styrende organer vedlagt. Dette gir et godt bilde på hvilke saker partiet ønsker å profilere, og dermed hvilken politisk profil man ønsker å fremstå med. Hver enkelt uttalelse i de aktuelle årsmeldingene skal kodes inn i et politisk saksområde, f.eks. miljøpolitikk eller utdanningspolitikk.

Kodeskjemaet er uttømmende og gjensidig utelukkende, det vil si at alle uttalelser blir kodet, men kun i ett bestemt politisk saksområde. Dette vil vise hvordan sammensetningen av den politiske profilen har sett ut siden 1990. I Cp sine årsmeldinger ligger ikke uttalelsene vedlagt, derfor må det benyttes en annen fremgangsmåte. Fremgangsmåten som er blitt benyttet her er grundig gjennomlesing av partiets årsmeldinger, med spesiell vekt på den delen av årsmeldingen der partiet beskriver den politiske virksomheten i arbeidsåret. Hver enkelt årsmelding blir kodet innenfor alle de politiske saksområdene som fremheves som sentralt i denne delen av årsmeldingen. Om f.eks. miljø og utdanning trekkes frem som sentrale politikkområder for partiet et bestemt år, vil den aktuelle årsmeldingen bli kodet innenfor disse saksområdene. Om de samme politikkområdene ikke nevnes som sentrale et annet år, vil

den aktuelle årsmeldingen ikke bli kodet innenfor disse saksområdene. Dette vil bidra til å vise hvordan sammensetningen av den helhetlige politiske profilen har sett ut etter 1990. Det er en svakhet ved analysen at metoden som er benyttet for å kode årsmeldingene ikke er lik, og dermed ikke direkte sammenliknbar. Det har imidlertid ikke vært mulig å oppnå ekvivalens her, fordi Cp ikke legger ved uttalelsene i sine årsmeldinger. Det er viktig å ha dette i bakhodet når man skal vurdere funnene. Jeg mener likevel at begge fremgangsmåtene er med på å gi et godt bilde av den helhetlige politiske profilen, og rekodingen av materialet viste god stabilitet og reliabilitet både for Sp og Cp.

Neste steg tar mer spesifikt for seg utvalgte politikkområder i den politiske profilen. Her er målet å studere de utvalgte politikkområdene mer inngående, dette lar seg gjøre ved å begrense fokuset til å dreie seg om færre politikkområder, og ved hjelp av CMP-dataene. Denne delen av analysen er basert på sentrumsideologien (jf. Widfeldt 2001: 16-19), som er ment å representere sentrale politiske saksområder som agrarpartiene har forsøkt å inkorporere i en bredere politisk profil (ibid). Inspirasjon er i tillegg blitt hentet fra andre studier som har gått frem på en liknende måte (se f.eks. Christensen 2005). Med bakgrunn i sentrumsideologien konstrueres det tre dimensjoner. De to første dimensjonene som konstrueres på bakgrunn av sentrumsideologien er; **vern-vekst-dimensjon** (miljø) og **(de)sentraliseringsdimensjon** (desentralisering). Vern-vekst-dimensjonen er konstruert på bakgrunn av tre CMP-kategorier. På den ene siden **per 501: Environmental Protection: Positive** og **per 416: Anti-Growth Economy**. Prosentandelene til de to kategoriene legges sammen, et gjennomsnitt av de to andelene er ment å representere den siden av dimensjonen som fremmer miljøhensyn og vern foran vekst. På den andre siden benyttes **per 410: Productivity** som er ment å fremme vekst foran miljøhensyn og vern. Desentraliseringsdimensjonen konstrueres på bakgrunn av CMP-kategoriene **per 301: Decentralization** og **per 302: Centralization**.

Den tredje og siste av disse dimensjonene har jeg valgt å kalle **balanse-stat-marked-dimensjon** (venstre-høyredimensjonen). Dette er en tredelt dimensjon. Dimensjonen er inspirert av skillelinjen på arbeidsmarkedet (Rokkan 1967: 389, Rokkan 1970: 101-112, 112-120), også kalt venstre-høyre-skillelinjen. Bakgrunnen for denne dimensjonen er annerledes enn for de to foregående, selv om også balanse-stat-marked er forankret i sentrumsideologien. Målet med denne dimensjonen er først og fremst at den skal bidra med informasjon om Sp og Cp sin plassering på venstre-høyre-skalaen. Det er ikke nødvendigvis andelen av

programmene som kan plasseres innenfor dimensjonen som er interessant, snarere partienes plassering. Vi vet at venstre-høyre-skillelinjen er den mest sentrale i begge land (Heidar 2008a, Heidar 2008b), og at den har vært viktig for å plassere agrarpartiene fordi de tradisjonelt har befunnet seg på ikke-sosialistisk side. Plassering langs venstre-høyre-skillelinjen sier noe om hvor sentral venstre-høyre-ideologien er for partiene, og har dermed tett tilknytning til catch all-modellen (Kirchheimer 1966). Om utviklingen langs dimensjonen viser at partiene søker inn mot sentrum, i form av ikke å innta klare venstre- eller høyreposisjoner kan det tyde på at venstre-høyreideologi tones ned, og dermed markere en tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966). Om det tvert imot viser seg at partiene beveger seg vekk fra sentrum kan det tyde på at venstre-høyre-ideologi ikke tones ned, og dermed at partiene ikke har tilnærmet seg catch all-modellen (ibid).

Balanse stat-marked-dimensjonen består for det første av CMP sin standardiserte venstre-høyre-skala, også kalt *RILE-skalaen*.³⁷ Videre baseres dimensjonen på to underliggende dimensjoner, et konkret politikkområde som er ment å representere en nyere side av venstre-høyre-debatten de seneste tiårene, *syn på velferdsstaten*, og en mer generell (og eldre) side av venstre-høyre-debatten, *syn på statens rolle i økonomien*. Syn på velferdsstaten konstrueres på bakgrunn av CMP-kategoriene **per 504: Welfare State Expansion** og **per 505: Welfare State Limitation**, syn på statens rolle i økonomien konstrueres på bakgrunn av kategoriene **per 412: Controlled Economy**, **per 403: Market Regulation** og **per 401: Free Enterprise**.

Også her er det viktig å ha i bakhodet at CMP-kategoriene ikke bare bidrar med informasjon som forteller noe om hvor stor plass partiene vier til de ulike politikkområdene, men at de også bidrar med informasjon om hvilke posisjoner partiene inntar. På (de)sentraliseringsdimensjonen kan f.eks. partiene innta en posisjon der man fremmer desentralisering fremfor sentralisering, eller man kan innta den motsatte posisjonen der man fremmer sentralisering fremfor desentralisering. De tre dimensjonene som representerer sentrumsideologien er gjengitt i tabell 9.

---

³⁷ Det er viktig å være oppmerksom på at RILE-skalaen delvis overlapper med proteksjonismedimensjonen, da kategoriene per 406 og per 407 er inkludert i RILE-skalaen som henholdsvis venstreposisjon og høyreposisjon.

Tabell 9 Dimensjoner – utvikling av (bredde i) politisk profil.

Sentrumsideologien (bredere politisk profil)	
CMP-kategori	Innhold
Dimensjon 4: Vern-vekst-dimensjon	
Per 501: Environmental Protection: Positive	Miljøhensyn og vern foran vekst
Per 416: Anti-growth Economy	Miljøhensyn og vern foran vekst
Per 410: Productivity	Vekst foran miljøhensyn og vern
Dimensjon 5: (De)sentraliseringsdimensjon	
Per 301: Decentralization	Positive referanser til desentralisering
Per 302: Centralization	Positive referanser til sentralisering
Dimensjon 6: Balanse stat-marked	
RILE-skalaen	Standardisert venstre-høyre-skala
Per 504: Welfare State Expansion	Ønske om å utvide velferdsstaten
Per 505: Welfare State Limitation	Ønske om å begrense velferdsstaten
Per 412: Controlled Economy	Statskontrollert økonomi
Per 403: Market Regulation	Regulert markedsøkonomi (blandingsøkonomi)
Per 401: Free Enterprise	Fri kapitalistisk markedsøkonomi

Kilde: Comparative Manifesto Project.

Hvilken utvikling vil man forvente her, om partiene tilnærmer seg catch all-modellen? Her kan man skille mellom på den ene siden en utvikling der vern-vekst-dimensjonen og (de)sentraliseringsdimensjonen ikke blir mer sentrale (ikke en utvidelse av politisk profil), og der utviklingen langs balanse-stat-marked-dimensjonen viser at partiene ikke går inn mot sentrum (venstre-høyre-ideologien er fortsatt sentral). Dette vil i så fall ikke være i tråd med en tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966). På den andre siden kan man tenke seg en utvikling der vern-vekst-dimensjonen og (de)sentraliseringsdimensjonen blir mer sentrale (som en utvidelse av politisk profil), og der utviklingen langs balanse-stat-marked-dimensjonen viser at partiene beveger seg inn mot sentrum (svækkelse av venstre-høyre-ideologi). Dette vil i så fall være i tråd med tilnærming til catch all-modellen (ibid). Her er det for øvrig viktig å merke seg at man innenfor rammene av sentrumsideologien (Widfeldt 2001: 16-19) forventer at partiene vil fremme vern og miljø foran vekst, og desentralisering foran sentralisering om henholdsvis vern-vekst-dimensjonen og (de)sentraliseringsdimensjonen blir mer sentrale.

6 Empirisk analyse - velgerstrategier

6.1 Innledning

Dette kapitlet tar for seg utviklingen av Sp og Cp sine velgerstrategier i perioden etter 1990. Kapitlet er todelt etter det mønster som ble beskrevet i kapittel fem. Først presenteres gjennomgangen av årsmeldingene, og hva de sier om utvikling av velgerstrategier. Deretter hvordan partiene henvender seg til de to utvalgte velgergruppene gjennom partiprogrammene, basert på CMP-data. I hvert steg presenteres først Sp, deretter Cp.

6.2 Utvikling av velgerstrategier

Hva årsmeldingene kan fortelle oss om velgerstrategier har tett tilknytning til catch all-tesen (Kirchheimer 1966). Slik det ble beskrevet ovenfor, tas det her utgangspunkt i to ytterpunkter, nemlig tradisjonell velgerstrategi og catch all-velgerstrategi.

6.2.1 Senterpartiet

Gjennomgangen av SP sine årsmeldinger for den aktuelle perioden (1992-2009) viser at partiet i begynnelsen av perioden (frem til ca. 2000) i liten grad la eksplisitte valgstrategier der man dannet målsettinger for utvikling av velgermassen, valgresultat etc. Utviklingen av velgerstrategier er noe man først og fremst ser i etterkant av 2000.

Den første referansen til velgergruppens sammensetning kom riktignok allerede i 1992. Her fokuseres det på at det er nødvendig å utvide velgerprofilen de nærmeste årene, og at dette i hovedsak må skje i sentrale strøk og i byene der partiet tidligere har hatt lav oppslutning. Lite blir sagt om konkrete mål eller hvordan disse skal nås (Sp 1992: 3-4). Valget i 1993 representerer det eneste valget der man kan si at Sp sin velgergruppe var så bredt sammensatt at den faktisk nærmet seg en catch all-profil. Valgresultatet på 16,7 prosent var historisk høyt. Strategien som ble lagt for dette valget var å gjøre valget til et EU-valg. Sp profilerte seg sterkt som nei-parti, og lyktes i å hente nei-velgere fra nye velgergrupper før folkeavstemningen, spesielt blant kvinner, ungdom, velgere langs kysten og til slutt i sentrale strøk (Sp 1993: 2).

Sp ser imidlertid ut til å være klar over at det kun var EU-spørsmålet som sørget for den kraftige oppgangen. I årene etter 1993 presenteres i liten grad klare strategier for hvordan man skal holde fast ved den brede velgerprofilen som vokste frem i 1993. To utviklingstrekk preget perioden fra etter valget i 1993 og frem til valget i 1997: For det første var Sp sin hovedstrategi å flyte videre på suksessen fra 1993, man definerte i liten grad nye strategier og tiltak mot 1997-valget for å hente enda flere velgere/holde på velgere som kun stemte Sp på grunn av EU i 1993. For det andre ble det lagt ned mye energi i å diskutere mulighetene for en sentrumsregjering utgått av Sp, Kristelig Folkeparti og Venstre etter valget i 1997 (Sp 1994: 2, Sp 1996: 1, Sp 1997: 2-3). Til tross for betydelig tilbakegang, gikk Sp inn i en slik sentrumsregjering i 1997. Regjeringen fikk vanskelige arbeidsvilkår, og falt i 2000. Underveis i perioden fokuserte Sp mest på nettopp regjeringssamarbeidet i årsmeldingene, og lite blir skrevet om evaluering av 1997-valget eller eksplisitte strategier for 2001-valget (Sp 1998: 1, Sp 2000: 1-2). Først i 2001, i etterkant av valget som ble en ny nedtur, og som markerte den laveste oppslutningen Sp noen gang har fått i et stortingsvalg, kan man se de første tendensene til at det ble etablert klare strategier for hvordan trenden skal snus (Sp 2001: 1-3). Velgerprofilen var på sitt smaleste i 2001, og partiet beskriver her situasjonen som kritisk. De viktigste tiltakene som ble trukket frem for å snu utviklingen var å velge ut et fåtall politikkområder og konkretisere den politiske profilen omkring disse (Sp 2002: 1-2).

I 2004 ble den første virkelige velgerstrategien dannet, da man definerte hovedmålene for valget i 2005: Man ønsket høyere oppslutning enn i 2001 (og i 2003), minst 15 representanter inn på Stortinget i perioden 2005-2009, og å arbeide for et rød-grønt-regjeringssamarbeid med Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. De to første målsettingene innebar nødvendigvis å sanke stemmer fra flere velgergrupper enn tidligere, bredere velgerprofil var dermed et konkret mål (Sp 2004: 3-5). Dette er første gangen partiet eksplisitt definerer at en tilnærming til catch all-velgerstrategi er ønskelig. Valget i 2005 ble en opptur. Sp gikk inn i den rød-grønne regjeringen, og oppslutningen økte. Den økte likevel ikke nok til at man nådde målet om 15 representanter. Til tross for dette evaluerte man valgstrategien som vellykket, fordi man for første gang virkelig brøt i gjennom i sentrale strøk i større grad enn tidligere, og da spesielt i kommuner med over 60 000 innbyggere. Dette tyder altså på at velgerstrategien om å nå bredere ut til en viss grad lyktes (Sp 2005: 1-3). Umiddelbart etter valget ble det igangsatt et større prosjekt som fikk tilnavnet «Et bredere Senterparti». Partiet satte ned dette utvalget i 2006, hovedoppgaven var å utrede hvordan partiet kunne kommunisere sin politikk og nå igjennom i valg til velgere i byer og sentrale strøk. Her nevnes det svenske søsterpartiet

som et eksempel til etterfølgelse (Sp 2006: 2-3). Dette utvalget arbeidet frem til 2008. Utvalgsarbeidet ble ikke direkte evaluert, men allerede her ble det beskrevet at målene for valget i 2009 er å øke både oppslutningen og antall representanter sammenliknet med 2005 (Sp 2008: 2-4).

Dette ble ytterligere konkretisert i 2009, i det som kan ses som den andre eksplisitte valg/velgerstrategien som ble etablert i den aktuelle perioden. Her konkretiserte man målet om oppslutning til 8 prosent (opp fra 6,5 prosent) samt å arbeide for gjenvalg av regjeringen. Kun det siste av målene ble nådd, men både velgerstrategien og valgkampen evalueres til karakteren godkjent. Dette kan tyde på at videre regjeringsdeltakelse på dette tidspunktet ble ansett som viktigere enn å fortsette utviklingen av en catch all-profil. Oppsummeringen av valget fokuserte på to forhold: For det første, velgeroppslutning i sentrale strøk, og den spesielle utfordringen Sp har her. For det andre, resultater fra valgundersøkelsene som viser at mange velgere har Sp som sitt andrevalg, men at de av ulike grunner til slutt stemmer på andre partier (Sp 2009: 2-4, Sp 2010: 2-3). Dette viser at Sp hadde mange av de samme utfordringene i 2009 som på begynnelsen av 1990-tallet med hensyn til velgeroppslutning. Til tross for den positive utviklingen i 2005 slet partiet fortsatt med å hente velgere fra nye velgergrupper, og da spesielt velgere i byer og sentrale strøk. De to overnevnte velgerstrategiene inneholdt begge mål om å utvide oppslutningen, spesielt i nye velgergrupper som de i sentrale strøk. Det var kun i 2005 at Sp lyktes med dette, i 2009 ble profilen smalere igjen. Dette viser at Sp fortsatt er preget av en agrar/rural velgerprofil.

6.2.2 Centerpartiet

Når det gjelder gjennomgangen av Cp sine årsmeldinger i den samme perioden (1988-2010) er det spesielt to trekk som skiller Cp fra Sp hva gjelder utvikling av velgerstrategier. For det første var Cp tidligere ute med å definere strategier for hva man ønsker å oppnå i valg. For det andre dannet Cp mer konkrete strategier og målsettinger, mens Sp sine kan sies å være mer generelle og dermed vanskeligere å følge opp.

På slutten av 1980-tallet sa Cp lite om velgerstrategier. Partiet var bekymret over den stadige nedgangen i oppslutning, som hadde vart siden valget i 1973. Gleden var derfor stor over oppgangen i 1988, uten at partiet sa mye om årsaken til fremgangen eller strategiene som lå bak (Cp 1988: 38-39). Perioden frem til 1991 var preget av det samme. Oppslutningen sank videre og velgerprofilen ble smalere. Tøff konkurranse i sentrum fikk skylden for dette. Det er

altså ikke eventuelle velgerstrategier som har mislyktes, det er snarere forhold utenfor partiet som får skylden for resultatet (Cp 1991: 34-35). Regjeringslitasje fikk hoveddelen av skylden for nedgangen som fortsatte i 1994. Først i etterkant av dette valget så Cp seg nødt til å ta velgerstrategiene på alvor. Dette er likevel langt tidligere enn hva som var tilfelle hos Sp. I 1994 definerte Cp en langsiktig velgerstrategi som skulle strekke seg frem mot valget i 1998. Denne bestod i hovedsak av en målsetting: Ønsket om en oppslutning på minst 10 prosent i 1998-valget (Cp 1994: 33-34). Dette innebar at man ønsket å utvide velgerprofilen og sanke stemmer også utenfor den agrare kjernegruppen, slik catch all-tesen hevder at partiene vil gjøre (Kirchheimer 1966: 190-191). Denne konkrete referansen til en mer catch all-orientert profil kommer ca. ti år tidligere enn det den gjorde for Sp. I årene frem mot 1998 ble denne velgerstrategien satt i sammenheng med en omfattende fornyingsprosess i partiet, der man blant annet vektla å meisle ut en ny politisk plattform som skulle trekke nye velgergrupper (Cp 1995: 31). Denne prosessen så imidlertid ikke ut til å bære frukter. Nedgangen fortsatte i valget i 1998, med det svakeste valgresultatet til Cp noensinne (Cp 1998: 32-33).

Etter 1998-valget igangsatte partiet en todelt strategi der hovedmålet var å stanse tilbakegangen, i frykt for å ende under sperregrensen. Denne prosessen var mer gjennomgripende enn den fornyingsprosessen som ble forsøkt igangsatt etter 1994-valget. Igjen var det konkretisering av den politiske profilen samt å definere strategier og mål for velgergruppens sammensetning som stod sentralt. Blant annet ble det i større grad enn tidligere lagt vekt på større mangfold internt i partiet (på bakgrunn av kjønn og etnisitet spesielt), med det siktemål å rekruttere flere kvinnelige velgere og velgere med minoritetsbakgrunn ved valget i 2002 (Cp 1999: 3-5). Partilederskiftet i 2000 skapte optimisme i partiet, kort tid etter at Maud Olofsson tok over vokste oppslutningen på meningsmålingene til ca. 10 prosent, altså en tosifret oppslutning som var et klart mål for partiet helt tilbake til 1994 (Cp 2000: 3-5). Valget i 2002 brøt den negative trenden, da partiet gikk frem. Evalueringen av valget viste at partiet gikk frem blant kvinnelige velgere, velgere med minoritetsbakgrunn, velgere i sentrale strøk samtidig som man fortsatt gjorde det bra blant kjernevelgerne. Dette var en klar utvikling i retning av en catch all-orientert profil, og valgstrategien lyktes dermed bedre enn i de foregående valgene (Cp 2002: 6-12).

Allerede i 2003 ble den neste eksplisitte velgerstrategien, *Visjon 2006* dannet. Denne strategien ble utarbeidet gjennom hele riksdagsperioden, der det ble utviklet tre konkrete hovedmålsettinger: Cp skulle bli det tredje største partiet ved valget i 2006, SAP-regjeringen

som ble valgt i 2002 skulle ikke få danne ny regjering og at Cp skulle få minst 700 000 stemmer. Dette innebar nødvendigvis utvikling av en bredere velgerprofil, og det er spesielt to velgergrupper som ble definert som sentrale; velgere i sentrale strøk og velgere med innvandrerbakgrunn. Økt oppslutning i disse velgergruppene ble sett som avgjørende om partiet skulle fortsette å beholde sin relevante posisjon i svensk politikk (Cp 2003: 4-13, Cp 2004: 4-9 og Cp 2005/2006: 1-8). Visjon 2006 ble i stor grad oppnådd. Cp ble det tredje største partiet i 2006, og gikk inn i det ikke-sosialistiske regjeringssamarbeidet. Partiet gjorde det spesielt bra (sammenliknet med tidligere) blant velgere i sentrale strøk og blant førstegangselgere, selv om man ikke nådde målsettingen om høyere oppslutning blant velgere med innvandrerbakgrunn representerte dette resultatet en markant bredere velgerprofil (Cp 2005/2006: 1-8).

Allerede i evalueringen begynte Cp å diskutere velgerstrategien frem mot valget i 2010. Dette ble konkretisert i de etterfølgende årene. Cp satte seg etter hvert fire konkrete målsettinger i velgerstrategien som fikk navnet *Uppdrag 2010*: Den ikke-sosialistiske regjeringen skulle gjenvelges, Cp skulle igjen bli det tredje største partiet, partiet skulle nå en oppslutning på minst 10 prosent (opp fra 7,9 prosent i 2006) og Cp skulle etter valget styre i minst 70 kommuner (Cp 2005/2006: 1-8, Cp 2007/2008: 1-9 og Cp 2009/2010: 336, 347-351). Etter fremgang i to valg ble 2010-valget en nedtur. Regjeringen ble gjenvalgt, men mistet flertallet. Cp ble ikke det tredje største partiet og gikk tilbake til 6,6 prosent. Målet om å styre 70 kommuner ble heller ikke nådd. I motsetning til i 2006 ble altså målene i denne velgerstrategien ikke nådd. En annet sentralt utviklingstrekk dette året var at Cp sin velgerprofil igjen var preget av fremgang blant velgere i sentrale strøk. Imidlertid var det også tydelig at 2010-valget markerte en ny utvikling, der partiet for første gang mistet mange av de tradisjonelle kjernevelgerne tilknyttet distriktene og den agrare sektoren. Dette sørget for at samlet oppslutning sank (Cp 2009/2010: 336, 347-351). Denne utviklingen er interessant, fordi man ser hvordan Cp i større grad enn Sp var i ferd med å bryte i gjennom til nye velgergrupper frem mot 2010, samtidig begynte Cp altså å miste stemmer fra den tidligere så lojale agrare velgergruppen.

6.3 Referanse til sosiale grupper

I hvilken grad har så partiene henvendt seg til velgergrupper som de tradisjonelt ikke har hatt et sterkt grep om etter 1990? CMP-dataene kan hjelpe oss med å besvare dette. Jeg har valgt å se på henvisninger i partiprogrammet til arbeiderklassen og lønnsinntakere i den nye middelklassen.³⁸ Dette kan kobles til catch all-tesen (Kirchheimer 1966), også her innenfor rammene av to ytterpunkter, tradisjonell velgerstrategi og catch all-velgerstrategi. Alle figurer i delkapitlet bygger på kildemateriale fra Comparative Manifesto Project.

6.3.1 Senterpartiet

Figur 1 viser hvordan Sp har henvendt seg til de to velgergruppene i partiprogrammene i perioden 1973-2009. Som tidligere nevnt, har jeg valgt å gå noe lengre tilbake i tid for å få et klarere sammenlikningsgrunnlag med perioden før 1990. Figuren viser i prosent hvor stor andel av partiprogrammene som er kodet innenfor de to CMP-kategoriene som omhandler positive referanser til henholdsvis arbeiderklassen og lønnsinntakere i den nye middelklassen. Det er viktig å merke seg at prosentandelene i utgangspunktet utgjør en relativt liten del av programmene. Det er likevel mulig å avdekke utvikling i løpet av perioden. Av figur 1 ser man at Sp alt på 1970-tallet refererte positivt til middelklassen, ca. 3-4 prosent av partiprogrammene ble brukt til dette. Referanser til arbeiderklassen³⁹ var derimot mindre sentralt i denne perioden, og andelen falt mot slutten av 1980-tallet med et bunnpunkt i 1989 da positive referanser til arbeiderklassen ikke var til stede i partiprogrammet.

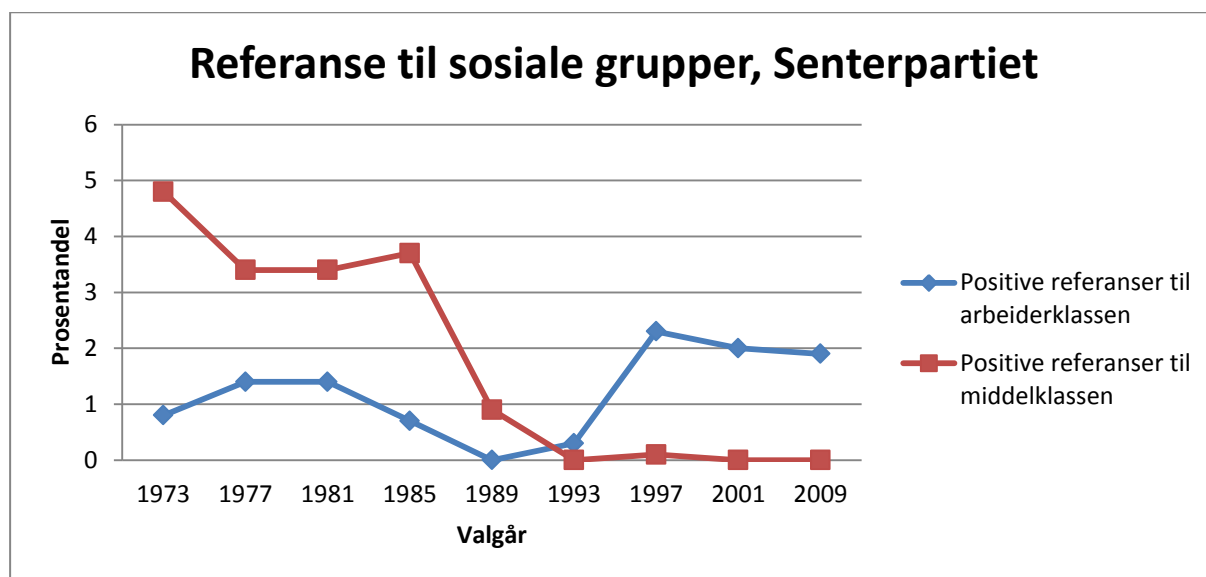
Etter 1990 er det to trekk som bør fremheves. For det første ser det ut til at positive referanser til lønnsinntakere i middelklassen har blitt mindre viktig, i etterkant av 2001 brukte ikke Sp noe plass på dette. For det andre har andelen positive referanser til arbeiderklassen økt, og den har ligget stabilt på rundt 2 prosent i etterkant av 2000. Sp har gjennom partiprogrammene altså ikke aktivt forsøkt å tilnærme seg den nye middelklassen de seneste årene, det er snarere arbeiderklassen man har referert positivt til i større grad enn tidligere. Det er likevel slik at denne andelen også er lav (1,9 prosent i 2009), det er ikke slik at positive referanser til arbeiderklassen har dominert programmene. Totalt sett gir CMP-dataene ikke et inntrykk av

---

³⁸ Jeg ser ikke på henvisninger til den agrare sosiale gruppen her, dette fanges opp under analysen av politisk profil.

³⁹ Det er viktig å bemerke at kategorien som dekker arbeiderklassen er forholdsvis bred, blant annet refererer den til dels også til arbeidsledige.

at Sp bruker partiprogrammene til eksplisitt å «innynde seg» hos nye velgergrupper som en del av en større catch all-velgerstrategi etter 1990.

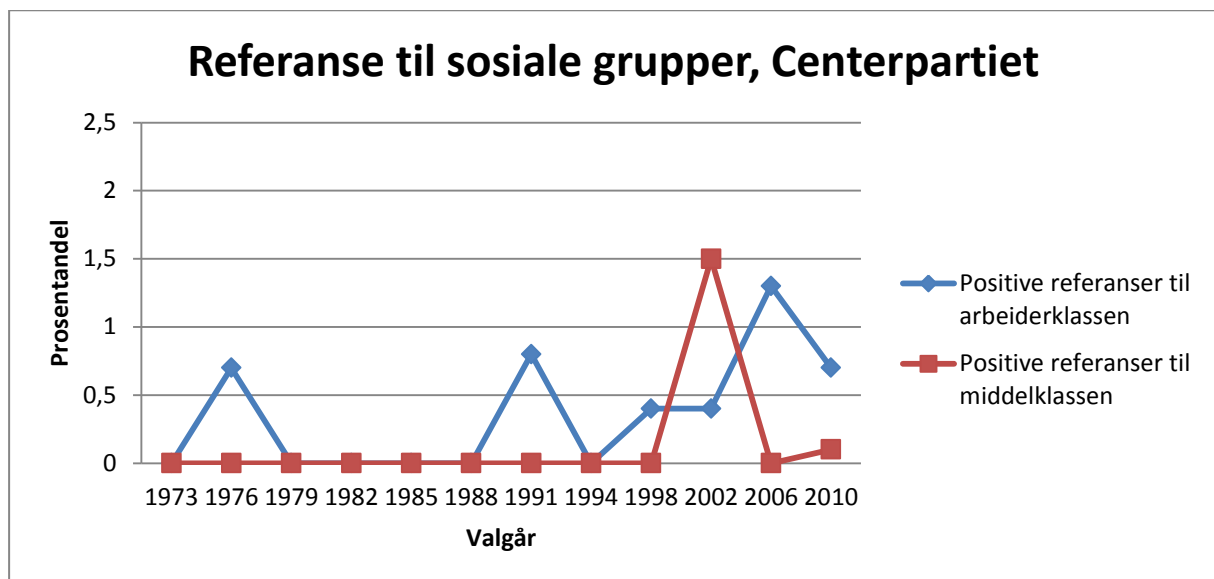

Figur 1 Referanse til sosiale grupper 1973-2009, Senterpartiet.

6.3.2 Centerpartiet

Figur 2 viser den samme oversikten for Cp, positive referanser til arbeiderklassen og lønnsinntakere i den nye middelklassen i perioden 1973-2010. Også her er det nødvendig å bemerke at andelen generelt er veldig lave. Figur 2 viser at utviklingen er mer uklar for Cp, spesielt når det gjelder referanser til arbeiderklassen. Andelen har aldri vært stor, men har likevel variert. På midten av 1970-tallet og på begynnelsen av 1990-tallet ser det ut til at tilnærming til arbeiderklassen ble tillagt noe vekt, mens perioden imellom er preget av liten tilnærming til denne velgergruppen. I perioden 1998-2006 økte andelen, før den falt igjen i 2010. Referanser til middelklassen ser ikke ut til å være sentralt for Cp i noen deler av perioden. Det var kun i 2002 man kan spore positive referanser til middelklassen, ellers har partiet aldri referert direkte til denne velgergruppen. Det ser ut til at Cp, på lik linje med Sp ikke gjør et direkte forsøk på positive omtalelser av lønnsinntakere i den nye middelklassen etter 1990, men at positiv omtale av arbeiderklassen har blitt mer sentralt, spesielt etter 1998. Andelen har likevel alltid vært lave, blant annet ble kun 0,7 prosent av programmet i 2010 benyttet til positive referanser til arbeiderklassen. Denne utviklingen så man også i Sp, men her var andelen referanser til arbeiderklassen større. CMP-dataene etterlater ikke et inntrykk

av at Cp i særlig grad bruker programmene til eksplisitt å «innynde seg» hos noen av de to velgergruppene som en del av en catch all-velgerstrategi etter 1990.

Figur 2 Referanse til sosiale grupper 1973-2010, Centerpartiet.

6.4 Oppsummering

Er det slik at partiene fortsatt benytter seg av tradisjonelle velgerstrategier, eller har de tatt i bruk catch all-orienterte velgerstrategier som en tilnærming til catch all-modellen?

Gjennomgangen av årsmeldingene viste at Cp i større grad enn Sp har tilnærmet seg catch all-orienterte velgerstrategier. Dette gjelder spesielt tidlig i perioden, da velgerstrategiene til Cp hadde et mer konkret innhold, var bredere anlagt og ble utarbeidet før de fleste valg. Sp på sin side var spesielt i begynnelsen av perioden mindre konkret og smalere i sine velgerstrategier. Fra og med 2005 tilnærmet imidlertid også Sp seg catch all-orienterte strategier i større grad. CMP-dataene etterlater et inntrykk av at ingen av partiene i stor grad har tilnærmet seg catch all-velgerstrategier, slik en tilnærming til catch all-modellen vil forvente (Kirchheimer 1966). Spesielt mangel på referanser til middelklassen tyder på dette. Henvisningene til arbeiderklassen er større, men i en såpass begrenset grad at det er vanskelig å ta til orde for at dette representerer en full catch all-velgerstrategi. Man bør imidlertid være forsiktig med å hevde at dette betyr at partiene fortsatt benytter seg av rent tradisjonelle velgerstrategier, blant annet fordi det kan tenkes at partiene benytter andre fora og kanaler for å henvende seg til nye velgere som ikke er fanget opp her.

7 Empirisk analyse – nedtoning av ideologi/utvikling av politisk profil

7.1 Innledning

Dette kapitlet tar for seg grad av ideologisk nedtoning og utviklingen av den politiske profilen i Sp og Cp etter 1990. Analysen er todelt. Den første delen studerer eventuell nedtoning av (den tradisjonelle) ideologien. Dette blir gjort i to steg, først gjennom en generell gjennomgang av årsmeldingene og hva partiene der sier om ideologiens og idéutviklingens rolle i partienes daglige arbeid, deretter gjennom mer spesifikt å bruke CMP-dataene til å studere utviklingen langs de to dimensjonene som skal representere det tradisjonelle ideologiske grunnlaget, presentert i kapittel 5.4.2. Den andre delen av analysen studerer utviklingen av den politiske profilen. Også dette gjøres i to steg, først gjennom en generell presentasjon av årsmeldingene på bakgrunn av kodingene av politiske saksområder, deretter mer spesifikt gjennom å bruke CMP-dataene til å studere utviklingen langs de tre dimensjonene som skal representere en bredere ideologisk-politisk profil (sentrumsideologien) jf. Widfeldt (2001: 16-19). Det er en rimelig antakelse å tro at disse to hoveddelene vil henge sammen. Om (den tradisjonelle) ideologien tones ned og dermed blir mindre viktig i partienes profil bør dette åpne for at nye politiske saksområder får større plass/blir inkorporert som en del av en bredere politisk profil. I hvert steg presenteres først Sp, deretter Cp.

7.2 Nedtoning av (tradisjonell) ideologi

7.2.1 Ideologiens og idéutviklingens rolle

Hva kan årsmeldingene fortelle oss om ideologiens og idéutviklingens rolle, og i hvilken grad blir det fremhevet som viktig eller eventuelt nedtonet i partiets daglige arbeid?

Senterpartiet

Sp skriver lite om ideologi generelt i begynnelsen av perioden. Det er først og fremst EU som er den dominerende saken. Riktignok ble sentrale deler av sentrumsideologien koblet opp mot

kampen mot norsk EU-medlemskap, men det var EU-spørsmålet som helhet som tar partiets oppmerksomhet, og det var i hovedsak posisjonen som et tydelig nei-parti som økte oppslutningen i 1993 (Sp1992: 2-4, Sp 1993: 2). Først samme år som folkeavstemningen, etter flere år med sterkt EU-fokus er det tydelig at partiet igjen ønsker å legge fokus på det ideologiske arbeidet. Som de selv skrev i 1994: «*Partiet har lagt vekt på å styrke den ideologiske debatten*» (Sp 1994: 2). Resultatet av dette er opprettelsen av ideologiske verksteder som skulle videreutvikle den «ideologiske plattformen» inn mot valget i 1997. Disse verkstedene behandlet både tradisjonelle saker som den agrare sektoren, men også nye saksområder som f.eks. miljø. Dette viser hvordan man i perioden 1994/1995-1997 fremhevet snarere enn nedtonet ideologiens rolle. Idéutvikling og ideologisk arbeid ble ikke sett som mindre viktig, tvert i mot valgte man å løfte dette frem som helt sentral før valget (Sp 1996: 1 og Sp 1997: 2-3).

Under regjeringssamarbeidet 1997-2000 var to trekk spesielt viktige. For det første ble fokuset på partiets egen idéutvikling og ideologi betydelig tonet ned. For det andre hevdet Sp her at den tradisjonelle høyre-venstre-tankegangen, eller blokktankegangen var i ferd med å miste relevans. Oppfatningen av distinkte venstreideologier og høyreideologier var, ifølge partiet, ikke lenger sentralt for å beskrive det norske politiske systemet, og partiet hevdet at «*alle partier er i ferd med å bli blokkuavhengige*» (Sp 1998: 1) Dette kan oppfattes som at man mener at pragmatisme og søken etter innflytelse har blitt viktigere enn ideologisk arbeid (Sp 2000: 1-2). Denne oppfattelsen varte imidlertid ikke lenge. Etter at regjeringen falt i 2000 åpnet det seg igjen en mulighet for partiet til å vektlegge selvstendig ideologisk og politisk arbeid. Sp var mindre tydelig enn forrige gang ideologiens rolle ble fremhevet, men i årene 2000-2001 ble det fremhevet som helt nødvendig å løfte ideologidebatten på nytt. F.eks. blir det beskrevet som nødvendig «*å bli flinkere til å løfte frem visjonene våre*» (SP 2001: 1). I årene 2000-2001 var det altså igjen tydelig hvordan ideologi og idéutvikling ble trukket frem. For øvrig er det verdt å merke seg at Sp trakk frem den agrare dimensjonen som svært viktig i disse årene. Dette tyder på at i de periodene der man løftet frem det ideologiske arbeidet, er den tradisjonelle ideologien fortsatt sentral (2000: 1-2, Sp 2001: 1-3). Dette førte imidlertid ikke til økt oppslutning, da valgresultatet i 2001 ble det dårligste noensinne.

Årene etter dette valget markerte en reorientering i Sp. Allerede i 2002 ble det for første gang referert til et mulig samarbeid med partiene på venstresiden. Det later til at partiet allerede her beveget seg bort fra den tidligere oppfatningen om at flankeideologiene ikke lenger betød noe.

Partiet åpnet her for at man burde velge en av sidene, og at venstresiden var den mest naturlige (SP 2002: 1-2). Det er mulig å hevde at Sp her, for tredje gang i analyseperioden forsøkte å løfte den ideologiske debatten gjennom en «*invitasjon til å diskutere det ideologiske grunnlaget for Senterpartiets politikk*» (ibid: 1). Dette var en prosess som pågikk helt frem til 2005. Her ser man igjen hvordan ideologi og idéutvikling ble fremhevet snarere enn å bli nedtonet. Denne prosessen ga bedre resultater enn de to forrige, blant annet fordi Sp var med på å sikre flertall for den rød-grønne-regjeringen. I etterkant av 2005 var det to trekk som var tydelige. For det første er det igjen tydelig hvordan referansene til selvstendig idéutvikling og ideologisk arbeid sank betraktelig i regjeringsperioden (den første rød-grønne-regjeringsperioden). Slik er det også i begynnelsen av den andre rød-grønne regjeringsperioden (Sp 2006: 2-3, Sp 2010: 2-3). For det andre, i periodene der man fremhevet ideologi og gjorde forsøk på å videreutvikle den ideologiske og/eller politiske profilen blir de tradisjonelle sakene gitt mye plass, og da særlig den agrare dimensjonen. Dette var tydelig f.eks. både i 2008 og 2010 (Sp 2008: 2-4, Sp 2010: 2-3).

Totalt sett er det tydelig hvordan Sp nedtoner fokus på egen idéutvikling og ideologi når man sitter i regjering. Når partiet ikke sitter i regjering forsøker man i større grad å løfte frem ideologi og idéutvikling. Dette viser hvordan generell nedtoning av ideologiens rolle i liten grad finner sted, slik en utvikling i retning av catch all-modellen vil forvente (Kirchheimer 1966). Man kan identifisere tre forsøk på å løfte den ideologiske debatten, der kun den siste kan sies å ha gitt gode resultater. Disse prosessene preges til en viss grad av at man forsøkte å inkorporere nye områder i den ideologiske profilen, spesielt innenfor rammene av sentrumsideologien. Likevel er tradisjonelle saker fortsatt så sentrale at partiet i liten grad beveger seg vekk fra det gamle ideologiske grunnlaget med sterke agrare innslag.

Centerpartiet

Allerede i begynnelsen av perioden løftet Cp frem idéutvikling og ideologisk arbeid som viktig. Partiet var opptatt av å vise til relevansen av hovedelementene i sentrumsideologien, både i svensk og internasjonal sammenheng. Samtidig pekte CP allerede her på at blokktankegangen hadde mistet relevans, og at løsningene finnes i sentrum. Som de selv skrev: «*Lösningarna på 90-talets politiske och ekonomiska frågor måste sökas i det politiska mittfället*» (Cp 1989: 31). Dette er en indikasjon på at man allerede rett før 1990 mente at venstre- og høyreideologiene hadde mistet relevans, og at man fremhevet den sentrumsbaserte

ideologien som den beste. Det etterfølgende regjeringssamarbeidet med sentrum-høyresiden viser et trekk som skiller Cp fra Sp. Cp var mer eksplisitte på at man ønske å løfte frem eget ideologisk grunnlag også innenfor rammene av regjeringssamarbeidet. I motsetning til Sp virker Cp til å være mer visjonære med hensyn til hva de kan få til, spesielt innenfor rammene av sentrumsideologien på områder som miljø og desentralisering av makt og kapital (Cp 1991: 34, Cp 1992: 30-31). I 1993, mot slutten av regjeringssamarbeidet, oppsummerte partiet på følgende måte: «*Centern fullföljer därmed sitt uppdrag i regjeringen att göra Sverige best i världen på miljö, återskapa ekonomisk utveckling och regional rättvisa*» (Cp 1993: 31).

Neste sentrale utviklingstrekk fant sted først i 1995. Dette året nedsettes det egne idépolitiske arbeidsgrupper som skulle utvikle hva man kaller «*den visionära debatten i Centerpartiet*» (Cp 1995: 31) Arbeidsgruppene tok for seg politikkområder innenfor sentrumsideologien, men også nye politikkområder som næringspolitikk. Også her skiller Cp seg fra Sp. For det første forsøkte man aktivt å inkorporere nye saksområder i den ideologiske profilen, dette gjorde Sp i liten grad. For det andre nevnes ikke de tradisjonelle sakene overhodet når Cp løfter den ideologiske debatten, f.eks. er den agrare dimensjonen utelatt. De idépolitiske arbeidsgruppene fortsatte sitt arbeid frem mot valget i 1998, dette illustrerer hvordan ideologi og idéutvikling ble fremhevet som sentralt frem mot valget i 1998 (Cp 1996: og Cp 1997: 30-31). Valgresultatet i 1998 ble tidenes dårligste, og partiet tok selvkritikk blant annet i forhold til at den ideologiske profilen var for diffus (Cp 1998:32-33). Umiddelbart settes det i gang et nytt forsøk på å danne en klar og gjenkjennelig profil, der idéutvikling og ideologisk arbeid står sentralt. Denne prosessen varte i hele mandatperioden frem til valget i 2002. Blant annet forankret Cp det ideologiske grunnlaget i et nytt verdiprogram i 2000, som skulle «*meisla ut kärnan i politiken (...) är en del i det idémassiga arbetet*» (Cp 2000: 3). Igjen løftes idé- og ideologiutvikling høyt opp på agendaen med «livskraft, livskvalitet og selvbestemmelse» som sentrale hovedelementer. Heller ikke her finner man referanser til de tidligere kjernesakene, Cp later til å være opptatt av å bytte ut den tradisjonelle ideologiske klesdrakten.

Denne andre perioden med sterk vektlegging av ideologisk arbeid mellom 1998-2002 ga bedre resultater enn den forrige. Partiet økte oppslutningen i 2002, og evalueringen av valgkampen viste blant annet at en tydeligere idéprofil var en av årsakene til fremgangen. Det videre fokuset på ideologi og idéutvikling (2002-2006) kan ses som en tredje prosess, eller som en videreføring av den andre perioden. Idéutvikling for å skape en klar profil ble her definert som en av de fire hovedpunktene i valgstrategien *Visjon 2006* der målet var et ikke-

sosialistisk samarbeid med et sterkt Cp. Det var i denne perioden partiet refererte til seg selv som det mest spennende partiet i svensk politikk, rent idémessig (Cp 2003: 4-13, Cp 2004: 4-9). Her ser man hvor høyt på dagsorden ideologi og idéutvikling ble satt. Dette ga suksess i valget i 2006, da oppslutningen økte og Cp igjen gikk inn i regjering (Cp 2005/2006: 1-8). Cp videreførte mye av den samme strategien i den nye valgstrategien *Uppdrag 2010*, der et av hovedpunktene var å utvikle den mest spennende idéprofilen/politikken. Også her er det tydelig at Cp ønsket å fremheve spesielt sentrumsidéene/sentrumsideologien innenfor rammene av regjeringssamarbeidet (Cp 2007/2008: 1-9). I dette valget gikk imidlertid Cp tilbake. Selv hevdet partiet at det var to hovedårsaker til dette. Den ene var regjeringslitasje. Den andre er langt mer interessant. Cp hevdet at det skuffende valgresultatet i 2010 skyldtes: «*Under 2000-talet fram till 2006 var Centerpartiets Sveriges mäst spennande idéparti. Centerpartiet har inte lyckats fortsätta detta arbetet*» (Cp 2009/2010: 350). Etter det siste valget i perioden var det altså lite som tydet på at ideologi på generelt grunnlag ble gitt mindre plass, fordi man eksplisitt koblet idéutvikling og en gjenkjennelig ideologisk profil med det å lykkes i valg.

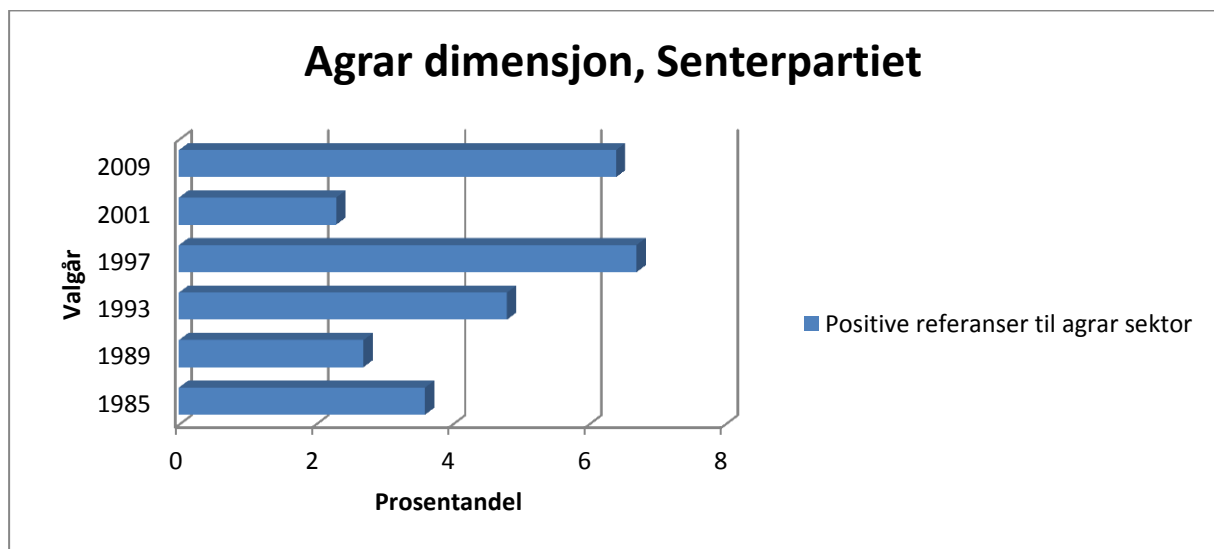
Totalt sett viser utviklingen hvordan Cp fokuserer enda mer eksplisitt på idéutvikling og ideologisk arbeid enn det Sp gjør, og det settes i direkte sammenheng med det å lykkes i valg. Dette tyder ikke på en generell nedtoning av ideologi, slik en utvikling i retning av catch all-modellen vil forvente (Kirchheimer 1966). Det som imidlertid er verdt å merke seg er hvordan fokuset på idéer og ideologi ikke lenger dreier seg rundt de tradisjonelle sakene. I motsetning til hos Sp er de agrare innslagene omtrent borte. Sentrumsideologien har tatt over som det dominerende ideologiske grunnlaget.

7.2.2 Nedtoning av (tradisjonell) ideologi

I hvilken grad har Sp og Cp tonet ned den tradisjonelle ideologien i partiprogrammene? Dette skal studeres gjennom å se på utviklingen av den agrare dimensjonen og proteksjonismedimensjonen. Vektlegging av agrar dimensjon i form av bedre rammevilkår for den agrare sektoren/primærnæringene og positive referanser til proteksjonisme som politisk virkemiddel ses her som uttrykk for den tradisjonelle ideologien. Alle figurer i delkapitlet bygger på kildemateriale fra Comparative Manifesto Project.

Senterpartiet

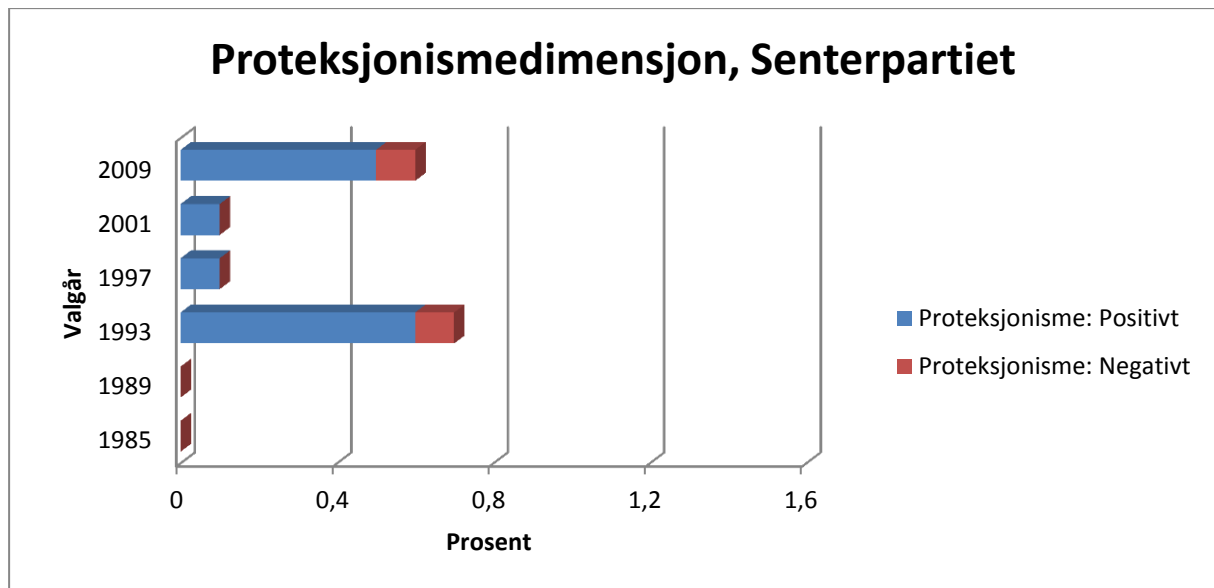
Andelen av partiprogrammene som er brukt på å referere til et av de to områdene i Sp sine partiprogrammer til parlamentsvalg etter 1989 fremkommer av figur 3 og 4. I alle figurer har jeg valgt å inkludere også 1985 for å vise overgangen til den aktuelle analyseperioden. Som man kan se av figur 3 er den agrare dimensjonen viktig i Sp sine partiprogrammer også i slutten av analyseperioden, det er et politikkområde det brukes nokså mye plass på. Positive referanser til den agrare sektor/primærnæringene og tiltak som kan bedre denne gruppens situasjon utgjorde i 2009 over 6 prosent av partiprogrammet. Utviklingen siden 1989 er ikke entydig. I 1989 var dimensjonen mindre sentral, før den ble mer sentral frem til 1997. Mellom 1997 og 2001 falt imidlertid andelen betydelig, før den gikk relativt kraftig opp frem til 2009. Nettopp den kraftige veksten etter ca. 2000, og det faktum at dimensjonen i perioden sett under ett ikke har blitt mindre sentral (eller nedtonet) gir lite grunnlag for å mene at den agrare dimensjonen som representant for partiets tradisjonelle ideologi har blitt mindre viktig.

Figur 3 Agrar dimensjon, Senterpartiet.

Figur 4 gir grunn til å trekke den samme slutningen hva gjelder proteksjonismedimensjonen. I begynnelsen av perioden stod hverken positive eller negative referanser til proteksjonisme sentralt. Det er viktig å bemerke at prosentandelene i denne dimensjonen er svært lave, mye lavere enn for den agrare dimensjonen. Av figuren kan man se at andelen var på sitt høyeste i 1993, før den sank kraftig til 1997, og holdt seg svært lav også i 2001. Mellom 2001 og 2009 økte fokuset på proteksjonisme som politisk virkemiddel igjen. Negative referanser til proteksjonisme som politisk virkemiddel har ikke vært sentralt i perioden. Dette ble nevnt i

1993 og 2009, men andelen er kun på 0,1 prosent. Proteksjonismedimensjonen er mindre viktig enn den agrare dimensjonen, men positive referanser til proteksjonisme som politisk virkemiddel sett som et uttrykk for partiets tradisjonelle idelogi har ikke blitt mindre viktig i perioden sett under ett. Sp har altså i liten grad tonet ned den tradisjonelle ideologien etter 1990, tvert i mot ser man at den fortsatt står sentralt for partiet. Dette indikerer i liten grad tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

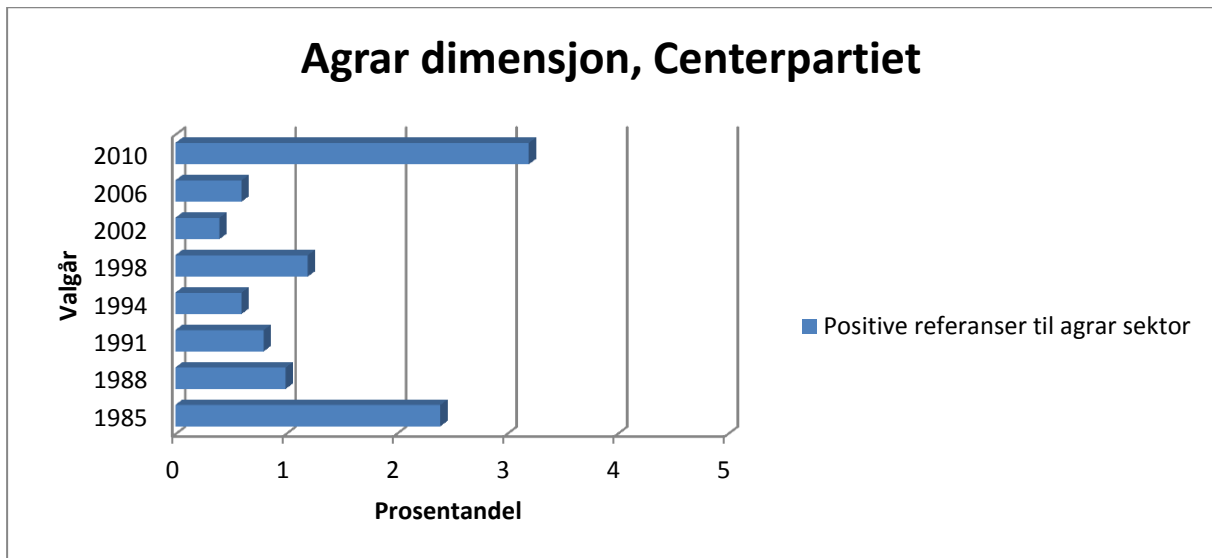

Figur 4 Proteksjonismedimensjon, Senterpartiet.

Centerpartiet

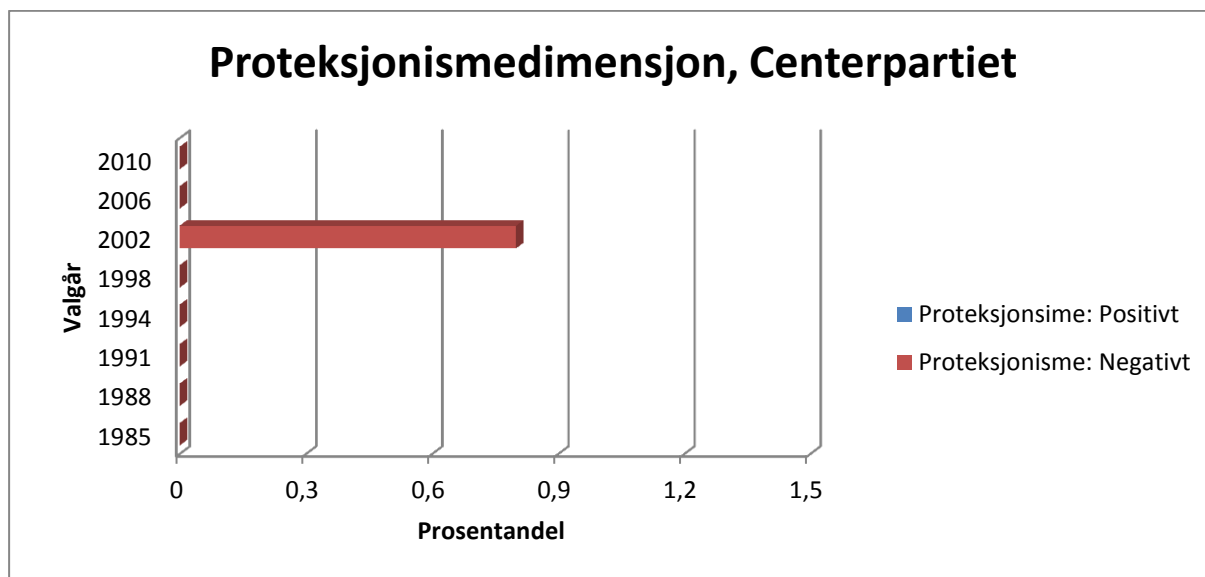
Figur 5 viser andelen som er brukt på den agrare dimensjonen i Cp sine partiprogrammer. Sammenliknet med Sp er positive referanser til den agrare sektoren mindre dominerende. Heller ikke her er utviklingen entydig, de to tidspunktene der andelen var størst var i 1985, i det siste valget før analyseperioden starter, og ved det siste valget i 2010, der andelen var på henholdsvis ca. 2 og 3 prosent. I mellomtiden lå andelen stort sett på mellom 0,5 og 1 prosent. På hele 90-tallet og godt inn på 2000-tallet var altså den agrare dimensjonen nesten på vei ut av Cp sine programmer. Den agrare dimensjonen som representant for den tradisjonelle ideologien har ikke har forsvunnet helt, men den er gjennomgående langt mindre viktig enn det den var for Sp i samme periode, spesielt på 90-tallet og en god stund inn på 2000-tallet. Det er mulig å argumentere for at det agrare fokuset som representant for den tradisjonelle ideologien i større grad har blitt nedtonet for Cp, selv om andelen økte fra 2006 til 2010. Jeg

mener man kan argumentere for dette fordi det er tydelig at dimensjonen som helhet har vært langt mindre sentral i hele analyseperioden.

Figur 5 Agrar dimensjon, Centerpartiet.

Figur 6 viser proteksjonismedimensjonen for Cp. Igjen er det viktig å merke seg at andelene er svært lave sammenliknet med den agrare dimensjonen. Figuren viser, med unntak av 2002, et relativt klart empirisk bilde av perioden etter 1990. Positive referanser til proteksjonisme som politisk virkemiddel har aldri vært nevnt i analyseperioden. CMP-dataene viser at det eneste programmet der det ble referert til proteksjonisme som politisk virkemiddel var i 2002, og da var det kun negative referanser som gjorde seg gjeldene. Også her mener jeg man kan argumentere for at den tradisjonelle ideologien i større grad har blitt nedtonet for Cp. Selv om en nedtoningsprosess ikke kan spores direkte (fordi partiet aldri har referert positivt til proteksjonisme etter 1990) fremgår det tydelig at de positive referansene har falt helt vekk, noe de ikke har gjort for Sp.

Figur 6 Proteksjonismedimensjon, Centerpartiet.

Totalt viser gjennomgangen av de to dimensjonene at det er mulig å argumentere for at Cp har tilnærmet seg catch all-modellen (Kirchheimer 1966) i større grad enn det Sp har gjort, fordi begge dimensjonene som representanter for tradisjonell ideologi står mer sentralt i Sp sine programmer enn i Cp sine. Man bør likevel være forsiktig med å overdrive utviklingen fordi det er snakk om små andeler, spesielt i proteksjonismedimensjonen.

7.3 Utvikling av (bredde i) politisk profil

7.3.1 Helhetlig politisk profil

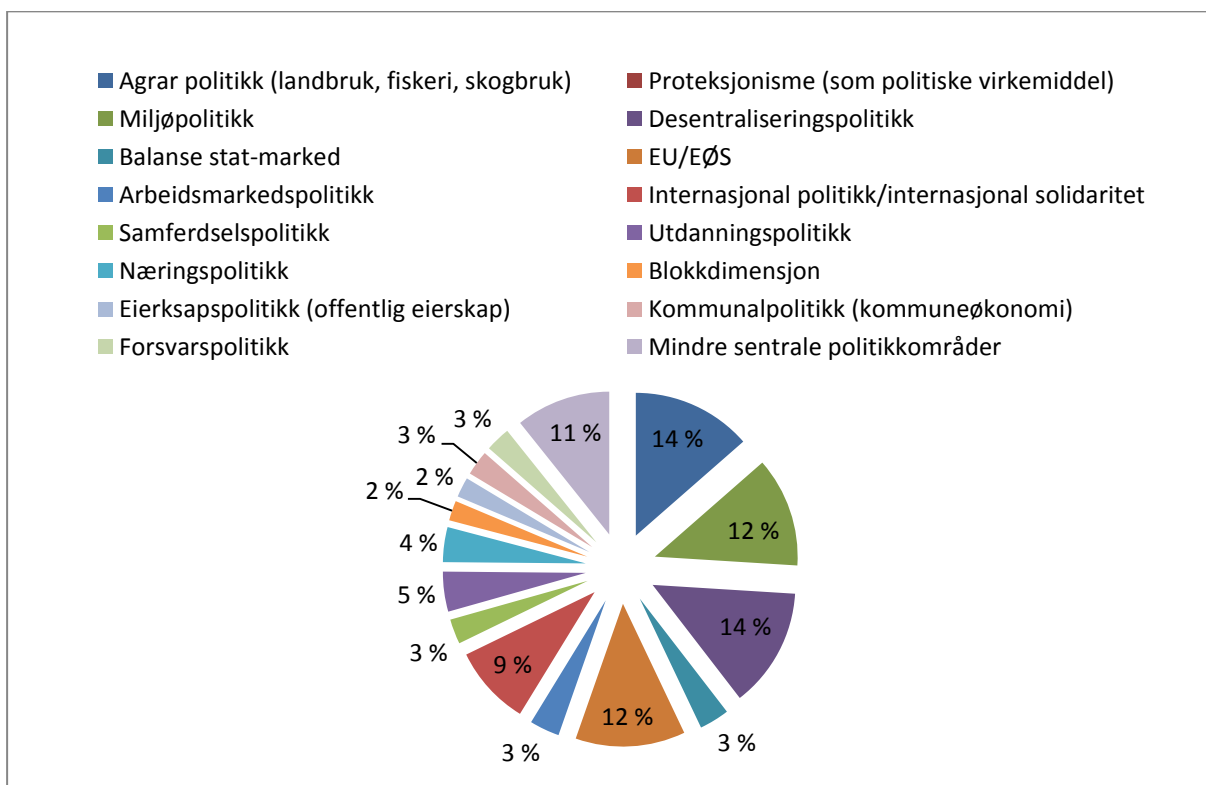
Hva kan årsmeldingene på generelt grunnlag fortelle om utviklingen av den politiske profilen? Det sentrale her er ikke det substansielle innholdet i hver enkelt sak, men generelt *hvilke og hvor mange* politiske saksområder som dominerer partienes profil i den aktuelle perioden. Om det er slik at (mange) nye saksområder som ikke tidligere har vært sentrale vokser frem som viktige, bør dette ses som et uttrykk for at den politiske profilen har blitt bredere. Dette vil i så fall være en tilnærming til catch all-modellen, (Kirchheimer 1966).

Senterpartiet

Den neste delen av analysen retter seg mer spesifikt inn mot bestemte politikkområder, her gis det en fremstilling av den politiske profilen i sin helhet. Figur 7 viser oversikten over Sp for

perioden 1992-2010, på bakgrunn av koding av årsmeldingene.⁴⁰ Som en forenkling er de politikkområdene som hver for seg utgjør mindre enn 2 prosent av profilen samlet i en restkategori. Det gjør det mulig å fremstille de resterende saksområdene på en mer ryddig måte. Restkategorien utgjør til sammen 11 prosent av den politiske profilen (mindre sentrale politikkområder). Fremstillingen begrenser seg til å se på perioden som helhet, uten å gå inn på utviklingen år for år. Tallene viser dermed hvor stor andel av den politiske profilen hvert enkelt politikkområde har utgjort for perioden sett under ett.

Figur 7 Helhetlig politisk profil 1992-2010, Senterpartiet. Basert på koding av vedlagte uttalelser i årsmeldingene. N (antall uttalelser) = 193.

Figuren viser tydelig at landbruk, fiskeri og skogbruk har stått sentralt, jeg har kalt denne kategorien for agrar politikk. Her stiller man seg ensidig bak krav om bedre rammebetingelser for primærnæringene, og kategorien utgjør 14 prosent av profilen. Dette viser igjen hvordan den agrare dimensjonen fortsatt er viktig for Sp. Proteksjonisme (av primærnæringene) som selvstendig saksområde har ikke vært sentralt.⁴¹ Videre er miljøpolitikk og desentraliseringspolitikk sentrale politikkområder, og har utgjort henholdsvis 12 prosent og 14 prosent av profilen i perioden. Innenfor miljø rettes alltid fokuset mot

⁴⁰ Fremgangsmåten som ble benyttet i kodingen ble beskrevet i kapittel 5.4.2.

⁴¹ Det er imidlertid viktig å merke seg at flere av uttalelsene som er kodet innenfor agrar politikk inneholder elementer av proteksjonisme.

miljøvennlige tiltak for å sikre en bærekraftig utvikling i samfunnet, og innenfor desentraliseringspolitikk støtter Sp alltid tiltak som sikrer desentralisering av arbeid, makt og kapital. EU/EØS er ikke uventet et viktig politikkområde, den sterke nei-profilen fra 1994 har blitt videreført i hele perioden både når det gjelder norsk medlemskap i EU, men også motstand mot EØS-avtalen. Totalt har kategorien utgjort 12 prosent av profilen. Selv om EU/EØS ikke kan sorteres under tradisjonell ideologi er dette likevel en sak som har preget partiet også lenge før 1990, dette illustreres blant annet av den første folkeavstemningen om norsk EU-medlemskap i 1972 (se f.eks. Madsen 2001). Til sist har internasjonal politikk/internasjonalt solidaritet vært et sentralt politikkområde som har opptatt 9 prosent av profilen. Her inntar Sp alltid klare standpunkter til forsvar for de vanskeligstilte, f.eks. i flyktning- og asylpolitikken, eller klare standpunkter i favør av å ville stanse krig og væpnede konflikter i det internasjonale samfunnet. Foruten disse fem politikkområdene viser figuren de resterende politikkområdene som har utgjort minst 2 prosent av Sp sin politiske profil.

Det er altså fem politikkområder som i hovedsak har dominert den politiske profilen til Sp. Det er ikke lett å vurdere om dette er *mange nok* saksområder til å utgjøre en bred politisk profil som har beveget seg i retning av catch all-modellen (Kirchheimer 1966). Det er viktig å huske på at det er begrenset hvor mange saksområder som kan innta en dominerende posisjon. Oversikten for Sp viser at det er mange politikkområder som er en del av profilen, men flertallet av disse politikkområdene opptar en så liten del av profilen at man vanskelig kan kalle de for dominerende. Hva gjelder de fem politikkområdene som er dominerende er det spesielt to som i høy grad representerer tradisjonelle saker og politikk som var viktige også før 1990. Dette gjelder agrar politikk og EU/EØS. Miljø, desentralisering og internasjonal politikk/internasjonalt solidaritet representerer i større grad «nyere» saksområder som etter hvert har blitt mer fremtredende. Det er grunnlag for å si at den politiske profilen til Sp generelt sett har blitt bredere, men to forhold gjør at det ikke er mulig å snakke om en full tilnærming til catch all-modellen. For det første utgjør tradisjonelle saksområder fortsatt en betydelig del av profilen, og for det andre er det kun fem politikkområder som inntar en dominerende posisjon. Det er vanskelig å tallfeste hvor stor andelen må være for at saksområdet skal regnes som dominerende. Jeg mener en profil der flere saksområder utgjør mellom 7-10 prosent av profilen kan sies å være en tilnærming til catch all-modellen i større grad enn om færre saksområder utgjør 10-15 prosent av profilen, fordi det i det første tilfellet viser en større spredning i hva partiet anser som (relativt) viktige saker. Nettopp dette vil partier innenfor catch all-modellen gjøre for å tiltrekke seg velgere fra ulike grupper.

Centerpartiet

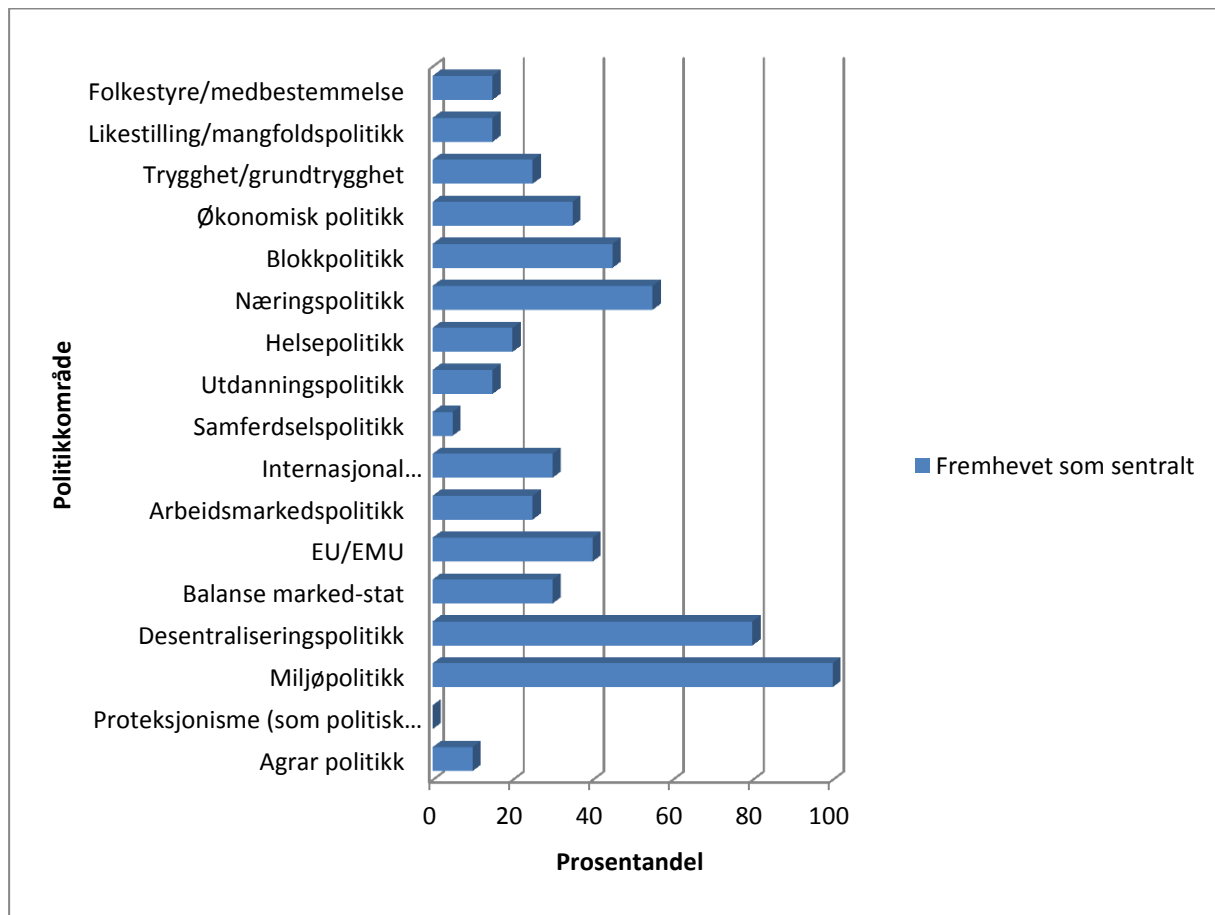
Figur 8 viser Cp sin politiske profil i årene 1998-2010. Figuren er ikke forenklet på samme måte som ovenfor, og viser dermed alle politikkområdene som har utgjort Cp sin profil siden 1988, uansett hvor sentrale de har vært. Det som er tydelig er at hoveddelene av Cp sin politiske profil fordeler seg utover flere politikkområder enn det tilfellet er for Sp. Som vi så, var det i hovedsak fem politikkområder som dominerte Sp sin profil, mens mange politikkområder utgjør mindre viktige andeler. Det er viktig å huske på at fremgangsmåten som er benyttet her er annerledes.⁴² Figur 8 viser i prosent hvor stor andel av årsmeldingene som har fremhevet et bestemt politikkområde. Om grafen f.eks. viser en andel på 80 prosent, slik den gjør for desentraliseringspolitikk, betyr dette at 16 av totalt 20 årsmeldinger har fremhevet saksområdet som viktig. Heller ikke her har jeg studert utviklingen år for år, figuren gir oversikt over perioden 1988-2010 sett under ett.

Til tross for ulik fremgangsmåte, er det likevel tydelig at Cp etter 1990 har siktet mot en bredere politisk profil enn det Sp har gjort. Det er hele 15 politikkområder som fremheves som viktig i mer enn 10 prosent av årsmeldingene. Også her er det vanskelig å definere akkurat hvor ofte et saksområde må ha blitt fremhevet for at det skal anses som en dominerende saksområde i profilen som helhet. Jeg har valgt å sette denne andelen til 30 prosent (fremhevet i seks årsmeldinger), fordi dette betyr at saksområdet i snitt har blitt fremhevet i hver valgperiode. 8 politiske saksområder har blitt fremhevet i 30 prosent av årsmeldingene (eller mer). Miljøpolitikk og desentraliseringspolitikk har vært viktigst. Andelene er på henholdsvis 100 prosent og 80 prosent, med samme substansielle fokus som ble beskrevet for Sp ovenfor. Politikkområdet EU/EMU har stått sentralt (andel på 40 prosent), og preges av nøytralt syn på EU på begynnelsen av 1990-tallet, deretter et positivt syn på EU-medlemskap inn mot folkeavstemningen og til slutt negativt syn på svensk medlemskap i EMU. Næringspolitikk har blitt trukket frem i 55 prosent av årsmeldingene og har blitt viktig som en del av profilen, spesielt etter 2000 (se Cp 2000). Her er det bedre rammevilkår for næringslivet, spesielt næringsliv ute i regionene, som dominerer partiets syn. Balanse-stat-marked har blitt fremhevet i 30 prosent av årsmeldingene. Cp innehadde først en balansert posisjon, før man senere beveget seg mot en mer høyreorientert posisjon (marked) (Cp 2007/2008). Hva jeg har valgt å kalle blokkpolitikk har vært preget av den samme utviklingen. Tidlig på 90-tallet beveget CP seg mot en mer sentrumsbasert posisjon, før de

---

⁴² Se kapittel 5.4.2 for en beskrivelse av fremgangsmåten.

samarbeidet tett med SAP (utenfor regjering) i perioden 1994-1998. Etter 1998 beveget Cp seg tilbake igjen i sentrum-høyre-blokken, spesielt etter at Alliansen begynte å ta form (Cp 2004). Dette har blitt fremhevet i 45 prosent av årsmeldingene.

Figur 8 Helhetlig politisk profil 1988-2010, Centerpartiet. Basert på koding av hvilke saksområder partiet fremhever i årsmeldingene. N (antall årsmeldinger) = 20.

Økonomisk politikk har også vært sentralt for Cp, og har blitt fremhevet i 35 prosent av årsmeldingene. Saksområdet preges av kompromiss, der man når enighet vekselvis med venstrepartiene og høyrepartiene i økonomiske spørsmål. Avslutningsvis har internasjonal politikk/internasjonale solidaritet vært sentralt (andel på 30 prosent). Her tas det til orde for å spre sentrumsidéene til det internasjonale samfunnet og å hindre krig og konflikt.

Det er tydelig at Cp etter 1990 aktivt har søkt, men også faktisk utviklet en bredere politisk profil. Jeg mener to forhold viser at den helhetlige politiske profilen til Cp har tilnærmet seg catch all-modellen i større grad enn Sp sin. For det første er det flere politiske saksområder som fremheves som sentrale for profilgrunnlaget, profilen er bredere. For det andre (og tett forbundet med det første) er ikke tradisjonelle saker lenger en viktig del av Cp sin profil.

Ovenfor så vi at agrar politikk utgjorde 14 prosent av Sp sin profil. Det at Cp nær aldri fremhever dette som viktig gjør at det skaper rom for å fokusere på andre saker, som er med på å trekke partiet mer i retning av catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

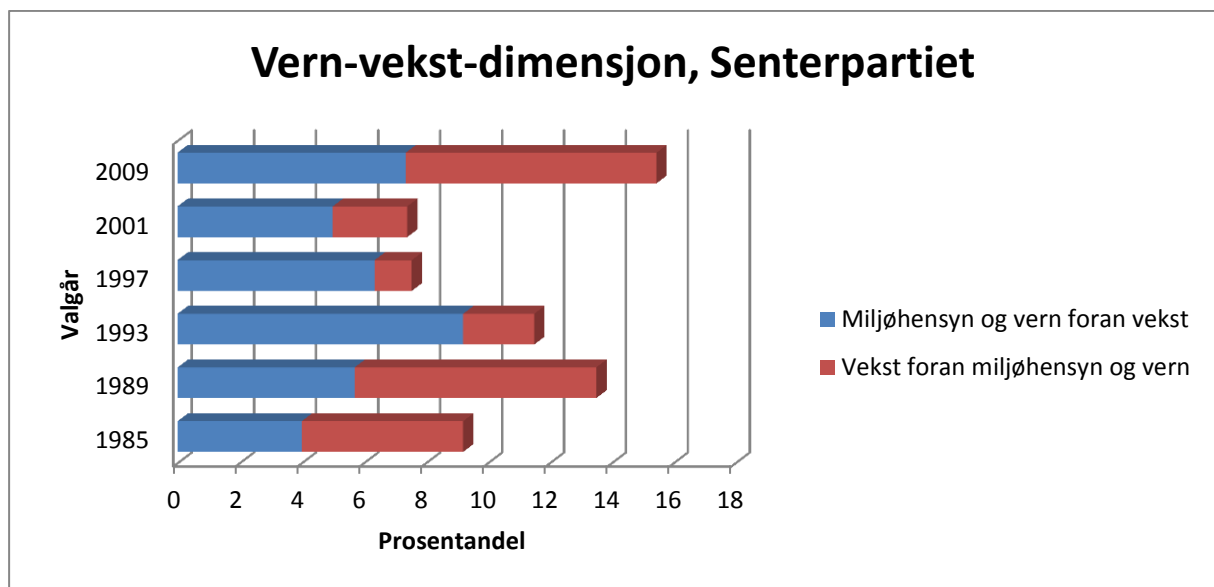
7.3.2 Spesifikk politisk profil

Ovenfor ble den generelle politiske profilen presentert. Dette ga ikke mulighet for å gå dypt inn i det substansielle fokuset i hvert enkelt saksområde. Nettopp dette skal gjøres i det siste steget av analysen, med utgangspunkt i de tre sentrale områdene innenfor sentrumsideologien (Widfeldt 2001:16.19). Vi så ovenfor at sentrumsideologien er en viktig del av profilen som helhet, men bildet som ble tegnet var generelt. Her er målet å vise mer spesifikt hvordan de tre saksområdene har utviklet seg etter 1990. Om det er slik at den empiriske analysen viser at partiene i økende grad har vektlagt sentrumsideologi i den politiske profilen bør dette ses om en del av en utvikling der den politiske profilen har blitt bredere på bekostning av tradisjonell ideologi og tradisjonelt saksfokus. En miljøpolitikk som fremmer miljøhensyn og vern foran vekst, en desentraliseringspolitikk som fremmer desentralisering foran sentralisering, og til slutt et forsøk på å innta en balansert posisjon mellom stat og marked ses her som utviklingstrekk i retning av sentrumsideologien (jf. Widfeldt 2001: 16-19). Hver av figurene viser i prosent hvor stor andel av partiprogrammene som er kodet innenfor den aktuelle kategorien. Alle figurer i delkapitlet bygger på kildemateriale fra Comparative Manifesto Project.

Vern-vekst-dimensjon

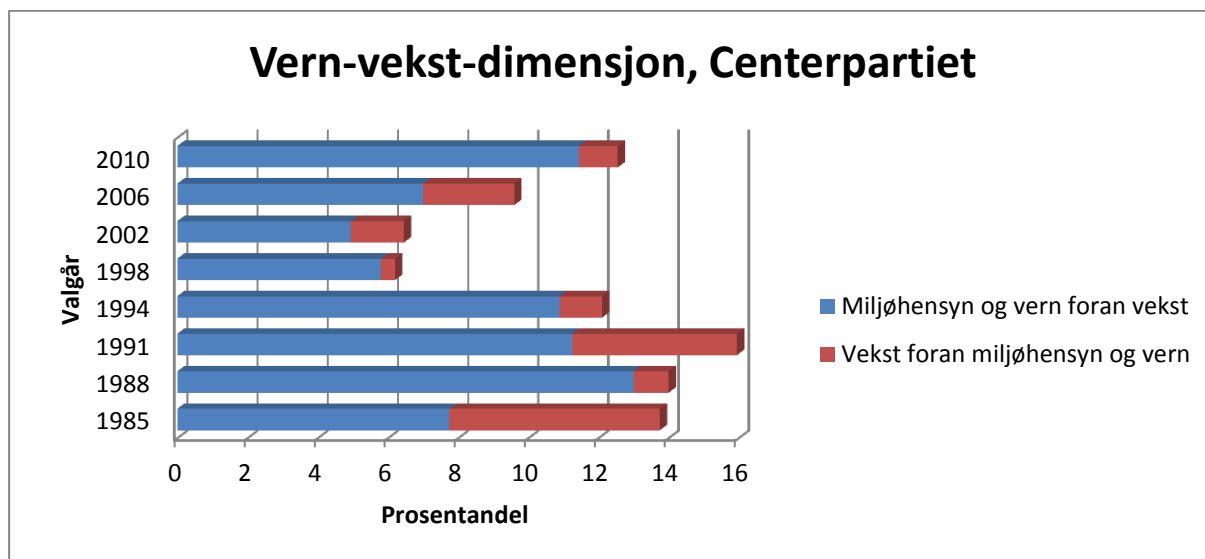
Figur 9 og 10 viser utviklingen av vern-vekst-dimensjonen for henholdsvis Sp og Cp. For Sp sin del kan man se at miljøhensyn og vern, i perioden sett under ett har blitt noe viktigere. Man kan imidlertid identifisere en liten tilbakegang i 1997 og 2001, før andelen går opp igjen i 2009. Da omhandlet i overkant av 7 prosent av partiprogrammet politikk rettet mot vern av miljøet. Et trekk som er interessant er hvordan andelen av programmene som fremmer vekst og produktivitet foran miljøhensyn og vern går betydelig tilbake i løpet av 1990-tallet og holder seg lav frem til 2001, før den øker relativt kraftig frem til 2009. Ved siste valg er andelen av programmet som fremmer vekst større enn andelen som fremmer vern og miljøhensyn. Totalt sett varierer viktigheten av miljødimensjonen, men miljøhensyn og vern stod sentralt i 2009 og den empiriske utviklingen tyder på at dette er et saksområde som er vel

etablert som en del av den politiske profilen, og det ser ut til at denne utviklingen har blitt styrket de seneste årene. Det er for øvrig verdt å merke seg at vern-vekst-dimensjonen sett under ett, både den delen som fremmer miljøhensyn og vern, og den som fremmer vekst fikk større plass i partiprogrammet i 2009 enn noen gang tidligere, da over 15 prosent av programmet var dedikert til et av disse temaene.

Figur 9 Vern-vekst-dimensjon, Senterpartiet.

Figur 10 viser utviklingen av Cp sin miljødimensjon. Også for Cp varierer det en del fra valg til valg hvor stor andel av programmet som fremmer miljøhensyn og vern. Andelen lå på ca. 8-12 prosent fra midten av 1980-tallet og frem til midtveis på 1990-tallet, dette er en noe større andel enn hva vi så for Sp ovenfor. I de etterfølgende valgene, spesielt i 1998 og i 2002, falt andelen noe, før den steg igjen både i valget i 2006 og ikke minst i 2010, da over 10 prosent av programmet var dedikert til miljøhensyn og vern. Det er verdt å merke seg at andelen av programmet som fremmer vekst foran miljøhensyn og vern i liten grad ser ut til å ha vært sentral. Særlig fra 1994 og ut analyseperioden er det tydelig at det partiet har lagt seg på en mer miljøorientert linje på dimensjonen. For øvrig kan det trekkes fram at det allerede tidlig på 1990-tallet var tydelig at miljøvennlig politikk utgjorde en større del av programmene enn det den agrare dimensjonen gjorde. Dette kan igjen være et uttrykk for at Cp gradvis har byttet ut det tradisjonelle fokuset med sentrumsideologien.

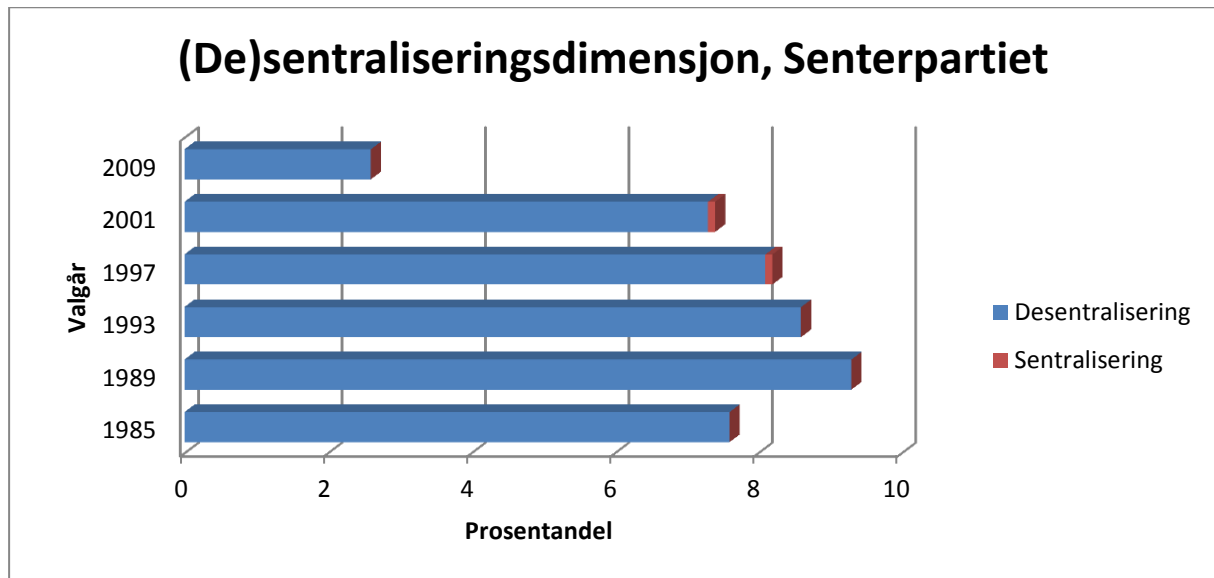
Figur 10 Vern-vekst-dimensjon, Centerpartiet.

I et komparativt perspektiv er det spesielt ett trekk som jeg mener er viktig. Vern-vekst-dimensjonen sett under ett er ikke nødvendigvis mer dominerende hos Cp enn den er hos Sp. F.eks. viser figurene at Sp ved siste valg brukte om lag 15 prosent av programmet på dimensjonen, mens Cp brukte i overkant av 12 prosent. Det som imidlertid er mest interessant her er det substansielle innholdet. En tydelig forskjell mellom partiene er at Cp i mye større grad fremmer miljøhensyn og vern foran vekst, andelen der de fremmer vekst foran miljøhensyn og vern har gjennomgående vært svært lave. Ovenfor så vi at Sp i betydelig grad også fremmer vekst foran miljøhensyn og vern som en del av vern-vekst-dimensjonen. Dette kan tyde på at politikk innrettet mot miljøhensyn og vern som en sentral del av sentrumsideologien har farget den politiske profilen til Cp i større grad enn Sp etter 1990. Uansett er det tydelig hvordan vern-vekst-dimensjonen har etablert seg som viktig, og har vært med på å skape en bredere profil i retning av catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

(De)sentraliseringsdimensjon

Figur 11 og 12 viser utviklingen av (de)sentraliseringsdimensjonen for henholdsvis Sp og Cp. Et trekk som tydelig fremgår av figuren er hvordan referanser til sentralisering er totalt fraværende, det er tydelig at partiet har ønsket et desentralisert heller enn et sentralisert politisk system. Desentraliseringsdimensjonen er sentral som en del av sentrumsideologien, og har vokst frem som en sentral del av Sp sin politiske profil fra begynnelsen av 1990-tallet.

6-8 prosent av partiprogrammet har omhandlet dette politikkområdet, som må kunne sies å være betydelig.

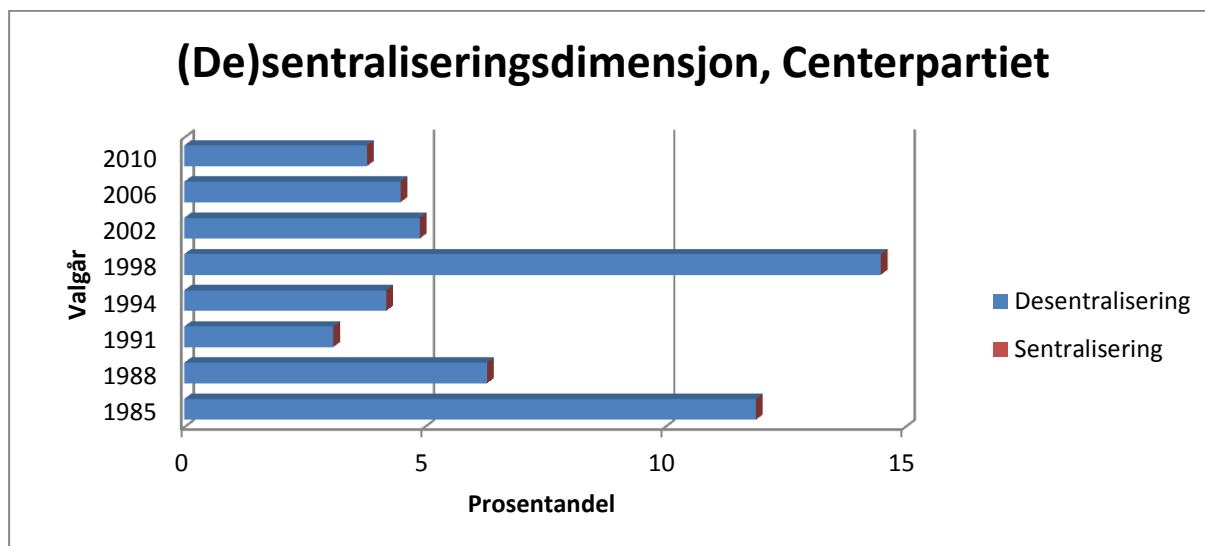

Figur 11 (De)sentraliseringsdimensjon, Senterpartiet.

Det er likevel verdt å merke seg at andelen har gått gradvis nedover, spesielt mellom 2001 og 2009 falt den betraktelig. Dette kan være tegn på en trend der partiet velger å vektlegge desentralisering noe mindre. Som det ble vist ovenfor, fokuserte velgerstrategiene til Sp fra og med 2004 på å utvide velgermassen, spesielt i sentrale strøk (Sp 2004: 3-5, Sp 2005: 1-3 og Sp 2009: 2-4). Kanskje kan det være slik at noe mindre fokus på et desentralisert politisk system de seneste årene er en del av et forsøk på å tilnærme seg velgere i sentrale strøk?

Figur 12 viser utviklingen til Cp sin desentraliseringsdimensjon. Her varierer andelen betydelig. Toppunktene i analyseperioden var ved det første valget i 1985 og i 1998, da godt over 10 prosent av partiprogrammene omhandlet (de)sentralisering. I liket med hva vi så for Sp er positive referanser til sentralisering totalt fraværende. Også Cp har plassert seg som et parti som har tatt til orde for et desentralisert politisk system. Av figuren kan man se at det også for Cp ser ut til at desentraliseringsdimensjonen har blitt mindre sentral de seneste årene. Etter toppunktet i 1998 har andelen gått gradvis nedover, til i underkant av 4 prosent i 2010. Som det ble vist tidligere igangsatte Cp velgerstrategier som i stor grad rettet seg mot å rekruttere flere velgere fra sentrale strøk (Cp 1999: 3-5, Cp 2004: 4-9, Cp 2007/2008: 1-9). Det kan tenkes at Cp i sin søken etter velgere i sentrale strøk har fokusert mindre på desentralisering de senere årene.

Figur 12 (De)sentraliseringsdimensjon, Centerpartiet.

I et komparativt perspektiv er det klart at (de)sentraliseringsdimensjonen som en del av sentrumsideologien har utviklet seg til å bli en sentral del av begge partienes profil. Sett bort i fra Cp sitt toppunkt i 1998 er andelen som regel større i Sp sine programmer enn i Cp sine. Begge partier preges imidlertid av en tilbakegang i fokuset på desentralisering i de seneste partiprogrammene, og denne tilbakegangen har vært kraftigere for Sp enn for Cp. Dermed var (de)sentraliseringsdimensjonen mest sentral hos Cp ved siste valg. På den ene siden er det tydelig hvordan desentralisering som et sentrumsideologisk politikkområde har vært en sentral del av profilen. Slik sett har dimensjonen vært med på å skape en bredere profil. På den andre siden viser tilbakegangen de seneste årene at partiene muligens ønsker å tone ned fokuset på desentralisering for i større grad å tilnærme seg også velgere i sentrale strøk, i så fall kan denne utviklingen representere en tilnærming til catch all modellen (Kirchheimer 1966).

Balanse stat-marked

Her presenteres først den standardiserte *venstre-høyre-skalaen (RILE-skalaen)*, deretter *syn på velferdsstaten* og til sist *syn på statens rolle i økonomien*. Slik det ble diskutert ovenfor er hovedmålet her å avdekke i hvilken grad partiene har søkt inn mot sentrum og dermed har tonet ned venstre-høyre-ideologien (slik sentrumsideologien og en tilnærming til catch all-modellen vil forvente), eller om partiene har søkt ut mot en av sidene og dermed ikke har nedtonet venstre-høyre-ideologien (ingen tilnærming seg catch all-modellen).

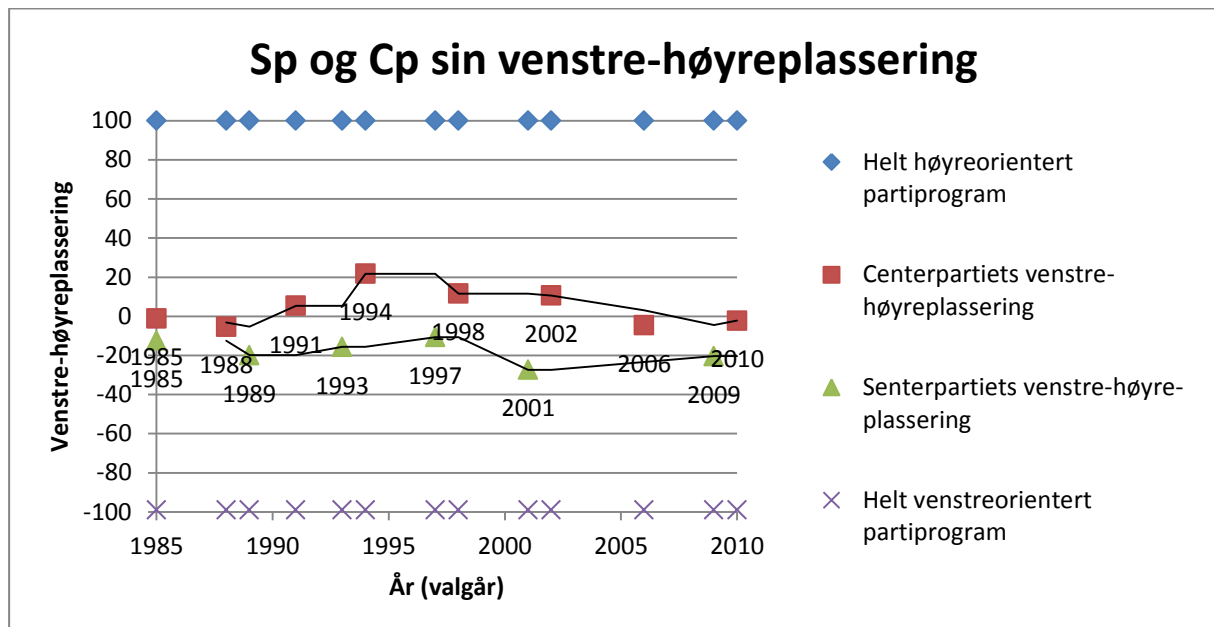
RILE-skalaen

Figur 13 viser partienes plassering langs CMP sin standardiserte venstre-høyre-akse. Figuren viser plasseringen partiene har fått langs denne akse i alle parlamentsvalgene utenom for Sp i 2005. Øverst i figuren markeres det som i følge den standardiserte akse er et fullstendig høyreorientert program (markedsorientert), nederst i figuren markeres det som i følge den standardiserte akse er et fullstendig venstreorientert program (statsorientert). Som vi ser av figuren, plasserer både Sp og Cp seg relativt nært sentrum. Avstanden mellom partiene var minst i 1985, da det ble avholdt valg i både Norge og Sverige. Dette året fikk Sp verdien -12,4 og Cp verdien -1,1, altså plassert litt til venstre for sentrum. I løpet av 1990-tallet og inn på 2000-tallet har utviklingen vært preget av at Sp har blitt gitt verdier på RILE-skalaen som har ligget til venstre for sentrum. Disse har variert mellom -10,6 i 1997 som den mest høyreorienterte posisjonen og -27,3 i 2001 som den mest venstreorienterte posisjonen. Sp har blitt kodet til venstre for sentrum i alle valg etter 1985. Cp har på den andre siden blitt gitt verdier på RILE-skalaen som for det meste har ligget til høyre for sentrum. Disse har variert mellom 21,8 i 1994 som den mest høyreorienterte posisjonen og -5,3 tilbake i 1988 som den mest venstreorienterte posisjonen. Cp har blitt kodet til venstre for sentrum i fire valg (1985, 1988, 2006 og 2010) men ved alle disse tilfellene ligger verdiene mellom -5,3 og 0, altså moderate venstreposisjoner. I de resterende valgene har Cp blitt kodet til høyre for sentrum.

Avstanden mellom partiene var moderat på slutten av 80-tallet. Den vokste inn mot overgangen til 1990-tallet, og ble spesielt stor på midten av 90-tallet. Ved valgene i henholdsvis 1993 og 1994 var avstanden mellom Sp og Cp på 36 punkter, hovedårsaken til dette var en betydelig høyredreining i Cp. Avstanden gikk noe ned igjen ved de neste valgene, før den ved valgene i 2001 og 2002 vokste til den største i perioden, 37 punkter.

Hovedårsaken til dette var en betydelig venstredreining i Sp. Denne avstanden har siden sunket betydelig. Innad i partiene er utviklingen ikke entydig, fordi både Sp og Cp preges av at de i noen perioder har dreid mot venstre, før de deretter har dreid mot høyre. Etter 2000 har Sp mellom 2001 og 2009 beveget seg litt mot høyre, men de befinner seg fortsatt solid plassert på venstresiden. Dette støttes av andre studier som har vist hvordan Sp var sentrale i å institusjonalisere sentrum-venstresamarbeidet i norsk politikk før valget i 2005 (Allern og Aylott 2009: 269-274) og som har vist hvordan Sp har dreid mot venstre (Narud og Valen 2007). Cp gikk til venstre mellom 2002 og 2006, før de stod nærmest stille frem til 2010. Cp dreide ørlite mot høyre mellom 2006-2010, men er fortsatt plassert rett til venstre for sentrum

(-2,2). Cp ligger likevel til høyre for Sp. Dette støttes av blant annet Allern og Aylott (2009: 274-278) som viser hvordan Cp var sentrale i å institusjonalisere sentrum-høyresamarbeidet i svensk politikk i forkant av valget i 2006.

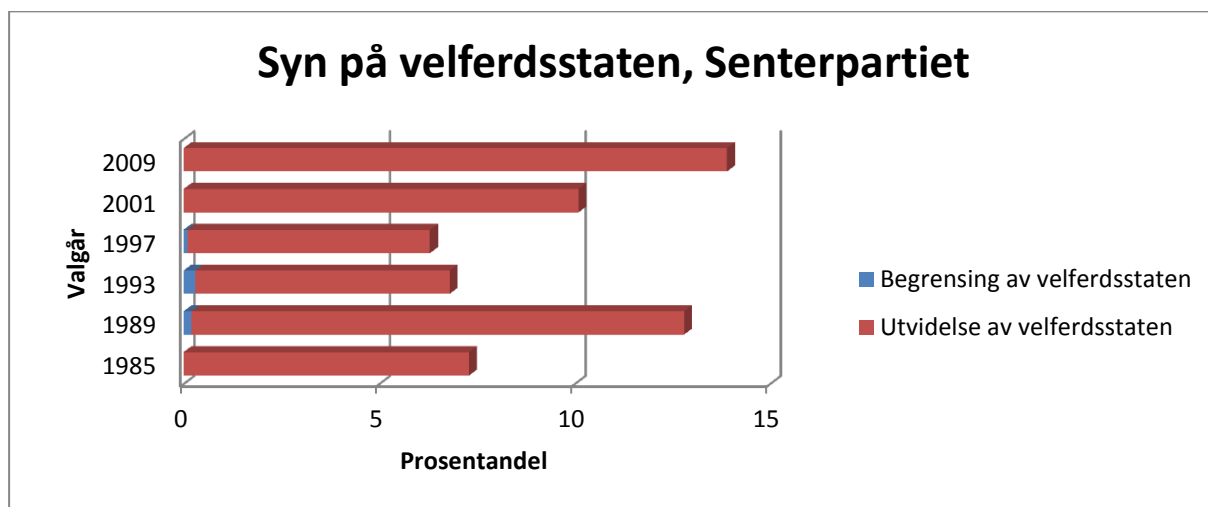
Figur 13 Venstre-høyre-plassering 1985-2009/2010, Senterpartiet og Centerpartiet.

Hva forteller utviklingen om tilnærmingen til catch all-modellen? Tidligere i perioden har avstanden mellom partiene vært betydelig, og det har vært en tydelig trend at Sp har befunnet seg til venstre for sentrum og at Cp har befunnet seg i en sentrum-(høyre)-posisjon. Den store avstanden har skyldtes enten venstredreining i Sp (2001) eller høyredreining i Cp (1994). Disse periodene tyder på at venstre-høyre-ideologien i liten grad ble nedtonet, snarere tvert i mot. Tilnærmingen til catch all-modellen var derfor liten. Utviklingen man har sett etter 2001/2002 er imidlertid annerledes. Sp er fortsatt plassert til venstre for sentrum, men har søkt inn mot sentrum (mot høyre) de seneste årene. Cp har siden 2002 søkt inn mot sentrum (mot venstre), og ble plassert rett til venstre for sentrum i 2010. Dette kan se ut til å være en trend, der partiene ønsker å nedtone venstre-høyre-ideologien ved å nærme seg sentrum, med det hovedmål å rekruttere velgere fra flere velgergrupper. En slik utvikling markerer i større grad en tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

Syn på velferdsstaten

Figur 14 og 15 viser utviklingen langs dimensjonen *syn på velferdsstaten* for henholdsvis Sp og Cp. Ønsket om å ville utvide velferdsstaten ses her som en venstreorientert preferanse

(statsorientert), mens ønsket om å ville begrense velferdsstaten ses som en høyreorientert preferanse (markedsorientert). For Sp er det spesielt ett trekk jeg mener er interessant. Sett bort ifra partiprogrammene i 1989, 1993 og 1997, der partiet kommer med marginale referanser til begrensning/innskrenkning av velferdsstaten, er det referanser til utvidelse av velferdsstaten som preger partiets standpunkt på dette området. Som man kan se av figuren har det variert en del hvor mye plass som blir brukt, men andelen har alltid vært på over 5 prosent.

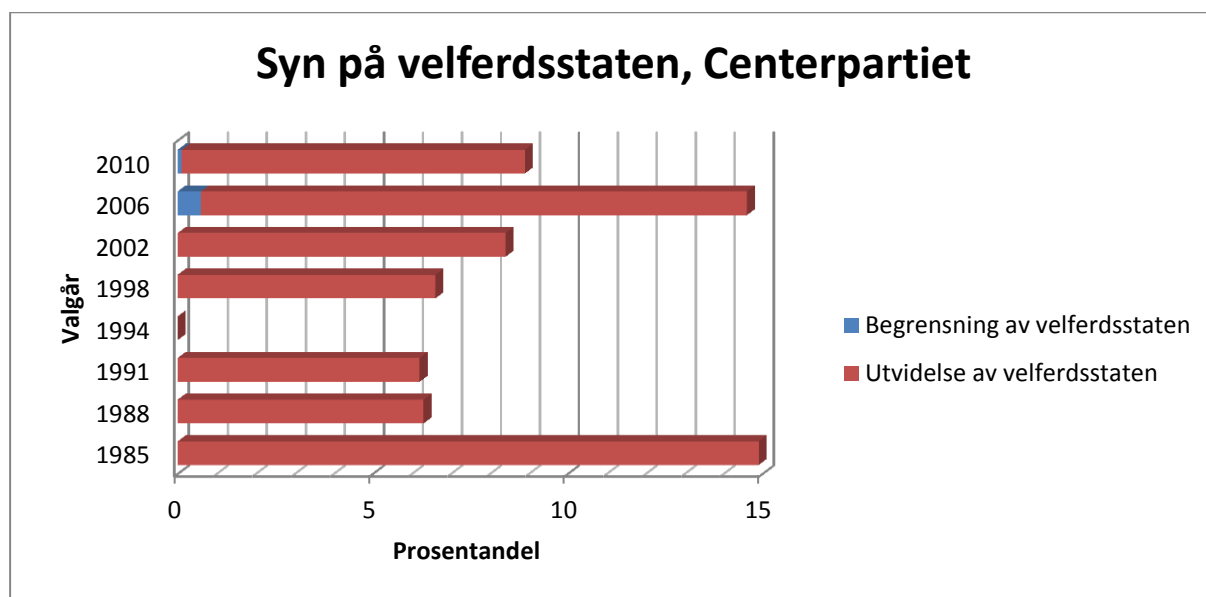

Figur 14 Syn på velferdsstaten, Senterpartiet.

Referansene til utvidelse av velferdsstaten synker fra 1989 til 1997, i samme periode som vi ovenfor så at partiet beveget seg noe mot høyre. Fra 1997 til 2009 økte andelen ganske kraftig, til å ligge på rett i underkant av 14 prosent. Dette sammenfalt med den sterke venstredreiningen partiet gikk gjennom fra 1997-2001. Til tross for en liten dreining mot høyre (inn mot sentrum fra venstre) fra 2001 til 2009, støtter et sterkt fokus på utvidelse av velferdsstaten og ingen fokus på begrensing av velferdsstaten opp rundt Sp sin posisjon som et parti plassert til venstre for sentrum.

Også for Cp er det tydelig at referanser til begrensning/innskrenkning av velferdsstaten er lite dominerende. Først i slutten av perioden, i 2006 og 2010 kommer marginale referanser til en slik begrensing. Ellers er det tydelig at utvidelse av velferdsstaten er et viktig område for Cp, Sett bort ifra 1994 da dette ikke blir nevnt overhodet (sammenfaller med den betydelige høyredreiningen 1991-1994) har andelen ligget på over 5 prosent i hvert program. Den holdt seg stabil rundt 1990, gikk betydelig ned til 1994 før den økte hvert år frem til 2006 og gikk

noe tilbake frem til 2010. Den generelle oppgangen i referanser til utvidelse av velferdsstaten man ser fra 1994-2006 gikk overens med den gradvise venstredreiningen.

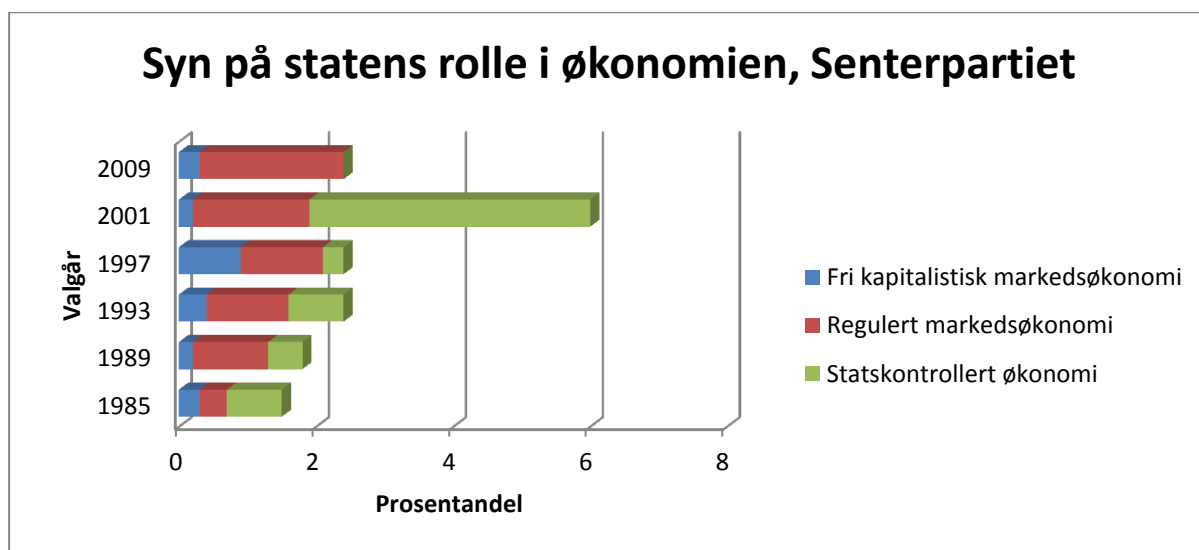
Figur 15 Syn på velferdsstaten, Centerpartiet.

I et komparativt perspektiv er det tydelig at begge partiene innenfor dette politikkområdet vektlegger utvidelse av velferdsstaten, og dermed inntar en venstreorientert posisjon. Andelen ligger som oftest på over 5 prosent. Begrensning av velferdsstaten som en mer høyreorientert posisjon har ikke stått sentralt for noen av partiene. Det er ikke lett å gi et entydig svar på hvilket av partiene som vektlegger utvidelse av velferdsstaten mest, da det varierer fra valg til valg hvilket parti som har brukt mest plass på dette. På generell basis er det spesielt ett poeng som er viktig å trekke frem, nemlig at det her i liten grad er mulig å spore det faktum at Sp langs RILE-skalaen er plassert betydelig lenger til venstre enn Cp, fordi også Cp inntar en tydelig venstreorientert posisjon i sitt syn på velferdsstaten. Dimensjonen gir liten grunn til å hevde at venstre-høyre-ideologien har blitt nedtonet. Man gjør imidlertid lurt i å huske at det å gå aktivt inn for å begrense velferdsstaten neppe er en sak som tiltrekker mange velgere, et parti som ønsker å skape en bred velgerprofil vil derfor neppe gjøre dette.

Syn på statens rolle i økonomien

Figur 16 og 17 viser utviklingen langs dimensjonen *syn på statens rolle i økonomien* for henholdsvis Sp og Cp. Her ses referanser til fri kapitalistisk markedsøkonomi som en høyreorientert posisjon (markedsorientert), referanser til regulert markedsøkonomi som en

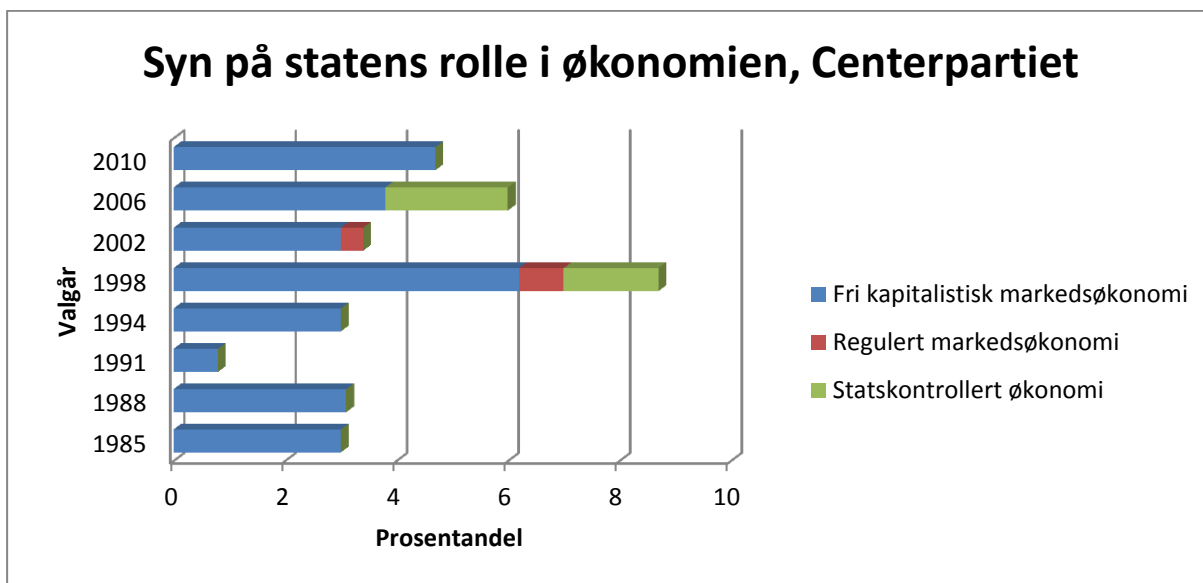
sentrumsorientert posisjon og referanser til statskontrollert økonomi som en venstreorientert posisjon (statsorientert).

Figur 16 Syn på statens rolle i økonomien, Senterpartiet.

Hva gjelder Sp sin utvikling er det flere trekk som er verdt å merke seg. Det ene er at Sp i svært liten grad refererer til en fri kapitalistisk markedsøkonomi. Videre ser man at støtten til en regulert markedsøkonomi sakte, men sikkert har vokst frem som den mest dominerende, denne andelen har økt stort sett ved hvert valg. Referanser til statskontrollert økonomi kan heller ikke sies å være spesielt fremtredende. Denne andelen var stabilt lav frem til 1997, før den ble fremtredende ved valget i 2001. I 2009 hadde imidlertid referansene til statskontrollert økonomi forsvunnet helt. Spesielt om man ser på det siste valgprogrammet er det tydelig at Sp har inntatt en sentrumsorientert posisjon, der man forsøker å balansere mellom statens og markedets rolle i økonomien.

For Cp sin del er det tydelig at partiet innenfor denne dimensjonen først og fremst har valgt å fronte den frie kapitalistiske markedsøkonomien, og at Cp dermed har inntatt en høyreorientert posisjon. I hele perioden er det referanser til denne formen for økonomi som dominerer, siden 2002 har andelen ligget stabilt på 3-4 prosent. Noe overraskende refererer Cp i svært liten grad til en regulert markedsøkonomi i partiprogrammene. Partiet gjorde dette kun i 1998 og 2002, men andelene var svært små. Referanser til statskontrollert økonomi ser heller ikke ut til å ha vært sentralt for Cp, men faktisk i større grad enn referanser til regulert markedsøkonomi. Totalt sett fremgår det tydelig av figur 17 at Cp i stor grad har inntatt en høyreorientert posisjon.

Figur 17 Syn på statens rolle i økonomien, Centerpartiet.

I et komparativt perspektiv er det tydelige forskjeller mellom partiene. I perioden sett under ett har Sp inntatt en sentrum-venstre-orientert posisjon der partiet først og fremst refererer til en regulert markedsøkonomi. Av ytterpunktene forekommer referanser til en statsregulert markedsøkonomi i større grad enn referanser til en fri kapitalistisk markedsøkonomi. Dette stemmer godt overens med sentrum-venstre-posisjonen som Sp har inntatt i følge RILE-skalaen. Hva gjelder CP, har partiet inntatt en tydelig høyreorientert posisjon der det er referanser til en fri kapitalistisk markedsøkonomi som dominerer. I følge RILE-skalaen har partiet etter 2000 ligget plassert omtrent midt i sentrum, ifølge syn på statens rolle i økonomien kan man argumentere for at Cp ligger til høyre for sentrum. Uansett ligger Cp betydelig til høyre for Sp per dags dato.

7.4 Oppsummering

Hvordan kan man oppsummere partienes utvikling med hensyn til nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av (bredde i) politisk profil? Tabell 10 viser en kortfattet oversikt over de empiriske funnene fra kapittel 7. For det første er det ingen tegn til at noen av partiene på generelt grunnlag har nedtonet ideologi eller idéutvikling. Dette fremheves fortsatt som viktig, og markerer dermed i liten grad tilnærming til catch all modellen. Videre er det tydelig hvordan den tradisjonelle ideologien fortsatt er viktig i Sp sitt ideologiske grunnlag, mens Cp har tonet ned fokuset på tradisjonell ideologi. Dette innebærer at Cp i større grad enn SP har

tilnærmet seg catch all-modellen. Den samme kan sies hva gjelder partienes helhetlige politiske profil.

Tabell 10 Oppsummering av empiriske funn.

Oppsummering: Nedtoning av (tradisjonell) ideologi og utvikling av (bredde i) politisk profil		
Analysedel:	Senterpartiet	Centerpartiet
Ideologiens og idéutviklingens rolle	Ingen tegn til generell nedtoning av ideologi	Ingen tegn til generell nedtoning av ideologi
Nedtoning av (tradisjonell) ideologi	Få tegn til nedtoning av tradisjonell ideologi	Sterke tegn i retning av nedtoning av tradisjonell ideologi. Sentrumsideologien fremtredende
Helhetlig politisk profil	Gradvis bredere profil	Betydelig bredere profil
Spesifikk politisk profil:		
a) Vern-vekst-dimensjon	Fremtredende, men fokus på både vern og vekst	Fremtredende, med ensidig fokus på vern
b) (De)sentraliseringsdimensjon	Fremtredende, med fokus på desentralisering. I tilbakegang senere år	Fremtredende, med fokus på desentralisering. I tilbakegang senere år
c) Balanse stat-marked	Inntar en sentrum-venstre orientert posisjon	Inntar en sentrumsbasert posisjon, med slagside til høyre

Både Sp og Cp har utviklet en bredere profil, men Cp har tilnærmet seg catch all-modellen i større grad enn Sp fordi flere saksområder er med på å dominere profilen. Dette er blant annet fordi de tradisjonelle sakene opptar en større del av Sp sin profil. Når det gjelder politikkområdene innenfor sentrumsideologien mer spesifikt er det tydelig hvordan både miljøpolitikk og desentralisering har vokst frem til å bli en viktig del av profilen. Slik sett kan man argumentere for at begge partier har tilnærmet seg catch all-modellen. To poeng bør likevel nevnes, for det første at Sp har fremmet både hensyn til vekst og vern i sine programmer, for det andre at desentralisering har blitt mindre viktig de seneste årene. Hva gjelder balanse stat-marked er det tydelig hvordan Sp har inntatt en sentrum-venstre-orientert posisjon, mens Cp i større grad har inntatt en sentrumsposisjon med slagside til høyre. Både *RILE-skalaen* og *syn på statens rolle i økonomien* støtter dette. *Syn på velferdsstaten* plasserer i større grad begge partiene til venstre for sentrum. Det er tydelig at venstre-høyre-ideologien ikke har mistet all betydning, likevel har begge partier de seneste årene beveget seg inn mot sentrum fra hver sin kant. Dette kan tyde på at utviklingen peker dithen at partiene har ønsket å tone ned venstre-høyre-ideologien, om utviklingen fortsetter markerer det en tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

8 Diskusjon og konklusjon

8.1 Tilnærming til catch all-modellen?

Med bakgrunn i problemstillingen blir spørsmålet: Har Sp og Cp tilnærmet seg catch all-modellen i etterkant av 1990? For å kunne gi et godt svar er det hensiktsmessig å gå tilbake til de tre settene med hypoteser som ble presentert i kapittel 3.6.3. Første sett med hypoteser forventet at begge partier har tilnærmet seg catch all-modellen (støtte til den første teoriretningen), det andre settet med hypoteser forventet at Cp har tilnærmet seg catch all-modellen i større grad enn Sp (moderat støtte til den første teoriretningen), mens det tredje settet med hypoteser forventet at ingen av partiene har tilnærmet seg catch all-modellen (støtte til den andre teoriretningen).

8.1.1 Brede velgerstrategier og velgerprofil?

Det er grunnlag for å kunne si at partiene har utviklet seg nokså ulikt på dette punktet, og at Cp sine forsøk på tilnærme seg catch all-modellen er sterkere enn Sp sine. Selv om begge partier de seneste årene aktivt har definert velgerstrategier der man spesifikt har ønsket å nå gjennom til nye velgergrupper man tradisjonelt har stått svakt innenfor, så startet Cp tidligere og partiet har definert flere strategier enn Sp. Begge partier diskuterte temaet på 1990-tallet, men det var kun Cp som omsatte det i faktiske velgerstrategier. Innholdet i Cp sine velgerstrategier har gjennom hele perioden vært mer konkret, spesielt de etter 2000 (*Visjon 2006* og *Uppdrag 2010*) der de beskrev konkrete oppslutningsmål, mål om antall representanter og ønsket om å nå ut til nye velgergrupper. Et interessant trekk er at disse strategiene mot slutten av analyseperioden inkluderer kvinner, minoritetsvelgere og velgere i sentrale strøk som satsningsområder. Dette er i realiteten en catch all-orientering, der et bredt omfang av velgere (alle kvinner, alle i sentrale strøk og alle med minoritetsbakgrunn) innlemmes i den ønskede velgerprofilen. At Sp har ønsket det samme kan godt være tilfellet, men de nevner aldri en slik bred strategi direkte. Her er det «kun» velgere i mer sentrale strøk som nevnes.

Slik jeg ser det, har begge partier til en viss grad prøvd å gjøre sentrum-periferi-skillelinjen mindre dominerende, ved å bevege seg vekk fra en situasjon der man i stor grad rekrutterte velgere kun fra perifere/rurale områder og over i en situasjon der det ikke er et

motsetningsforhold mellom å rekruttere velgere både fra periferien og fra sentrumsnære områder. Imidlertid later det til at dette ønsket har vært enda sterkere hos Cp. Når det gjelder *viljen* til å danne brede velgerstrategier og velgerprofil så har Cp i større grad tilnærmet seg catch all-modellen enn det Sp har.⁴³ Om man kort skal kommentere den faktiske *evnen* er bildet annerledes. Selv om Cp har utvidet velgerprofilen både i 2002, 2006 og 2010 ble det siste valget preget av at man samtidig mistet mange av de gamle kjernevelgerne. Dette kan være et tegn på at den tradisjonelle velgergruppen føler at Cp har beveget seg for langt vekk fra de tradisjonelle ideologisk-politiske røttene. Selv om profilen til Cp er mer sammensatt enn Sp sin profil, som fortsatt er dominert av agrare innslag, er det ingen av partiene som er i nærheten av en oppslutning som kvalifiserer til catch all-modellen. Faktisk gikk begge partiene tilbake ved de siste valgene, Sp til 6,2 prosent og Cp til 6,6 prosent (European Election Database 2012).

Hypotese $H1_A$, $H2_A$, og $H3_A$ omhandlet utvikling av velgerstrategier. Jeg mener det kan argumenteres for at de to første hypotesene til en viss grad blir oppfylt, mens den siste i liten grad blir oppfylt. $H1_A$ forventet at begge partiene har utviklet bredere velgerstrategier etter 1990 og dermed tilnærmet seg catch all-modellen etter 1990. $H2_A$ forventet at Cp i større grad enn Sp har utviklet bredere velgerstrategier etter 1990, og dermed i større grad tilnærmet seg catch all-modellen. Som vi har sett er et ingen tvil om at begge partier aktivt har forsøkt å danne bredere velgerprofiler, spesielt de siste årene. Jeg har også argumentert for at Cp har gjort dette i større grad enn Sp, fordi de var tidligere ute, har definert flere eksplisitte velgerstrategier og vært mer konkret i innholdet. $H3_A$, som forventet at ingen av partiene har utviklet bredere velgerstrategier kan ikke sies å ha blitt oppfylt. Jeg mener hypotese $H2_A$ i størst grad blir oppfylt, nettopp fordi det er tydelig at Cp har utviklet bredere velgerstrategier i større grad enn Sp, og dermed gir moderat støtte til catch all-modellen. Det er imidlertid viktig å merke seg at utviklingen av bredere velgerstrategier ikke har ledet til en faktisk bredde i velgerprofilen per 2013 som kan sies å kvalifisere til catch all- status for noen av partiene.

---

⁴³ Det er imidlertid viktig å huske at CMP-kategorien *referanse til sosiale grupper* viste at ingen av partiene eksplisitt har henvendt seg til nye velgergrupper direkte gjennom partiprogrammene. Slik sett kan viljen til å danne bredere velgerstrategier sies å ha vært større i årsmeldingene enn i partiprogrammene for både Sp og Cp.

8.1.2 Nedtoning av (tradisjonell) ideologi?

Sp og Cp nedtonet i liten grad ideologien før 1990, slik litteraturgjennomgangen viste. Rundt 1990 var ideologi og idéutvikling fortsatt sentralt for partiene. Denne utviklingen har fortsatt også etter 1990. I årsmeldingene har begge partiene fremhevet hvordan ideologi og idéutvikling har stått sentralt i partiets daglige arbeid. Slik jeg vurderer det er Cp enda tydeligere på dette, fordi de, uavhengig av om de sitter i regjeringsposisjon eller ikke, hele tiden har fremhevet ideologi og idéutvikling som viktig. Selv om ingen av partiene nedtoner ideologiens rolle på generelt grunnlag, er det likevel ikke lenger det samme ideologiske grunnlaget som fremheves som det mest sentrale for begge partier. Sp fremhever fortsatt i stor grad den tradisjonelle ideologien. Både gjennomgangen av årsmeldingene og CMP-dataene viste dette. Cp har derimot over tid tonet ned det *tradisjonelle ideologiske grunnlaget* betydelig. Dette så vi både i årsmeldingene, og ikke minst gjennom CMP-dataene hvor både agrar dimensjon og proteksjonismedimensjonene var langt mindre viktig enn i Sp sitt tilfelle. For Cp har imidlertid *sentrumsideologien* vokst frem som helt sentral, det er dette som gjør at Cp på generelt grunnlag ikke har lagt mindre fokus på ideologi. Det er mulig å argumentere for at sentrumsideologien i større grad definerer (i det minste deler av) Cp sitt ideologiske grunnlag anno 2013, enn det den tradisjonelle ideologien gjør. Om man kort skal diskutere graden av nedtoning av tradisjonell ideologi opp imot hvordan partiene plasserer seg langs de to mest sentrale skillelinjene mener jeg det kan argumenteres for at Sp i større grad enn Cp fortsatt inntar en tradisjonell plassering både på skillelinjen på varemarkedet og sentrum-periferi-skillelinjen. Sp sin vedvarende støtte til proteksjonisme som politisk virkemiddel viser at partiet fortsatt ønsker å beskytte interessene til produsentene på varemarkedet. Videre er det agrare «fokuset» fortsatt såpass sentralt i Sp sine programmer at man kan anta at dette til en viss grad fortsatt holder liv i motsetningsforholdet mellom velgere i periferien og velgere i mer sentrale strøk.

Første del av hypotesene $H1_B$, $H2_B$ og $H3_B$ omhandlet nedtoning av (tradisjonell) ideologi. Jeg mener man kan argumentere for forventningene til den første hypotesen i liten grad blir oppfylt, da ingen av partiene nedtoner ideologi på generelt grunnlag. Den andre hypotesen forventet at Cp i større grad enn Sp har nedtonet (den tradisjonelle) ideologien etter 1990. Hvorvidt denne forventningen er blitt oppfylt krever et tosidig svar. Den empiriske utviklingen viste at Cp har nedtonet den spesifikke tradisjonelle ideologien i større grad enn Sp, slik sett oppfylles forventningene. Det sterke fokuset på sentrumsideologien som en

«nyere» del av Cp sitt ideologiske grunnlag er likevel betydelig til stede, og gjør det vanskelig å hevde at partiet har nedtonet ideologi på et generelt plan. Dermed kan man også si at forventningene i hypotesen ikke har blitt oppfylt, fordi sentrumsideologien (som en del av et «nytt» ideologisk grunnlag) ser ut til å være like sentral for Cp som den gamle tradisjonelle ideologien er for Sp. Forventningene til den siste av de tre hypotesene er den som etter min mening i størst grad blir oppfylt. Den hevder at ingen av partiene har nedtonet (den tradisjonelle) ideologien etter 1990, og den empiriske utviklingen støtter dette. Totalt sett er det her lite grunnlag for å hevde at den empiriske utviklingen gir støtte til catch all-modellen som fruktbart analyseverktøy.

8.1.3 Brede politisk profil?

Hva gjelder generell politisk profil mener jeg gjennomgangen av årsmeldingene viser at begge partiene har utviklet en bredere politisk profil på generelt grunnlag, men at Cp sin profil har utviklet seg til å bli den bredeste. Videre betyr dette at Cp har tilnærmet seg catch all-modellen i større grad enn Sp. To forhold støtter opp rundt dette. For det første er der flere politiske saksområder som fremheves som en sentral del av profilen, profilgrunnlaget til Cp er bredere. Blant annet er næringspolitikk og økonomisk politikk eksempler på politikkområder som har vokst frem som en sentral del av Cp sin profil i perioden sett under ett, som ikke har vokst frem som like sentrale for Sp. For det andre (og tett forbundet med det første forholdet) er det slik at tradisjonelle saksområder ikke lenger er viktig for Cp, partiet fremhever nesten aldri tradisjonelt viktige saksområder som sentralt etter 1990. For Sp har derimot tradisjonelle saksområder vært viktig også etter 1990, f. eks. så vi hvordan saksområdet «agrar politikk» har opptatt en betydelig del av profilen. Dette skaper mer rom for Cp til å inkorporere nye saksområder og skape en bredere profil, og bidrar i større grad til å trekke partiet i retning av catch all-modellen (Kirchheimer 1966) enn det tilfellet er for Sp.

Mer spesifikt viste CMP-dataene hvordan sentrumsideologien har vokst frem som en sentral del av begge partienes profil. Innenfor vern-vekst-dimensjonen så vi at dimensjonen har blitt sentral for både Sp og Cp. En sentral forskjell er imidlertid viktig. Cp legger seg utelukkende på vern-siden av dimensjonen, slik man innenfor rammene av sentrumsideologien forventer at partiene vil gjøre. Sp legger seg på den andre siden til tider like mye på vekst-siden som på vern-siden av dimensjonen. Man kan altså argumentere for at Cp i enda større grad enn Sp har inkorporert vern- og miljøpolitikk i utviklingen av en bredere politisk profil, og dermed også

tilnærming til catch all- modellen. Hva gjelder (de)sentraliseringsdimensjonen så vi av analysen at denne har vokst frem som sentral for begge partier, og både Sp og Cp har alltid fremmet desentralisering foran sentralisering, slik man forventer innenfor sentrumsideologien. Dette politikkområdet har uten tvil vært med på å skape en bredere politisk profil for begge partier. Utviklingen de siste årene har imidlertid vist at partiene har fokusert noe mindre på desentralisering, det er rimelig å anta at dette kan være en del av velgerstrategiene de seneste årene, der man i større grad har forsøkt å henvende seg til velgere også i sentrale strøk.

Avslutningsvis gjennomgikk analysen balanse-stat-marked-dimensjonen. Selv om det ikke er den relative størrelsen som er viktigst her, bør det trekkes frem at politikkområder som kan sorteres under balanse-stat-marked (eller venstre-høyre) opptar betydelige deler av partiprogrammene. Det substansielle innholdet av dimensjonen viste hvordan Sp har inntatt en sentrum-venstre-orientert posisjon, mens Cp har inntatt en sentrumsbasert posisjon med slagside til høyre. Spesielt *RILE-skalaen* støttet dette, sammen med *partienes syn på statens rolle i økonomien*. *Syn på velferdsstaten* plasserte i større grad begge partiene på stat-siden (venstresiden). Hvorvidt venstre-høyre-ideologi (eller konfliktlinjen på arbeidsmarkedet) er blitt mindre viktig er det ikke lett å gi et entydig svar på. Resonnementet ovenfor tyder på at det ikke er blitt mindre sentralt, fordi partiene plasserer seg på hver sin side av sentrum. Samtidig så vi hvordan både Sp og CP de seneste årene har beveget seg inn mot sentrum, fra hver sin kant. Dette kan tyde på at man har ønsket å nedtone venstre-høyre-ideologien i jakten på en mer sentrumsorientert posisjon og et bredere velgergrunnlag. Dette vil i så fall markere en tilnærming til catch all-modellen (Kirchheimer 1966).

Andre del av hypotesene $H1_B$, $H2_B$ og $H3_B$ omhandlet utviklingen av den politiske profilen. Den siste hypotesen som forventet at hverken Sp eller Cp etter 1990 har utviklet en bredere politisk profil og dermed ikke tilnærmet seg catch all-modellen, blir ikke støttet. Også her mener jeg det er grunnlag for å hevde at de to andre hypotesene blir oppfylt. Den første forventet at begge partier har utviklet en bredere politisk profil etter 1990. Den empiriske analysen ga støtte til dette, og indikerer at både Sp og Cp har tilnærmet seg catch all-modellen. Den andre hypotesen fanger imidlertid opp et viktig forhold, som gjør at jeg mener man kan argumentere for at nettopp $H2_B$ får aller mest støtte. Cp har i enda større grad enn Sp utviklet en bredere politisk profil som kan kvalifisere til catch all-status. Selv om det har vært betydelig utvikling også av Sp sin profil, er det ikke grunnlag for å si at den kvalifiserer til

catch all-status per dags dato. Dette gir moderat støtte catch all-modellen, fordi den empiriske utviklingen fra før 1990 der Cp tilnærmet seg modellen raskere enn Sp ser ut til å ha fortsatt.

8.2 Homogen eller pluralistisk partiutvikling?

Som en videreførelse av problemstillingen kan man deretter diskutere følgende: Er catch all-modellen, som representant for teoriretningen som vektlegger homogen partiutvikling fruktbar for å beskrive Sp og Cp sin utvikling? Eller har partiene utviklet seg slik at teoriretningen som vektlegger pluralistisk partiutvikling er mest fruktbar, fordi drivkrefter og faktorer i hvert enkelt parti har hindret dem i å utvikle catch all-modellen? For å besvare spørsmålene på en god måte kreves nyanserte svar. Slik jeg beskrev det da hypotesene ble presentert, og slik diskusjonen ovenfor viser er det ikke slik at den empiriske utviklingen passer perfekt inn under noen av hypotesesettene forventninger. Dette skyldes blant annet at utviklingen ikke er entydig på tvers av utviklingstrekkene som er blitt studert.

Om man f.eks. skal ta for seg nedtoning av (tradisjonell) ideologi isolert, er det helt klart at verken Sp eller Cp har fulgt en homogen utviklingsprosess i retning av den catch all-modellen Kirchheimer (1966) beskrev. I motsetning til hva tesen hevdet har ideologi og idéutvikling ikke blitt nedtonet eller gjort mindre sentralt. Sp fremhever fortsatt i betydelig grad også den tradisjonelle ideologien, mens Cp har skiftet ideologisk klesdrakt, og fremhever sentrumsideologien som den mest sentrale delen av sitt ideologiske fundament. Slik vi så av analysen, er det til og med mulig å argumentere for at begge partiene aktivt har arbeidet for å løfte ideologiens rolle. Det stemmer dårlig overens med forventningene til homogen tilnærming til partimodeller, og peker nettopp dithen at det kan være drivkrefter og faktorer i/rundt partiene som har sørget for at de ikke har vært i stand til eller ønsket å nedtone ideologiens rolle. Dermed er det først og fremst en pluralistisk tilnærming til partimodeller og partiutvikling som best kan beskrive utviklingen til Sp og Cp på akkurat dette området, og muligens også tidligere særinteressepartier generelt. Teorier som forventer homogen partiutvikling (her; tilnærming til catch all-modellen) er i liten grad et fruktbart analyseverktøy.

Om man ser på utvikling av velgerstrategier som eget utviklingstrekk og utviklingen av politisk profil isolert, kan man i større grad ta til orde for at Sp og Cp har fulgt en homogen utviklingsprosess, men at tilnærmingen til catch all-modellen har vært noe forsinket. Begge

partier har, spesielt senere år, aktivt forsøkt å danne velgerstrategier med det siktemål og få høyere oppslutning, i tråd med hva Kircheimer (1966) mente ville skje. Dette gjelder spesielt Cp, men til en betydelig grad også Sp. Her kan det virke nettopp som at strukturelle faktorer rundt partiene presser de til å tilnærme seg catch all-modellen, slik den homogene teoriretningen generelt er opptatt av. Jeg mener det fremgår tydelig at catch all-modellen er et fruktbart analytisk verktøy for å beskrive hvordan velgerstrategiene til både Cp og Sp har utviklet seg etter 1990, dette gir videre støtte til at teorier som vektlegger homogen partiutvikling (her; tilnærming til catch all-modellen) fungerer godt for å beskrive de to partienes utvikling.

Begge partiene har også utviklet en bredere politisk profil etter 1990, og igjen mener jeg man kan argumentere for at er det Cp som jf. tesen (Kircheimer 1966) har tilnærmet seg catch all-modellen i størst grad. Cp sin politiske profil har utviklet seg til å bli så bred at man kan ta til orde for at den kvalifiserer til catch all-status, slik sett er catch all-modellen et godt analyseverktøy for å beskrive Cp sin utvikling, og gir støtte til teoriretningen som vektlegger at partiene vil følge en homogen utviklingsprosess. Hva gjelder Sp kvalifiserer ikke bredden i den politiske profilen etter min mening til catch all-status, selv om den har blitt bredere. Selv om profilen til Sp også har tilnærmet seg catch all-modellen i noe grad (og dermed gir moderat støtte til catch all-modellen og teorier om homogen partiutvikling) mener jeg at man her også bør benytte seg av teorier som vektlegger pluralistisk utvikling for i best mulig grad å kunne beskrive utviklingen. Årsaken til dette er at det antakelig er faktorer i/rundt Sp som har hindret partiet i å utvikle en like catch all-orientert profil som Cp, nettopp dette tar den andre teoriretningen høyde for.

Kan så Sp og Cp kalles for catch all-partier anno 2013? Jeg mener svaret er nei. Til tross for at den empiriske analysen har vist hvordan catch all-modellen til en viss grad er fruktbar for å beskrive utviklingen (bredere velgerstrategier og bredere politisk profil, spesielt for Cp), kan man i liten grad ta til orde for at partiene har gjennomgått en full tilnærming til catch all-modellen. Spesielt Sp har tilnærmet seg for lite på alle utviklingstrekk. Videre er vektleggingen av ideologi fortsatt for stor til at hverken Sp eller Cp kvalifiserer til catch all. En like sentral indikator er det faktum at partiene anno 2013 fortsatt er relativt små partier, som i faktisk oppslutning ikke er i nærheten av å være catch all-partier. Innebærer dette dermed at Sp og Cp fortsatt er klassiske agrarpartier? Også her mener jeg svaret er nei. Cp kan vanskelig kalles et klassisk agrarparti, jeg mener man kan stille spørsmål ved om Cp i det

hele tatt faller innenfor kategorien agrarparti, selv i en mer moderne innpakning. Det svenske partiet har i så stor grad forlatt de særpregene som i utgangspunktet gjorde at det ble plassert i den agrare partifamilien at jeg mener begrepet masse-/klasseparti (her; agrarparti) i dag er et upassende begrep for å beskrive Cp. Det foreligger her ingen ambisjon om å komme opp med et nytt begrep som gir en bedre beskrivelse av partiet, dette er en oppgave for fremtidige studier. Likevel er det mulig å ta til orde for at Cp i dag befinner seg et sted i mellom de to ytterpunktene moderne catch all-parti og tradisjonelt agrarparti. Heller ikke Sp er etter min mening et klassisk agrarparti etter særinteresse- eller masse-/klassepartimodellen. Her er imidlertid de tradisjonelle innslagene fortsatt til stede i en tilstrekkelig grad til at jeg mener agrarparti som begrep fortsatt kan ha noe for seg, om enn i en mer moderne innpakning enn tidligere.

8.3 Hva kan forklare ulik utvikling?

8.3.1 Inngang til en årsaksdebatt

I de første tiårene etter partidannelsene fulgte Sp og Cp hverandre tett. Som det ble lagt vekk på ovenfor, har tidligere studier vist hvordan partiene i den siste perioden før 1990, og som vi har sett her, i perioden etter 1990 i større grad utviklet seg ulikt. Dette gjelder spesielt med tanke på tilnærming til catch all-modellen. Hva kan være årsakene til dette? Det har ikke vært et mål for denne studien å gå dypt inn i hva som kan forklare eventuelle forskjeller, men det er mulig avslutningsvis å diskutere noen mulige årsaker. Dette vil kunne peke på hva fremtidige (komparative) studier av Sp og Cp kan ta utgangspunkt i. Jeg vil her vektlegge tre mulige hovedårsaker til variasjonen.

Strukturforskjeller i landbruket og agrar velgerlojalitet

Tradisjonelt har de agrare velgerne vært langt mer lojale mot Cp i Sverige enn det de har vært mot Sp i Norge. En av hovedårsakene til dette er de betydelige strukturforskjellene i den agrare næringen/primærnæringene. I Norge har man en mer sammensatt landbruksstruktur, både når det gjelder geografisk spredning, men også når det gjelder størrelsen på enhetene som varierer fra de mindre småbrukene til de større landbruksenhetene.

Gjennomsnittsstørrelsen på enhetene er mindre enn i Sverige. Det svenske landbruket er i større grad sentralisert til de sørlige delene av landet, og i større landbruksenheter enn i

Norge. Grunnet den mer sammensatte landbruksstrukturen i Norge har de agrare stemmene spredt seg på flere partier enn de har gjort i Sverige. I Norge har mange småbrukere tradisjonelt stemt på Arbeiderpartiet, Venstre eller Kristelig Folkeparti, mens storbøndene ofte har vendt seg mot Høyre (Christensen 1997: 398-399, Kristinsson 1991: Kap. 11). Sp har altså ikke hatt «monopol» på de agrare stemmene, men har måttet kjempe hardt for å rekruttere velgere også fra denne kjernegruppen. Om dette også er tilfellet i dag kan det være en årsak til at Sp verken har nedtonet den tradisjonelle ideologien, eller har utviklet velgerstrategier og en politisk profil som kvalifiserer til full catch all-status. Den agrare velgergruppen utgjør fortsatt en dominerende andel av velgerprofilen. Om Sp forsøker å forlate posisjonen som et «klassisk» agrart parti i for stor grad er muligheten til stede for at man mister agrare stemmer (fordi konkurransen er hard) uten å greie å rekruttere tilstrekkelige mange nye velgere.

Cp har på sin side i større grad hatt «monopol» på de agrare stemmene, blant annet fordi landbruksstrukturen er mer ensidig i Sverige. Det at Cp sin agrare velgerlojalitet er høyere kan lede til to forskjellige utviklinger. Jeg vil her argumentere for at den første utviklingen er det mest sannsynlige, fordi dette kan være med på å forklare hvorfor Cp i større grad har tilnærmet seg catch all-modellen. Den første mulige utviklingen er nettopp at Cp i større grad har hatt mulighet til å forlate posisjonen som et «klassisk» agrart parti, ved å nedtone den tradisjonelle ideologien og utvikle velgerstrategier og en politisk profil som kvalifiserer til catch all-status. En viktig årsak til dette kan være det at Cp har hatt et sterkere grep om de agrare velgerne, som i mindre grad enn de norske agrare velgerne har følt at de har hatt et godt alternativ. Cp har derfor ikke, på samme måte som Sp, fryktet å miste agrare velgere selv om man har beveget seg vekk fra posisjonen som et agrart parti. Den andre mulige utviklingen peker motsatt vei. Det faktum at Cp har hatt «monopol» på agrare velgere kan tenkes å ha ledet til at partiet *ikke* har hatt incentiver til å tilnærme seg catch all-modellen, fordi man har rekruttert velgere fra en stabil velgergruppe. Om partiet har følt at dette har vært godt nok, kan den agrare velgerlojaliteten være en årsak til at man ikke har forsøkt å nå ut til nye velgergrupper. Jeg mener imidlertid at dette ikke er så sannsynlig per 2013, fordi den agrare velgergruppen stadig har blitt utsatt for marginalisering, og i dag utgjør en liten del av befolkningen. Det er vanskelig å argumentere for at et parti skal være fornøyd med «kun» å ha monopol på en velgergruppe som er i kontinuerlig nedgang, uten å forsøke å rekruttere nye velgere. For øvrig er det et interessant at Cp for første gang gikk betydelig tilbake blant perifere/agrare velgere ved valget i 2010. Det kan være et tegn på at endringene i Cp (vekk fra

«klassisk» agrarparti) er så store at selv de tidligere så lojale agrare velgerne har begynt å vende ryggen til partiet. Om velgerlojaliteten er i endring, kan dette få konsekvenser for den videre utviklingen.

Sentraliseringsutvikling- og debatt

Sentraliseringsutvikling omhandler spesielt utvikling av bosettingsmønsteret. Dette har betydning for agrarpartiene, siden vi vet at desentraliseringspolitikk (arbeid, makt og kapital) som en forløper til regionalpolitikk har vært sentralt for partiene (Widfeldt 2001: 17). Hva man kan kalle sentraliseringsdebatten omhandler i hvilken grad det i det politiske miljøet debatteres ringvirkninger (positive og negative) av sentralisering og desentralisering, og i hvilken grad en slik debatt sett i sammenheng med politiske skillelinjer er sentral for å forstå hvilke posisjoner ulike partier inntar. En rapport fra Kommunal- og Regionaldepartementet har gjennomgått sentraliseringsutviklingen- og debatten i flere europeiske land, deriblant Norge og Sverige (KRD 2007). Her pekes det blant annet på hvordan bosettingsmønsteret har utviklet seg i en mer sentralisert retning i Sverige enn det som er tilfellet i Norge. I Sverige har befolkningen og arbeidsplassene blitt sentralisert i de sørlige delene av landet, mens det i Norge er slik at distriktene i mindre grad har tapt på bekostning av sentrale områder (ibid: 23-28). Samtidig vektlegges det hvordan sentraliseringsdebatten er mye sterkere i Norge, spesielt med tanke på at det i større grad diskuteres negative sider av sentraliseringen. Videre er sentrum-periferidimensjonen langt mer sentral i Norge, nettopp fordi distriktene har stått sterkere og fordi flere krefter har motsatt seg sentralisering. Sp har vært en viktig drivkraft bak dette, mens Cp, til tross for stadige referanser til et desentralisert samfunn, ikke har greid å løfte sentraliseringsdebatten og sentrum-periferidimensjonen like høyt (ibid: 28-30). Et viktig poeng her er: I et stadig mer sentralisert samfunn, der forsvar av distriktene og perifere interesser ikke lenger er like viktig, vil det være svekkede muligheter for et tradisjonelt agrar parti å overleve som relevant parti.

Dette kan videre være en årsak til at Cp i større grad enn Sp har *sett seg nødt til* å bevege seg vekk fra posisjonen som et «klassisk» agrar parti. Sentraliseringstendensene i Sverige er sterke, selv om Cp har forsøkt å løfte sentraliseringsdebatten ved å peke på de negative sidene av sentralisering (og dermed fremme et mer desentralisert samfunn), har de lyktes med dette i mindre grad enn Sp. Videre kan svekkelsen av distriktene og det faktum at sentrum-periferi-skillelinjen er mindre sentral for å forstå hvordan partiene posisjonerer seg også tenkes å bidra

som en bakenforliggende årsak til at det er vanskeligere for Cp å overleve som et agrart parti. En løsning på denne utfordringen kan dermed være gradvis å forlate posisjonen som agrarparti. Sp har i større grad vært i stand til å løfte sentraliseringsdebatten, og har vært med på å sørge for at sentraliseringstendensene i Norge ikke er like sterke. Videre er de norske distriktene i mindre grad svekket, og sentrum-periferi-skillelinjen er fortsatt sentral for å forstå hvordan partiene posisjonerer seg (og da spesielt Sp). Dette kan tenkes å være årsaker til at det har vært lettere for Sp fortsatt å inneha en posisjon som et agrart parti, der man har vært opptatt av å beskytte distriktene og interessene i periferien. Det er mulig at Sp i mindre grad har måttet endre seg for fortsatt å være et relevant parti.

Indre faktorer

De to overnevnte mulige årsakene til ulik utvikling mellom Sp og Cp omhandler i stor grad strukturelle faktorer i partienes ytre miljø. Det er imidlertid viktig å være klar over at også indre faktorer i partiene kan ha betydning for hvordan partiene utvikler seg. Som vi tidligere har sett, fremhevet blant annet van Biezen (2003: 179) at partiene er autonome aktører, der aktører på innsiden kan ta valg som fører partiet i en bestemt retning. Videre fremhever f.eks. Harmel og Janda (1994: 266-267) hvordan forhold i partienes indre miljø (f.eks. endring i partiets lederskap og endring i maktbalanse mellom fraksjoner) kan lede til endring/utvikling av partiene.

På generelt grunnlag kan det vært slik at aktører innenfor både Sp og Cp har tatt valg som har ledet partiet i en bestemt retning. En av årsakene til at Sp har tilnærmet seg catch all-modellen i mindre grad enn Cp kan f.eks. være, at sentrale aktører ikke har ønsket en slik utvikling, men at man heller har ønsket å forbli i posisjonen som et agrart parti. Sammensetningen av partiledelsen og styrkeforholdet mellom ulike fraksjoner i partiet på bestemte tidspunkt kan ha vært avgjørende for de valgene som er blitt tatt. Betydningen av indre faktorer kan illustreres ved å trekke frem to eksempler fra utviklingen til Cp. For det første da Maud Olofsson tok over som partileder rundt tusenårsskiftet. Dette ga en ny giv og optimisme i partiet, og var en sentral bakgrunnsfaktor bak oppgangstidene for Cp i perioden 2000-2006 (Cp 2000: 3-5). For det andre om man studerer Cp sin nedtoning av ideologi nærmere. Partiet har nedtonet den tradisjonelle ideologien, men ikke ideologi og idéutvikling på generelt grunnlag fordi sentrumsideologien har vokst frem som dominerende. Om Cp skulle ha tilnærmet seg catch all-modellen burde ideologi på generelt grunnlag ha blitt tonet ned. Det vi så var hvordan Cp

eksplisitt koblet innovativ idéutvikling sammen med valgsuksess, ideologi og idéutvikling ble dermed sett som helt sentralt for å videreutvikle partiet, f.eks. i form av høyere oppslutning (Cp 2009/2010: 347-351). Det ser altså ut til at sentrale aktører i partiet aktivt har motsatt seg en utvikling som ville trukket partiet i retning av catch all-modellen på dette området. Det viser hvordan ikke bare forhold i partiets ytre miljø, men også indre faktorer i partiet kan påvirke hvordan partiene utvikler seg (og den ulike utviklingen dem i mellom).

8.4 Konklusjon

Den empiriske analysen viste hvordan både Sp, og særlig Cp har tilnærmet seg Otto Kirchheimers (1966) catch all-modell etter 1990, langs enkelte av utviklingstrekkene som er blitt studert. Begge partier har utviklet bredere velgerstrategier, og særlig Cp har utviklet en bredere politisk profil. Tilnærmingen til catch all-modellen har vært størst for Cp. Innenfor disse områdene er catch all-modellen fruktbar for å beskrive partienes utvikling, som en del av et større teoretisk perspektiv som fremhever hvordan partiene vil tilnærme seg partimodellene i en homogen utviklingsprosess, der tilnærming til catch all-modellen er et av flere steg i en trinnvis utvikling. Denne tilnærmingen har imidlertid kommet noe forsinket. Hva gjelder nedtoning av (tradisjonell) ideologi har ingen av partiene tilnærmet seg catch all-modellen, det samme gjelder delvis for Sp sin politiske profil. Teoretiske perspektiver som i større grad åpner for pluralistisk utvikling, og at partiene ikke nødvendigvis tilnærmer seg de samme partimodellene er bedre egnet til å beskrive denne delen av partienes utvikling. Årsakene til at partiene ikke har tilnærmet seg catch all-modellen langs enkelte utviklingstrekk, og til at Sp og Cp har tilnærmet seg modellen i ulik grad kan være drivkrefter og faktorer i og rundt partiene. Den strukturelle oppbyggingen av landbruket, velgerlojaliteten blant agrare velgere, graden av sentralisering i samfunnet, relevansen til bestemte skillelinjer og faktorer i partienes indre miljø er eksempler på slike drivkrefter og faktorer. I hvilken grad homogen eller pluralistisk tilnærming til partimodeller er «det rette» teoretiske perspektivet å anlegge i studier av agrarpartier (eller særinteressepartier generelt) er dermed ikke lett å gi et entydig svar på, fordi catch all-modellens fruktbarhet for å beskrive partienes utvikling varierer utfra hvilket utviklingstrekk man ser på.

Til tross for den delvise tilnærmingen til catch all-modellen er det imidlertid lite grunnlag for å hevde at Sp og Cp i dag er moderne catch all-partier, partienes oppslutning ved siste valg støtter denne påstanden. *Viljen* til tilnærming har til dels vært til stede, derimot har ikke *evnen*

til tilnærming vært like stor. Dette betyr imidlertid ikke at Sp og Cp i dag er masse-/klassepartier (klassiske agrarpartier), slik de var tidligere. Spesielt Cp kan i dag sies å befinne seg et sted i mellom et moderne catch all-parti og agrarparti, mens Sp i større grad fortsatt kan betegnes som et agrarparti, om enn i en mer «moderne» innpakning. Fremtidige studier av de to partiene bør for det første gå dypere inn i hvilke faktorer og drivkrefter i/rundt partiene som i større grad har hindret Sp i å tilnærme seg catch all-modellen enn Cp, altså hva som kan forklare den ulike utviklingen. For det andre bør de bidra til ytterligere innsikt i hvor partiene i dag befinner seg, og hva slags partimodell- og begrep som er mest dekkende for å beskrive partiene slik de er i dag.

9 Litteraturliste

Aftonbladet (2012): Nyhetsartikkel om ideologisk strid i Centerpartiet. Skrevet av Elisabeth Marmorstein og Victor Stenquist 19.12.2012. Nettlink hentet mandag 28.1.2013.

URL: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15953505.ab>

Allern, Elin H. (2010). *Political Parties and Interest Groups in Norway*. Colchester: ECPR Press.

Allern, Elin H. og Nicholas Aylott (2009): *Overcoming the Fear of Commitment: Pre-Electoral Coalitions in Norway and Sweden*. *Acta Politica*: 44: 259-285.

Arter, David (1999a): *Scandinavian Politics Today*. Manchester. Manchester University Press.

Arter, David (1999b): *From Class Party to Catchall Party? The Adaption of the Finnish Agrarian Centre Party*. *Scandinavian Political Studies* 22 (2): 157-180.

Arter, David (red). (2001): *From Farmyard to City Square? The Electoral Adaption of the Nordic Agrarian Parties*. Aldershot: Ashgate.

Batory, Agnes & Nick Sitter (2004): *Cleavages, competition and coalition-building: agrarian parties and the European question in Western and East Central Europe*. *European Journal of Political Research* 43, 4: 523-546.

Berglund, Frode og Ulf Lindström (1978): *The Scandinavian Party System(s)*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran og Kristina Boréus (2005): *Textens Mening och Makt*. Lund: Studentlitteratur.

Berntsen, Einar (2008): *Sveits*, s. 194-209 i: Heidar, Knut, Einar Berntzen og Elisabeth Bakke (red.): *Politikk i Europa. Partier, regjeringsmakt, styreform*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bratberg, Øivind (2011): *Ideas, Tradition and Norm Entrepreneurs: Retracing Guiding Principles og Foreign Policy in Blair and Chirac's speeches on Iraq*. *Review of International Studies* 27 (1): 1-22.

- Bryman, Alan (2008): *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press. 3 utgave.
- Bryman, Alan (2012): *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press. 4 utgave.
- Budge, Ian, David Robertson, & Derek Hearl (red.) (1987): *Ideology, Strategy and Party Change: Spatial Analysis of Post-War Election Programmes in 19 Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Budge, Ian (2001): Validating Party Policy Placements. *British Journal of Political Science* 31 (1): 210-223.
- Budge, Ian, Hans-Dieter Klingemann, Andrea Volkens, Judith Bara og Eric Tanenbaum (red.) 2001: *Mapping Policy Preferences. Estimates for Parties, Electors and Governments 1945-1998*. Oxford: Oxford University Press.
- Budge, Ian og Judith Bara (2001): *Introduction*, s. 1-16 i: Budge, Ian, Hans-Dieter Klingemann, Andrea Volkens, Judith Bara og Eric Tanenbaum (red.) : *Mapping Policy Preferences. Estimates for Parties, Electors and Governments 1945-1998*. Oxford: Oxford University Press.
- Budge, Ian og Hans-Dieter Klingemann (2001): *Finally! Comparative Over-Time Mapping of Party Policy Movement*, s. 19-50 i: Budge, Ian, Hans-Dieter Klingemann, Andrea Volkens, Judith Bara og Eric Tanenbaum (red.) : *Mapping Policy Preferences. Estimates for Parties, Electors and Governments 1945-1998*. Oxford: Oxford University Press.
- Christensen, Dag Arne (1997): *Adaption of Agrarian Parties in Norway and Sweden*. *Party Politics* 3 (3): 391-406.
- Christensen, Dag Arne (2001): *The Norwegian Agrarian-Centre Party: Class, Rural or Catchall Party?*, s. 31-58 i: Arter, David (red.): *From Farmyard to City Square? The Electoral Adaption of the Nordic Agrarian Parties*. Aldershot: Ashgate.
- Christensen, Dag Arne (2005): *Senterpartiene I Norge og Sverige*, s. 159-189 i: Demker, Marie & Svåsand, Lars (red.): *Partiernas århundrade. Fempartimodellens oppgang och fall i Norge och Sverige*. Göteborg. Santérus Forlag.
- Comparative Manifesto Project (2013): Oversikt over alle de 56 kategoriene som ligger til grunn for kodingen av partiprogrammene. Nettlink hentet mandag 11.02.2013.

URL: https://manifesto-project.wzb.eu/coding_schemes/1

Converse, Philip E. (1964): *The Nature of Belief Systems in Mass Politics*, i D. Apter (red.): *Ideology and Discontent*. New York: The Free Press.

Dahle, Kjell og Håkan Larsson (2010): *Annerledes-Europa*. Oslo: Pax Forlag.

Dinas, Elias og Kostas Gemenis (2010): *Measuring Parties' Ideological Positions with Manifesto Data: A critical Evaluation of the Competing Methods*. *Party Politics* 16 (4):427-450.

Downs, Anthony (1957): *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper.

Duverger, Maurice (1954): *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen.

EED (2012). European Electoral Database. Nettlink ble hentet tirsdag 16.04.2013.

URL: http://www.nsd.uib.no/european_election_database/

Gemenis, Kostas (2012a): *What to do (and not to do) with the Comparative Manifestos Project Data*. *Political Studies*. Kommer. Nettlink hentet onsdag 6.02.2013.

URL: <http://dl.dropbox.com/u/4736878/Gemenis-CMP.pdf>

Gemenis, Kostas (2012b): *Proxy Documents as a source of Measurement Error in the Comparative Manifestos Project*. *Electoral Studies* 31 (3): 594-604.

George, Alexander L. og Andrew Bennett (2005): *Case Studies and Theory development in the Social Sciences*. Cambridge, MA: MIT Press.

Gerring, John (2007): *Case Study Research: Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press.

Goul Andersen, Jørgen og Jan Bendix Jensen (2001): *The Danish Venstre: Liberal, Agrarian or Centrist?* s. 96-131 i: Arter, David (red.): *From Farmyard to City Square? The Electoral Adaption of the Nordic Agrarian Parties*. Aldershot: Ashgate.

Gunther, Richard og Larry Diamond (2001): *Types and Functions of Parties*, s. 3-39 i:

Gunther, Richard og Larry Diamond (red.): *Political Parties and Democracy*. Baltimore, MD: John Hopkins University Press.

Harmel, Robert & Janda, Kenneth (1994): *An Integrated Theory of Party Goals and Party Change*. Journal of Theoretical Politics 6 (3): 259-287.

Heidar, Knut (2008a): *Norge*, s. 42-57 i: Heidar, Knut, Einar Berntzen og Elisabeth Bakke (red.): *Politikk i Europa. Partier, regjeringsmakt, styreform*. Oslo: Universitetsforlaget.

Heidar, Knut (2008b): *Sverige*, s 58-72 i: Heidar, Knut, Einar Berntzen og Elisabeth Bakke (red.): *Politikk i Europa. Partier, regjeringsmakt, styreform*. Oslo: Universitetsforlaget.

Heywood, Andrew (1998): *Political Ideologies. An Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.

Inglehart, Ronald (1977): *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Jordbruksverket (2005): *Svenskt jordbruk i siffror 1800-2004*. Statistikkrapport 2005: 6.

Katz, Richard S. & Peter Mair (1995): *Changing Models of the Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party*. Party Politics 1 (1): 5-28.

Kirchheimer, Otto (1966): *The Transformation of Western European Party Systems*, s. 177-200 i: La Palombara, Joseph & Weiner, Myron (red.): *Political Parties and Political Development*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Koole, Ruud (1996): *Cadre, Catch-All or Cartel?* Party Politics, 2 (4): 507-523.

KRD (2007): *Sentraliseringens pris. Norge I en internasjonal sammenheng*. Rapport bestilt av Kommunal og Regionaldepartementet. Nettlink hentet mandag 22.02.2013.

URL:

<http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Sentraliseringens%20pris/1.3%20Norge%20i%20en%20internasjonal%20sammenlikning.pdf>

Krouwel, André (2003): *Otto Kirchheimer and the Catch-All-Party*. West European Politics. 26 (2): 23-40.

Krouwel, André (2006): *Party Models*, s. 249-269 I: Katz, S. Richard & Crotty, William (red.): *Handbook of Party Politics*. London: Sage.

Krippendorff, Klaus (2012): *Content Analysis. An Introduction to its Methodology*. Thousand Oaks, CA: Sage. 3 utgave.

Kristinsson, Gunnar Helgi (1991): *Farmers' Parties. A Study in Electoral Adaption*. Reykjavík. Félagsvísindastofnun.

Lijphart, Arend (1975): *The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research*. *Comparative Political Studies* 8 (2): 158-177.

Lipset M. Seymour og Stein Rokkan (red.) (1967): *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: Free Press.

Madsen, Roar (2000): *Motstraums. Senterpartiets historie 1959-2000*. 2 bind. Oslo: Det Norske Samlaget.

Mair, Peter & Mudde, Cas (1998): *The Party Family and its study*. *Annual Review of Political Science* 1: 211-229.

Malmström, Cecilia (2005): Folkpartiet och Venstre – Liberala partier i Sverige og Norge, s. 133-158 i: Demker, Marie & Svåsand, Lars (red.): *Partiernas århundrade. Fempartimodellens oppgang og fall i Norge og Sverige*. Göteborg. Santérus Forlag.

McCulloch, Gary (2004): *Documentary Research in Education, History and the Social Sciences*. London: RoutledgeFarmer.

McLellan, David (1995): *Ideology*. Second Edition. Milton Keynes: Open University Press.

Narud, Hanne Marthe & Valen, Henry (2007): *Demokrati og ansvar. Politisk representasjon i et flerpartisystem*. Oslo: N.W. Damm & Søn.

Nationen (2012): Nyhetsartikkel om fremleggingen av Senterpartiets agrarliberale prinsipper. Skrevet av Haakon Barstad 01.11.2012. Nettlink hentet mandag 28.1.2013.

URL:

http://www.nationen.no/2012/11/01/politikk/senterpartiet/ola_borten_moe/verdiddebatt/agrarli_beralt/7765380/

Rognstad, Ole og Trond Amund Steinset (2010): *Landbruket i Norge 2009. Jordbruk-Skogbruk-Jakt*. Oslo. Statistisk Sentralbyrå.

- Rokkan, Stein (1967): *Geography, Religion and Social Class: Crosscutting Cleavages in Norwegian Politics*, s. 367-444 i: Seymour M. Lipset og Stein Rokkan (red.): *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: Free Press.
- Rokkan, Stein (1970): *Nation-building, Cleavage Formation and the Structuring of Mass Politics*, s. 72-144 i Stein Rokkan: *Citizens, Elections, Parties. Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Sartori, Giovanni (2005): *Parties and Party Systems: A Framework of Analysis. Volume 2*. New York: Cambridge University Press.
- Scarrow, Susan (2006): *The Nineteenth-Century Origins of Modern Political Parties: The Unwanted Emergence of Party-Based Politics*, s. 16-23 i: Katz, S. Richard & Crotty, William (red.): *Handbook of Party Politics*. London: Sage.
- Senterpartiet (2013): Artikkel om fremlegging av forslag til Stortingsvalgsprogram. Nettlink hentet mandag 28.1.2013.
- URL: <http://www.senterpartiet.no/meny-forside/senterpartiet-ivaretar-norske-interesser-og-ressurser-article79667-12919.html>
- Tarrow, Sidney (2010): *The Strategy of Paired Comparison. Towards a Theory of Practice*. *Comparative Political Studies*. 43 (2): 230-259.
- Valen, Henry & Bernt Aardal (1983): *Et valg i perspektiv: En studie av Stortingsvalget i 1981*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Valen, Henry, Bernt Aardal & Gunnar Vogt (1990): *Endring og kontinuitet: Stortingsvalget 1989*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- van Biezen, Ingrid (2003): *The Place of Parties in Contemporary Democracies*. *West European Politics* 26 (3): 171-184.
- Vassallo, Francesca & Wilox, Clyde (2006): *Party as a Carrier of Ideas*, s. 413-421 i: Katz, S. Richard & Crotty, William (red.): *Handbook of Party Politics*. London: Sage.
- Volgens, Andrea (2001): *Quantifying the Election Programmes: Coding Procedures and Controls*, s. 93-109 i: Budge, Ian, Hans-Dieter Klingemann, Andrea Volgens, Judith Bara og Eric Tanenbaum (red.): *Mapping Policy Preferences. Estimates for Parties, Electors and Governments 1945-1998*. Oxford: Oxford University Press.

Volgens, Andrea & Klingemann, Hans-Dieter (2002): *Parties, Ideologies and Issues. Stability, and Change in Fifteen European Party Systems 1945-1998*, s. 143-167 i: Luther, Richard & Müller-Rommel, Ferdinand (red.): *Political Parties in the New Europe*. Oxford: Oxford University Press.

von Beyme, Klaus von (1985): *Political parties in Western Democracies*. Aldershot: Gower.

Ware, Alan (1996): *Political Parties and Party Systems*. Oxford: Oxford University Press.

Widfeldt, Anders (2001): *The Swedish Centre Party: The Poor relation of the Family?*, s. 1-30 i: Arter, David (red.): *From Farmyard to City Square? The Electoral Adaption of the Nordic Agrarian Parties*. Aldershot: Ashgate.

Yin, Robert K. (1994): *Case Study Research: Design and Methods*. Newbury Park, CA: Sage. 2 utgave.

Vedlegg 1

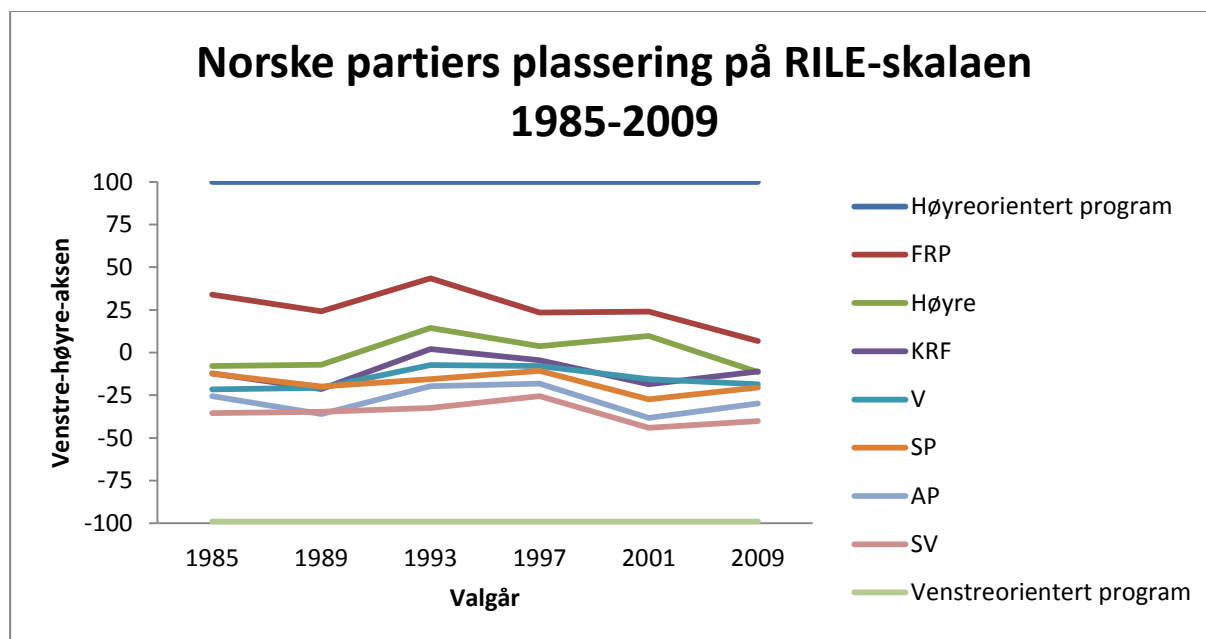
Oversikt over de 26 kategoriene som utgjør den standardiserte venstre-høyre-dimensjonen (RILE-skalaen) i CMP. 13 venstrekategorier og 13 høyrekategorier.

Kategorier i CMPs standardiserte venstre-høyre-dimensjon		
Høyrekategorier (prosentandel)		Venstrekategorier (prosentandel)
Military: Positive	Minus	Decolonization
Freedom, Human rights		Military: Negative
Constitutionalism		Peace
Effective Authority		Internationalism: Positive
Free Enterprise		Democracy
Economic incentives		Regulate Capitalism
Protectionism: Negative		Economic Planning
Economic Orthodoxy		Protectionism: Positive
Sosial Services Limitation		Controlled Economy
National Way og Life. Positive		Nationalization
Traditional Morality: Positive		Social Services: Expansion
Law and Order		Education: Expansion
Social Harmony		Labour Groups: Positive

Kilde: Comparative Manifesto Project.

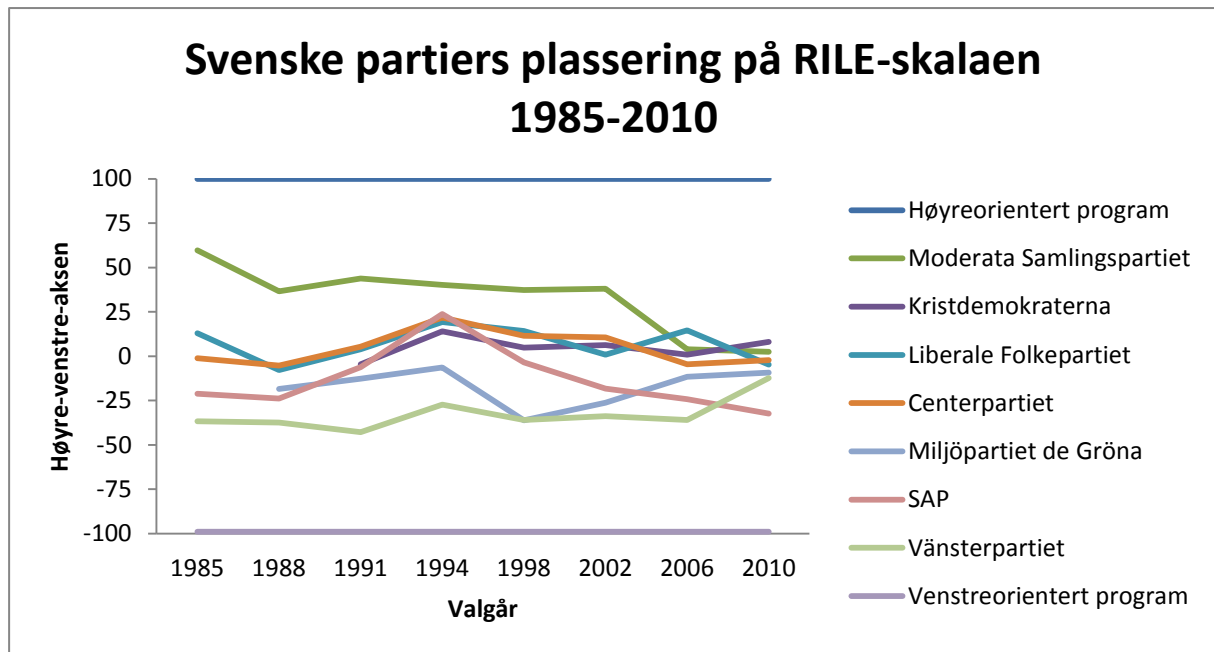
De norske og svenske partienes plassering langs den standardiserte venstre-høyre-dimensjonen (RILE-skalaen) henholdsvis for perioden 1985-2009 og 1985-2010, kodet av CMP. Benyttet som test av face validity.

De norske partiene:

Kilde: Comparative Manifesto Project.

De svenske partiene:

Kilde: Comparative Manifesto Project.

Vedlegg 2

Reliabilitetstest/stabilitetstest av kodingen av Sp sine årsmeldinger. Beregning av Cohens Kappa, som er et stabilitetsmål på samsvaret mellom en koding og rekoding (eller mellom to ulike forskere). Et estimat på over 0,80 regnes som en solid bekreftelse på god stabilitet. Resultatet i min test ga et estimat på 0.972.

Figur fra SPSS, Cohens Kappa:

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Measure of Agreement	Kappa	,972	,012	47,612	,000
N of Valid Cases		193			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Vedlegg 3

Oversikt over alle partidokumenter som er grunnlag for datamaterialet i oppgaven. Består av partiprogrammene til parlamentsvalg og årsmeldingene til partiene.

Senterpartiet:

Partiprogram: (Kodet av CMP, programmet for 2005-2009 er ikke blitt kodet).

Partiprogram 1989-1993: «Ta Norge i bruk!».

Partiprogram 1993-1997: «Lokalt ansvar – globalt samarbeid».

Partiprogram 1997-2001: «Ny kurs for Norge».

Partiprogram 2001-2005: «Ta hele Norge i bruk!».

Partiprogram 2009-2013: «Senterpartiets prinsipp- og handlingsprogram 2009-2013».

Årsmeldinger:

Sp (1992): Senterpartiets årsmelding fra 1992.

Sp (1993): Senterpartiets årsmelding fra 1993

Sp (1994): Senterpartiets årsmelding fra 1994.

Sp (1996): Senterpartiets årsmelding fra 1996

Sp (1997): Senterpartiets årsmelding fra 1998.

Sp (1998): Senterpartiets årsmelding fra 1998.

Sp (2000): Senterpartiets årsmelding fra 2000.

Sp (2001): Senterpartiets årsmelding fra 2001.

Sp (2002): Senterpartiets årsmelding fra 2002.

Sp (2004): Senterpartiets årsmelding fra 2004.

Sp (2005): Senterpartiets årsmelding fra 2005.

Sp (2006): Senterpartiets årsmelding fra 2006.

Sp (2008): Senterpartiets årsmelding fra 2008.

Sp (2009): Senterpartiets årsmelding fra 2009.

Sp (2010): Senterpartiets årsmelding fra 2010.

Centerpartiet

Partiprogram: (Kodet av CMP)

Partiprogram 1988-1991: «Valprogram 1988-1991».

Partiprogram: 1991-1994: «I hela folkets interesse».

Partiprogram 1994-1998: «På grön kvist».

Partiprogram 1998-2002: «Nya mitten – tillsammans lyfter vi Sverige».

Partiprogram 2002-2006: «På lika villkor».

Partiprogram 2006-2010. «Kontrakt. For fler jobb, förnyad välfärd och god miljö».

Partiprogram: 2010-2014: «Framtiden tillhör dem som vågar».

Årsmeldinger:

Cp (1988): Centerpartiets årsmelding fra 1988.

Cp (1989): Centerpartiets årsmelding fra 1989.

Cp (1990): Centerpartiets årsmelding fra 1990.

Cp (1991): Centerpartiets årsmelding fra 1991.

Cp (1992): Centerpartiets årsmelding fra 1992.

Cp (1993): Centerpartiets årsmelding fra 1993.

Cp (1994): Centerpartiets årsmelding fra 1994.

Cp (1995): Centerpartiets årsmelding fra 1995.

Cp (1996): Centerpartiets årsmelding fra 1996.

Cp (1997): Centerpartiets årsmelding fra 1997.

Cp (1998): Centerpartiets årsmelding fra 1998.

Cp (1999): Centerpartiets årsmelding fra 1999.

Cp (2000): Centerpartiets årsmelding fra 2000.

Cp (2001): Centerpartiets årsmelding fra 2001.

Cp (2002): Centerpartiets årsmelding fra 2002.

Cp (2003): Senterpartiets årsmelding fra 2003.

Cp (2004): Centerpartiets årsmelding fra 2004.

Cp (2005/2006): Centerpartiets årsmelding fra 2005/2006.

Cp (2007/2008): Centerpartiets årsmelding fra 2007/2008.

Cp (2009/2010): Centerpartiets årsmelding fra 2009/2010.